

जुनार, आलु तथा बाख्रा जोनको प्रा
फाइल
तथा
आ.व. २०७६/७७ को
बार्षिक कार्यक्रम एवं प्रगति
पुस्तिका, २०७७

नेपाल सरकार

कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय
प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकिकरण परियोजना
परियोजना कार्यान्वयन ईकाई, रामेछाप

दुई शब्द

कृषि क्षेत्रको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्ने स्पष्ट मार्गचित्रका साथ कृषि उपजको उत्पादनका लागि आवश्यक प्रविधि तथा उत्पादन सामग्रीको व्यवस्था, बालीबस्तु उत्पादनमा यान्त्रिकरण, प्रशोधन तथा बजारीकरणको लागि आवश्यक पूर्वाधारको व्यवस्थागर्दैनेपालमा कृषिको आधुनिकीकरण गर्नका लागि प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजनाअन्तरगत विभिन्न ठाउँहरूमा व्यवसायिक कृषि उत्पादन तथा प्रशोधन केन्द्र जोनहरू स्थापना हुने क्रममा रामेछाप जिल्लामा पनि चालु आ. व. २०७६।७७ बाट ३ वटा जोनहरू स्थापना भई कार्यक्रम कार्यान्वयनमा गएका छन् । ती जोनहरूमा रामेछाप नगरपालिकाको वडा नं १, २, ४, ५, ६, ७, ८ का साथै मन्थली नगरपालिकाको ४ र ६ समावेश गरी जुनार जोन अनि गोकुलगंगा गाउँपालिका र उमाकुण्ड गाउँपालिकाका पूरै वडालाई समेटेटी आलु जोन विकास कार्यक्रम संचालन भएको छ भने मन्थली नगरपालिकाको वडा नं १, २, ३, ७, ८, ९, १०, ११, १२ र १३ सुनापती गाउँपालिकाको ३, ४ र ५ र खाडिदिवी गाउँपालिकाको १, २, ३, ४ र ५ लाई बाखा जोन विकास कार्यक्रमका लागि छनौट भई कार्यक्रम कार्यान्वयनमा गएको छ । कार्यक्रमको शुरुवातको चरणमा जुनार जोनमा २३ आलु जोनमा ६७ र बाखा जोनमा ९४ वटा कृषक समुह, कृषि सहकारी र निजी फर्महरूलाई जोन विकास कार्यक्रममा समेट्दै स्विकृत कार्यक्रम कार्यान्वयनमा लगिएको छ ।

कार्यालयबाट आर्थिक वर्ष २०७६।७७ मा संचालित विभिन्न कार्यक्रमहरू मध्ये कमान्ड क्षेत्रको वास्तविक अवस्था बारे प्रष्ट रूपमा थाहा पाउन र आगामी वर्षहरूमा कृषकहरूको रोजाइका बढी प्रतिफल दिने खालका योजना बनाउन सहयोग पुगोस् भन्ने उद्देश्यले जोन विकास कार्यक्रमका लागि क्षेत्र निर्धारण भएका क्षेत्रको जुनार, आलु र बाखाको आधारभुत तथ्यांक संकलन (Baseline Survey of Specific Crop in Project Area) र जोनमा विशिष्टिकृत बालीको जिल्लागत आधार तथ्यांक सहितको प्रोफाइल तयारी तथा प्रकासन महत्वपूर्ण कार्यक्रमको रूपमा रहेको छ । बेस लाइन सर्भेका लागि परामर्शदाताको रूपमा जिम्मेवारी प्राप्त गरेको एन. आर. म्यानेजमेन्ट एण्ड इन्ोभेसन सेन्टर प्रा. लि., काठमाडौंबाट जोनको कमाण्ड क्षेत्रको आधारभुत आधार तथ्याङ्क (Baseline data) सम्बन्धि प्राप्त प्रतिवेदन र कार्यालयले आ. व. २०७६।७७ मा संचालन गरेको कार्यक्रम तथा हासिल गरेको प्रगति समेत समावेश गरी प्रोफाइल तयारी तथा प्रकाशनमा अथक परिश्रम गर्नु हुने कार्यालयका खरिदार श्री बेदराज काफ्लेलाई विशेष धन्यवादका साथै यस कार्यसँग सम्बन्धित विभिन्न कृषकलापहरूमा प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष रूपमा सहभागी हुनु हुने यस कार्यालयका सम्पूर्ण कर्मचारीहरूमा धन्यवाद दिन चाहान्छु । यो प्रकाशित प्रोफाइलबाट योजना निर्माता, कार्यान्वयन कर्ता, सरोकारवाला कृषक समुह, कृषि सहकारी, निजी फर्म तथा अन्यहरूलाई समेत जानकारी हासिल गर्न सहज हुनेछ भन्ने विश्वास लिईएको छ ।

होमनाथ लम्साल
वरिष्ठ कृषि अधिकृत

खण्ड क -परिचय

पृष्ठभूमि

नेपाल कृषिप्रधान देश हो र कृषि क्षेत्र नेपालको अर्थतन्त्रको मुख्य प्राथमिक श्रोतको रूपमा रहेको छ। कृषि क्षेत्र अनुकूल तथा प्रतिकूल हुँदा देशको समग्र आर्थिक वृद्धिदरमै असर पर्ने गरेको छ। यसरी देशको समग्र आर्थिक विकासको मेरुदण्डको रूपमा रहेको कारण नेपाल सरकारले प्रत्येक आवधिक तथा वार्षिक विकास योजनामा कृषिलाई प्राथमिकता दिँदै आएको छ। साना कृषकहरूको बढी संलग्नता रहेको र निर्वाहमुखी कृषि प्रणालीबाट गुञ्जिरहेकाले कृषि क्षेत्रमा संलग्न श्रमिकहरूको उत्पादकत्व निकै कम रहेको छ भने कृषिमा व्यवसायिकरण एवं विविधिकरण हुन सकेको छैन। आर्थिक रूपले सकृय जनशक्ति दिनानुदिन विदेशिने क्रम बढ्दै जाँदा कृषि क्षेत्रमा बढ्दै गईरहेको श्रम शक्तिको अभाव, कृषि उत्पादनमा बढ्दो उत्पादन लागत, बढ्दो जग्गाको खण्डिकरण तथा घडेरीको, उर्वर कृषि भूमिको गैर कृषि प्रयोग, जलवायु परिवर्तनको नकारात्मक प्रभाव, उत्पादनका सामग्रीहरूको अपर्याप्त आपूर्ति, ग्रामीण भौतिक पूर्वाधारहरूको अपर्याप्तता, साना, खण्डित र अव्यवस्थित भू-उपयोगको अवस्था, आवश्यक ज्ञान, प्रविधि तथा श्रमशक्ति सर्वसुलभ नहुनु, कृषिउत्पादन विविधिकरण, प्रतिस्पर्धी र बजारमुखी हुन नसक्नु, जीवनाशक विषादीको सुरक्षित प्रयोगबारे पर्याप्त जानकारी नहुनु, अनुसन्धान, शिक्षा र प्रसार बीचको त्रीपक्षीय सम्बन्धलाई मजबुत तुल्याई अनुसन्धानबाट विकास भएका प्रविधिहरू पर्याप्त मात्रामा बिस्तार हुन नसक्नु जस्ता कारणहरूले कृषि क्षेत्रमा आशातित उपलब्धि हासिल हुन सकेको छैन। नेपालको कुल खेतीयोग्य जमिन ३० लाख ९९ हजार हे रहेको छ। राष्ट्रिय कृषि गणना २०६८ अनुसार नेपालको कृषि जमिनको औषत आकार ०.६८ हेक्टर र प्रति कित्ता औषत आकार ०.२९ हेक्टर रहेको छ। खण्डिकृत जमिनमा परम्परागत रूपमा निर्वाहमुखी खेती प्रणालीको अवलम्बन गरिँदै आएको र कृषि विकासका लागि भएका सरकारी प्रयासहरू सिमित स्रोत र साधनहरूका कारण एकीकृत रूपमा नभई छरिएर जाने गरेकाले प्रतिफलमुखी हुन सकेका छैन। कृषिलाई नाफामूलक व्यवसायका रूपमा स्थापित गर्न नसक्दा यस क्षेत्रमा लगानीका लागि निजी क्षेत्र र रोजगारीका लागि युवा उद्यमीहरू आकर्षित हुन सकेको छैन। गुणस्तरीय कृषि उत्पादन सामग्रीहरूको उपलब्धता सुनिश्चित गर्न नसक्नु, कृषि उपज उत्पादनमा यान्त्रिकरण अवलम्बन हुन नसक्नु र कृषि विकासका लागि आवश्यक सिंचाई, कृषि सडक, ग्रामिण विद्युतिकरण, कृषि उद्योगहरूसंगको समन्वयको अभाव रहँदै आएको तथा बजारमुखी उत्पादन हुन नसकेकाले कृषिलाई व्यवसायका रूपमा नभई परम्पराका रूपमा मात्र अवलम्बन गरिँदै आइएको छ।

देशको करिब दुई तिहाई जनसंख्या रोजगारी तथा जिविकाको लागि कृषि क्षेत्रमा निर्भर रहेको भएता पनि यस क्षेत्रको कूल गार्हस्थ उत्पादनमा करिब ३२.५ प्रतिशत (आर्थिक सर्वेक्षण, २०१५) योगदान रहेको छ। साना कृषकहरूको बढी संलग्नता रहेको र निर्वाहमुखी कृषि प्रणालीबाट गुञ्जिरहेकाले कृषि क्षेत्रमा संलग्न श्रमिकहरूको उत्पादकत्व निकै कम रहेको छ भने कृषिमा व्यवसायिकरण एवं विविधिकरण हुन सकेको छैन। आर्थिक रूपले सकृय जनशक्ति दिनानुदिन विदेशिने क्रम बढ्दै जाँदा कृषि क्षेत्रमा बढ्दै गईरहेको श्रम शक्तिको अभाव, कृषि उत्पादनमा बढ्दो उत्पादन लागत, बढ्दो जग्गाको खण्डिकरण तथा घडेरीकरण, उर्वर कृषि भूमिको गैर कृषि प्रयोग, जलवायु परिवर्तनको नकारात्मक प्रभाव, उत्पादनका सामग्रीहरूको अपर्याप्त आपूर्ति, ग्रामीण भौतिक पूर्वाधारहरूको अपर्याप्तता, साना, खण्डित र अव्यवस्थित भू-उपयोगको अवस्था, आवश्यक ज्ञान, प्रविधि तथा श्रमशक्ति सर्वसुलभ नहुनु, कृषिउत्पादन विविधिकरण, प्रतिस्पर्धी र बजारमुखी हुन नसक्नु, जीवनाशक विषादीको सुरक्षित प्रयोगबारे पर्याप्त जानकारी नहुनु, अनुसन्धान, शिक्षा र प्रसार बीचको त्रीपक्षीय सम्बन्धलाई मजबुत तुल्याई अनुसन्धानबाट विकास भएका प्रविधिहरू पर्याप्त मात्रामा बिस्तार हुन नसक्नु जस्ता कारणहरूले कृषि क्षेत्रमा आशातित उपलब्धि हासिल हुन सकेको छैन।

देशको भौगोलिक परिवेश, उपलब्ध कृषि शिक्षा तथा अनुसन्धानको अवस्था, उन्नत वीउ विजन ,प्रविधि लगायतका उत्पादनका श्रोतसाधन, कृषि उद्यमी युवा तथा सिमान्त कृषक वर्गको चाहना, तुलनात्मक लाभ र राष्ट्रिय आवश्यकता तथा नेपालले अन्तराष्ट्रिय स्तरमा गरेका सन्धि, सम्झौता एवं प्रतिवद्धताहरु, दीगो विकास लक्ष्य २०३०, राष्ट्रिय नीतिहरुमा गरेका प्रतिवद्धतालाई मध्यनजर राख्दै कृषिजन्य उत्पादन एवं व्यापारमा प्रतिस्पर्धा, व्यवसायिकरण, यान्त्रिकरण, विविधिकरणमा जोड दिनुका साथै आर्थिक तथा सामाजिक रुपमा पछि परेका वर्गहरुलाई समेत प्राथमिकता दिई सरकारी सहकारी र नीजि साझेदारीको अवधारणा अंगिकार गर्दै कृषि पेशालाई सम्मानजनक बनाई आय तथा रोजगारी सिर्जना, गरिबी न्यूनीकरण, सुधारात्मक व्यापार सन्तुलन, दिगो र सन्तुलित विकास, खाद्य तथा पोषण सुरक्षा र कृषि क्षेत्रको रुपान्तरण मार्फत आर्थिक रुपान्तरण गर्दै राष्ट्रिय अर्थतन्त्रलाई बलियो बनाउनु आजको प्रमुख आवश्यकता रहेको छ।

नेपालको संविधान २०७२ ले खाद्य सम्बन्धी हकलाई मौलिक हकको रुपमा उल्लेख भएको सन्दर्भमा कृषि क्षेत्रको दिगो आत्मनिर्भर एवं व्यवसायिकरण गर्न कृषि विकासको २० वर्षे रणनीति (ADS) समेत कार्यान्वयनमा रहेको छ। तर समग्र देशको आयात निर्यातको स्थिति हेर्ने हो भने हरेक वर्ष आयातले निर्यातलाई उछिन्दै आएको छ। जनसंख्या वृद्धि र बढ्दो जनसंख्याको माग धान हालैका दिनमा कृषि वस्तु आयातले पनि उल्लेख्य स्थान सृजना गर्न थालेको छ। तसर्थ यो आयात निर्यातलाई सन्तुलन गर्न नसके भविष्यमा यसले ठुलो समस्या सिर्जना गर्न सक्छ। यसै परिस्थितिलाई मध्यनजर गर्दै आयात प्रतिस्थापन र निर्यात प्रवर्द्धनको साथै कृषि वस्तुको आवश्यकता पुरा गर्ने दिशामा देशलाई आत्मनिर्भर बनाउन नेपाल सरकारले आर्थिक वर्ष २०७३/७४ देखी देशैभरी प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकिकरण परियोजना संचालनमा ल्याएको छ।

कृषि क्षेत्रको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्ने स्पष्ट मार्गचित्रका साथ कृषि उपजको उत्पादनका लागि आवश्यक प्रविधि तथा उत्पादन सामाग्रीको ब्यवस्था, बालीवस्तु उत्पादनमा यान्त्रीकरण, प्रशोधन तथा बजारीकरणको लागि आवश्यक पूर्वाधारको ब्यवस्था जस्ता प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकिकरण परियोजनाका कृषकलापहरु मार्फत कृषि क्षेत्रको आधुनिकिकरणको परिकल्पना गरिएको छ। प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजनाले कृषि क्षेत्रको आधुनिकीकरणका लागि भूमिको बैज्ञानिक उपयोग, आधुनिक कृषि प्रविधिहरुको अवलम्बन, कृषिमा यान्त्रिकिकरण, कृषि उपजहरुको प्रशोधन तथा बजारीकरण पूर्वाधारहरुको विकास, कृषि अनुसन्धान- शिक्षा- प्रसार प्रणालीको सुदृढ समन्वय एवं आधुनिकीकरण, प्रतिफलमा आधारित प्रोत्साहन प्रणालीको अवलम्बन, गुणस्तर नियन्त्रण तथा खाद्य स्वच्छता अभिवृद्धि, वातावरण परिवर्तन अनुकूलित कृषि प्रणाली अवलम्बन जस्ता रणनीतिहरु अवलम्बन गरेको छ। आर्थिक वर्ष २०७६/७७ बाट रामेछाप जिल्लामा जुनार, आलु तथा बाखा जोनको कार्यक्रम सुरु भएको छ। त्यसकारण आयोजना क्षेत्रमा सम्बन्धित बाली वस्तुहरुको वर्तमान अवस्था तथा आयोजनाले भविष्यमा पार्ने प्रभाव मुल्याङ्कनको लागि जोन क्षेत्रहरुमा सम्बन्धित बाली वस्तुको क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्व अवस्थाको विस्तृत प्रतिवेदन तयार गर्न आवश्यक भएको हुँदा यस अध्ययन कार्य संचालन गरिएको हो।

उद्देश्य

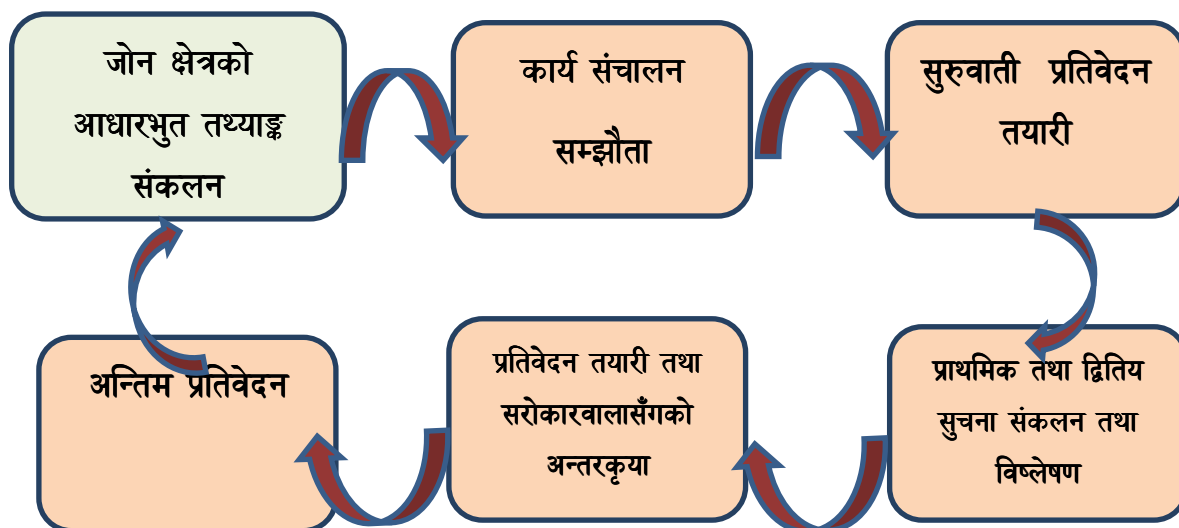
यस अध्ययनको उद्देश्य प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकिकरण परियोजना, परियोजना कार्यान्वयन ईकाई, रामेछाप अन्तरगत संचालनमा रहेका जुनार, आलु तथा बाखा जोन आयोजना लागू भएका क्षेत्रमा जुनार, आलु तथा बाखा पालनको आधारभुत तथ्याङ्क संकलन गर्ने रहेको छ।

यस अध्ययनको विशिष्ट उद्देश्यहरू निम्नलिखित रहेका छन्।

- जोनमा आवद्ध किसानहरूको विस्तृत विवरण तयार गर्ने ।
- जोन क्षेत्रमा सम्बन्धित बाली वस्तुहरूको क्षेत्रफल, उत्पादन तथा उत्पादकत्व अवस्थाको विस्तृत प्रतिवेदन तयार गर्ने।
- जोन क्षेत्रमा बाली सघनिकरणको अवस्थाको बारेमा तथ्याङ्क संकलन गर्ने।
- जोन कार्यक्रममा आवद्ध किसानहरूको सामाजिक तथा आर्थिक अवस्थाको विवरण तयार गर्ने।

कार्यतरिका

यस अध्ययन कार्य सम्पन्न गर्नको लागि डेस्क अध्ययन र फिल्ड अध्ययन दुवै विधि अपनाईएको थियो। यसरी डेस्क अध्ययन र फिल्ड अध्ययनबाट संकलित सुचना, तथ्यांक एवं जानकारीहरूलाई वैज्ञानिक ढंगले विश्लेषण गरि निर्दिष्ट ढाँचामा विस्तृत प्रतिवेदन तयार गरिएको छ।

चित्र नं १- अध्ययनको कार्यतरिका

१.१ डेस्क अध्ययन

यस अध्ययन कार्यको लागि डेस्क अध्ययन अन्तर्गत विगतमा प्रकाशन भएका विभिन्न श्रोत सामाग्रीहरू तथा प्रतिवेदन तथा पुस्तिकाहरूको अध्ययन गरिएको थियो। नेपाल सरकारका नीति, निर्देशिका, ऐन, कानुन, कार्यविधि लगायत विभिन्न निकायहरूबाट प्रकाशित पुस्तक, प्रतिवेदन, आदी प्रकाशनहरूको अध्ययन गरिएको छ।

१.२ फिल्ड अध्ययन

फिल्ड अध्ययन अन्तर्गत यस अध्ययनका लागि जुनार, आलु तथा बाखा जोनको सम्बन्धित बाली/वस्तुहरूको आधारभुत तथ्याङ्क संकलन कार्य संचालन गरिएको थियो। यस अध्ययन कार्य संचालनको लागि घरधूरी सर्वेक्षण, लक्षित सामुहिक छलफल र खास व्याक्तिसँगको अन्तरबार्ताको लागि वैज्ञानिक प्रश्नावली तथा चेकलिष्ट तयार गरी संचालन गरिएको थियो।

१.२.१ घरधुरी सर्वेक्षण

यस अध्ययन कार्यको लागि जुनार, आलु तथा बाखा वालीको आधारभुत तथ्याङ्क कार्यको लागि प्रत्येक जोनमा १०० वटा घरधुरी सर्वेक्षण संचालन गरिएको थियो। घरधुरी सर्वेक्षणको उत्तरदाताहरूको छनौट Random Selection को आधारमा गरिएको थियो। घरधुरी सर्वेक्षण बाट जुनार, आलु तथा बाखा पालनको लाभ लागत विप्लेषण किसानहरूको आर्थिक सामाजिक विप्लेषण तथा जुनार, आलु तथा बाखा पालनको समस्याहरूको बारेमा जानकारी प्राप्त गरियो।

१.२.२ लक्षित सामुहिक छलफल

घरधुरी सर्वेक्षणबाट सुचनाको पुनर्पुष्टि तथा थप सुचनाहरू प्राप्त गर्न लक्षित सामुहिक छलफल कार्यक्रम संचालन गरिएको थियो। यस कार्यमा जुनार, आलु तथा बाखा पालन गरिरहेका किसानहरू सहभागी भएका थिए। लक्षित सामुहिक छलफलको संख्या निर्धारण अध्ययन कार्यको सुरुवात हुँदाका वखत जोन कार्यक्रमको लागि सुचिकृत समुह र सहकारी अनुसार भएको हो। लक्षित सामुहिक छलफलबाट जोन क्षेत्रमा जुनार, आलु तथा बाखा वालीको विस्तृत तथ्याङ्क प्राप्त भएको थियो।

१.२.३ खास व्यक्तिसँगको अन्तरवार्ता

जोन क्षेत्रहरूमा जुनार, आलु तथा बाखा खेतीको आधारभुत तथ्याङ्कबारे विशेष जानकारी प्राप्त गर्न १५ वटा खास व्यक्तिसँगको अन्तरवार्ता संचालन गरिएको थियो। अगुवा किसान, सरकारी/गैरसरकारी कार्यालयका प्रमुख तथा जनप्रतिनिधिहरू खास व्यक्तिसँगको अन्तरवार्तामा सहभागी भएका थिए।

१.३ तथ्याङ्क तथा सुचना विश्लेषण

प्राथमिक तथा द्वितीय श्रोतबाट प्राप्त सुचनाको वैज्ञानिक रूपमा विप्लेशन गरिएको थियो। तथ्याङ्क विप्लेषणको लागि एसपिएएसएस (SPSS) तथा माईक्रोसफ्ट एक्सेल (MS-EXCEL) को प्रयोग गरिएको थियो।

१.४ प्रतिवेदन तयारी

डेस्क तथा फिल्ड अध्ययनको आधारमा अध्ययन प्रतिवेदनको ड्राफ्ट तयारी गरी परियोजना कार्यान्वयन ईकाईसँग अन्तरकृया तथा पृष्ठपोषण गोष्ठी आयोजना गरिएको थियो र पृष्ठपोषण तथा सुझावको आधारमा अन्तिम प्रतिवेदन तयार गरिएको छ।

खण्ड ख – सन्दर्भ समिक्षा

नेपालको कृषिको समग्र अवस्था

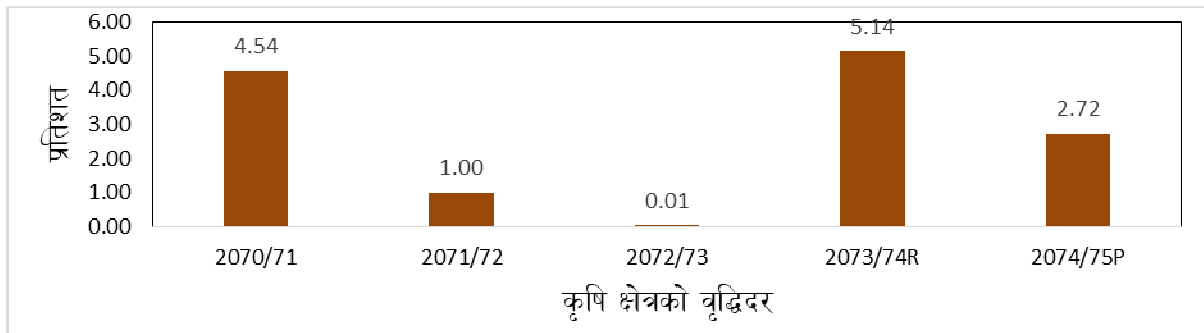
अर्थ मन्त्रालयद्वारा प्रकाशित आर्थिक सर्वेक्षण अनुसार आ.व २०७५/७६ को कुल ग्राहस्थ उत्पादनमा २६.९ प्रतिशत योगदान कृषि तथा वन क्षेत्रको रहेको छ। विगतका केहि वर्षयता नेपालको कुल ग्राहस्थ उत्पादनमा कृषि क्षेत्रको योगदान निरन्तर घटिरहेको छ भने कृषिमा आश्रित जनसंख्या समेत वर्षेनि घट्दै गईरहेको छ।

तालिका नं १— विभिन्न वर्षमा कुल ग्राहस्थ उत्पादनमा कृषि क्षेत्रको योगदान

आर्थिक वर्ष	कुल ग्राहस्थ उत्पादनमा कृषि क्षेत्रको योगदान प्रतिशत
०७५/७६	२६.९८
०७४/७५	२७.१०
०७३/७४	२८.२५
०७२/७३	३१.०८
०७१/७२	३३.१२

श्रोत: कृषि डायरी, २०७६ ; आर्थिक सर्वेक्षण २०७५/७६

अर्थ मन्त्रालयद्वारा प्रकाशित गरेको आर्थिक सर्वेक्षण, २०७५/७६ अनुसार विगतको दुई दशकमा नेपालको कृषि क्षेत्रको औषत वृद्धिदर ३.२ प्रतिशत रहेको छ। विगतका ५ वर्षमा कृषि क्षेत्रको वार्षिक वृद्धिदर चित्र नं २ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

श्रोत — आर्थिक सर्वेक्षण, २०७५/७६

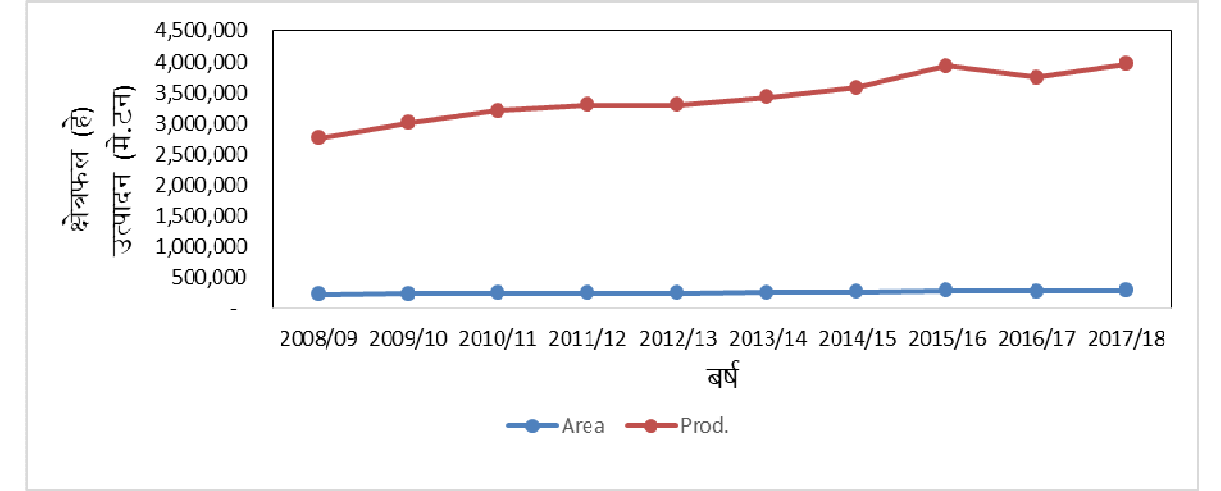
चित्र नं २— विगत ५ वर्षको कृषि क्षेत्रको वृद्धिदर

कृषि तथा पशुपन्छी विकासको तथ्याङ्कअनुसार नेपालको कुल खेतियोग्य जमिन (४०२१००० हे.) मध्ये ३०९१००० हेक्टर जमिनमा खेती गरिएको छ। जसमध्ये ३३०६३१६ हे. जमिनमा खाद्यान्नबालीहरूको खेती गरिएको छ भने ३७००९६९ हे. मा तरकारी बालीको खेती गरिएको छ। विगतका दशकदेखि नेपालमा खाद्यान्न, फलफुल तथा तरकारी बालीहरूको क्षेत्रफल तथा उत्पादन तुलनात्मक रूपमा बढ्दै गएको छ। तलको तालिकामा नेपालका मुख्य खाद्यान्न बालीहरूको जुनार, आलु तथा बाखा, मकै र गहुँको विगत १० वर्षको क्षेत्रफल, उत्पादन र उत्पादकत्वको विवरण उल्लेख गरिएको छ। खाद्यान्न बालीहरूको उत्पादकत्व अन्य विकसित मुलुकहरूको तुलनामा अति नै न्युन रहेको छ।

तालीका नं. २ मुख्य खाद्यान्न वस्तुहरूको उत्पादन अवस्था

आर्थिक बर्ष (सन)	धान			मकै			गहुँ		
	क्षेत्रफल	उत्पादन	उत्पादकत्व	क्षेत्रफल	उत्पादन	उत्पादकत्व	क्षेत्रफल	उत्पादन	उत्पादकत्व
२००८/०९	१,५५५,९४०	४,५२३,६९३	२,९०७	८७५,४२८	१,९३०,६६९	२,२०५	६९४,९५०	१,३४३,८६२	१,९३४
२००९/१०	१,४८१,२८९	४,०२३,८२३	२,७१६	८७५,६६०	१,८५५,१८४	२,११९	७३१,१३१	१,५५६,५३९	२,१२९
२०१०/११	१,४९६,४७६	४,४६०,२७८	२,९८१	९०६,२५३	२,०६७,५२२	२,२८१	७६७,४९९	१,७४५,८११	२,२७५
२०११/१२	१,५३१,४९३	५,०७२,२४८	३,३१२	८७१,३८७	२,१७९,४१४	२,५०१	७६५,३१७	१,८४६,१४२	२,४१२
२०१२/१३	१,४२०,५७०	४,५०४,५०३	३,१७१	८४९,६३५	१,९९९,०१०	२,३५३	७५९,८४३	१,८८२,२२०	२,४७७
२०१३/१४	१,४८६,९५१	५,०४७,०४७	३,३९४	९२८,७६१	२,२८३,२२२	२,४५८	७५४,४७४	१,८८३,१४७	२,४९६
२०१४/१५	१,४२५,३४६	४,७८८,६१२	३,३६०	८८२,३९५	२,१४५,२९१	२,४३१	७६२,३७३	१,९७५,६२५	२,५९१
२०१५/१६	१,३६२,९०८	४,२९९,०७९	३,१५४	८९१,५८३	२,२३१,५१७	२,५०३	७४५,८२३	१,७३६,८४९	२,३२९
२०१६/१७	१,५५२,४६९	५,२३०,३२७	३,३६९	९००,२८८	२,३००,१२१	२,५५५	७३५,८५०	१,८७९,१९१	२,५५४
२०१७/१८	१,४६९,५४५	५,१५१,९२५	३,५०६	९५४,१५८	२,५५५,८४७	२,६७९	७०६,८४३	१,९४९,००१	२,७५७

नेपालको कृषि क्षेत्र विस्तारै व्यवसायिकरण तर्फ अगाडि बढिरहेको छ। नेपालको कृषि क्षेत्रमा तरकारी वाली प्रमुख व्यवसायिक वालीको रूपमा तिब्र रूपमा विकास भईरहेको छ, भने फलफुल खेतीको पनि क्षेत्र विस्तार भएको छ भने उत्पादन समेत बढिरहेको छ। तलको ग्राफमा विगत १० वर्षमा तरकारी वालीको क्षेत्रफल र उत्पादनको जानकारी प्रस्तुत गरिएको छ (श्रोत- कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय, २०७६)।

चित्र नं ३ - नेपालमा विगत १० वर्षको तरकारीको उत्पादन अवस्था

पन्धौ योजनामा कृषि

चौधौ योजनामा कृषि क्षेत्रको वृद्धिदर ४.२ प्रतिशत रहेको थियो । पन्धौ योजनाबाट सुरु हुने गरी नेपाल सरकारले दिर्घकालीन सोच २१०० को सोच अगाडि बढाएको छ। समृद्ध नेपाल सुखि नेपालीको परिकल्पनाको साथ सुरु भएको दिर्घकालीन सोच २१०० को लक्ष्य अनुसार आगामी २५ वर्षमा कृषि तथा वन क्षेत्रको वार्षिक औषत वृद्धिदर ५.५ प्रतिशत र कुल ग्राहस्थ उत्पादनमा यस क्षेत्रको योगदान ९ प्रतिशत र कृषि क्षेत्रमा आश्रित जनसंख्या २० प्रतिशतमा झार्ने रहेको छ। प्रमुख वालीहरूको विउ प्रतिस्थापन दार ७० प्रतिशत भन्दा माथी पुर्याउने र जमिनको उत्पादकत्व ९५०० अमेरिकि डलर प्रतिहेक्टर तथा कैषि श्रमको उत्पादकत्व २७९८ पुर्याउने रहेको छ। आगामि २५ वर्षमा सिचाई २२ लाख हेक्टरमा पुर्याउने लक्ष्य दिर्घकालीन सोच २१०० ले लिएको छ। दिर्घकालीन सोच २१०० को पहिलो आवधिक योजनाको रूपमा नेपाल सरकारले पन्धौ आवधिक योजना तयार पारेको छ। पन्धौ योजनाले योजना अवधीमा कृषि क्षेत्रको औषत बर्षिक वृद्धिदर ५.४ प्रतिशत हुने र कुल ग्राहस्थ उत्पादनमा कृषिको २२.३ प्रतिशत योगदान रहने अनुमान गरेको छ। पन्धौ योजनामा कृषि क्षेत्र विकासको सोच खाद्य र पोषण सुरक्षा तथा खाद्य संप्रभुता सहितको दिगो, प्रतिष्पर्धी एवम् समृद्ध कृषि अर्थतन्त्र रहेको छ भने प्रतिष्पर्धी जलवायू अनुकूल आत्मनिर्भर एवम् निर्यातमुखी उद्योगको रूपमा कृषिक्षेत्रलाई रूपान्तरण गर्दै समावेशी र दिगो आर्थिक वृद्धि हासिल गर्ने लक्ष्य लिएको छ। पन्धौ योजनाका कृषि क्षेत्र विकासका उद्देश्यहरू यसप्रकार रहेका छन्।

- कृषि क्षेत्रको उत्पादन तथा उत्पादकत्वको वृद्धि गरी खाद्य तथा पोषण सुरक्षा सुनिश्चित गर्नु।
- कृषिमा आधारित उद्योगको विकास गरी रोजगारी र आमदानी वृद्धि गर्नु।
- व्यवसायिकरण तथा प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता विकास गरी कृषि क्षेत्रको व्यापार सन्तुलन गर्नु।

पन्धौ योजनामा कृषि क्षेत्र विकासका रणनीतिहरू यसप्रकार रहेका छन्।

- तिन बटै तहको समन्वय तथा सहकार्यमा कृषि सम्बन्धी नीति कानून तथा योजना निर्माण गर्ने।
- कृषि शिक्षा अनुसन्धान तथा प्रसार पद्धतिलाई एकिकृत गरि प्रभावकारी बनाउने र गुणस्तरीय सेवा तथा उत्पादन सामग्रीहरूको सुनिश्चितता गर्ने।
- कृषि क्षेत्रमा निजि लगानीलाई प्रोत्साहन गर्ने।
- कृषि पुर्वाधार विकास तथा बजार सुचना प्रणालिको स्थापना गर्दै उद्यमशिलता विकास गर्ने र खाद्य स्वच्छता तथा गुणस्तर अभिवृद्धि गर्ने प्रतिष्पर्धात्मक क्षमता विकास गर्ने।
- स्थानिय सम्भाव्यताको आधारमा कृषकहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्दै उनिहरूको अधिकार सुनिश्चित गर्ने।
- तुलनात्मक लाभ एवम् उच्च मुल्य बाली वस्तुको निर्यात प्रवर्द्धन गर्ने।
- जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा प्रांगारिक कृषिको प्रविधिहरू विकास तथा विस्तार गर्ने।

पन्धौ योजनामा कृषि क्षेत्रका विविध पक्षहरू तथा विभिन्न बालीवस्तुहरूको उत्पादन लक्ष्यहरू तालिका नं ३ मा प्रस्तुत छ।

तालिका नं ३ - पन्धौ योजनामा कृषिसम्बन्धी सुचकहरू

विवरण	चौधौ योजनाको उपलब्धी	पन्धौ योजनाको लक्ष्य
कुल ग्राहस्थ उत्पादनमा कृषि बन तथा खानी क्षेत्रको योगदान	२७.६	२३
कृषि क्षेत्रको उत्पादकत्व (मे.टन/हेक्टर)	२.९७	४
प्रमुख बालीहरूको विउ प्रतिस्थापन दर		२५
कृषि जमिनको उत्पादकत्व (अमेरिकी डलर/हेक्टर)		५३३९
कृषि श्रमको उत्पादकत्व (अमेरिकी डलर/हेक्टर)		१२६०
खाद्य सुरक्षाको स्थितिमा रहेका परिवार (प्रतिशत)	४८.२	८०
खादय गरिवी (प्रतिशत)	१०	२
खाद्य असुरक्षित जनसंख्या (प्रतिशत)	७.८	२
प्रमुख बाली वस्तुहरूको उत्पादकत्व		
	आधार वर्षको अवस्था	अन्तिम वर्षको लक्ष्य
धान (मे.टन/हेक्टर)	३.५	४.५
मकै (मे.टन/हेक्टर)	२.७	४
गहुँ (मे.टन/हेक्टर)	२.८	३.५
तरकारी (मे.टन/हेक्टर)	१४	२०
आलु(मे.टन/हेक्टर)	१६	२२
फलफुल (मे.टन/हेक्टर)	८.९	१२
माछा (मे.टन/हेक्टर)	४.९	६
दुध (लिटर/दुधालु पशु)	१०१२	१४८७
मासु (केजि/वध पशु)	७२	९२
अण्डा (गोटा/पन्धौ)	२४०	२६०

प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकिकरण परियोजनाको परिचय

प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकिकरण परियोजना स्वदेशी सोच तथा स्वदेशी लगानीमा संचालित कृषि क्षेत्रको परियोजना हो। कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालयको तथ्याङ्क अनुसार नेपालको कुल खेतीयोग्य जमिन ३० लाख ९१ हजार हे रहेको छ। राष्ट्रिय कृषि गणना २०६८ अनुसार नेपालको कृषि जमिनको औषत आकार ०.६८ हेक्टर र प्रति कित्ताको औषत आकार ०.२१ हे. रहेको छ। खण्डिकृत जमिनमा परम्परागत रूपमा निर्वाहमुखी खेती प्रणालीको अवलम्बन गरिदै आएको र कृषि विकासका लागि भएका सरकारी प्रयासहरू सिमित स्रोत र साधनहरूका कारण एकीकृत रूपमा नभई छरिएर जाने गरेकाले प्रतिफलमुखी हुन सकेका छैन। कृषिलाई नाफामूलक व्यवसायका रूपमा स्थापित गर्न नसक्दा यस क्षेत्रमा लगानीका लागि निजि क्षेत्र र रोजगारीका लागि युवा उद्यमीहरू आकर्षित हुन सकेको छैन। गुणस्तरीय कृषि उत्पादन सामग्रीहरूको उपलब्धता सुनिश्चित गर्न नसक्नु, कृषि उपज उत्पादनमा यान्त्रिकरण अवलम्बन हुन नसक्नु र कृषि विकासका लागि आवश्यक सिंचाई, कृषि सडक, ग्रामिण विद्युतिकरण, कृषि उद्योगहरूसंगको समन्वयको अभाव रहदै आएको तथा बजारमुखी उत्पादन हुन नसकेकाले कृषिलाई व्यवसायका रूपमा नभई परम्पराका रूपमा मात्र अवलम्बन गरिदै आइएको छ।

यिनै पृष्ठभूमिलाई मध्यनजर गर्दै कृषि क्षेत्रको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्ने स्पष्ट मार्गचित्रका साथ कृषि उपजको उत्पादनका लागि आवश्यक प्रविधि तथा उत्पादन सामग्रीको व्यवस्था, बाली/वस्तु उत्पादनमा यान्त्रिकरण, प्रशोधन तथा बजारीकरणको लागि आवश्यक पूर्वाधारको व्यवस्था जस्ता प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकिकरण परियोजनाका कृषाकलाप मार्फत कृषि क्षेत्रको आधुनिकिकरणको परिकल्पना गरिएको छ।

कृषिमा आधारित अर्थतन्त्रबाट कृषिजन्य उद्योगमा रूपान्तरित आधुनिक, व्यवसायिक, दिगो एवं आत्मनिर्भर कृषि क्षेत्रको विकास गर्ने सोचका साथ नेपालको कृषि क्षेत्रलाई आगामी २० वर्षसम्म मार्ग निर्देश गर्ने कृषि विकास रणनीति कार्यान्वयनको सहयोगी परियोजनाको रूपमा स्वदेशी सोच, स्वदेशी लगानी तथा आन्तरिक संस्थागत जनशक्ति मार्फत तयार गरिएको प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकिकरण परियोजना आ.व. २०७३/७४ देखि लागू हुने गरी १० वर्ष अवधिको लागि सञ्चालनमा ल्याइएको छ। यस परियोजना अन्तर्गत साना व्यवसायिक कृषि उत्पादन केन्द्र (पकेट) विकास कार्यक्रम, व्यवसायिक कृषि उत्पादन केन्द्र (ब्लक) विकास कार्यक्रम, व्यवसायिक कृषि उत्पादन तथा प्रशोधन केन्द्र (जोन) विकास कार्यक्रम र बृहत्तर व्यवसायिक कृषि उत्पादन तथा औद्योगिक केन्द्र (सुपरजोन) विकास कार्यक्रम गरी जम्मा चार वटा सम्भागहरू छन्। परियोजनाको अन्त्य सम्ममा देशै भरि २१ वटा सुपरजोन, ३०० वटा जोन, १५०० वटा ब्लक र १०००० वटा पकेटहरू स्थापना गरिनेछ। यस परियोजनाको कुल लागत रु. १ खर्ब ३० अर्ब ७४ करोड २० लाख रहेको छ। प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकिकरण परियोजना अन्तर्गत हाल सम्म संचालन भएका जोन तथा सुपरजोनहरूको विवरण तलका चित्रहरूमा प्रस्तुत गरिएको छ।

१.५ विद्यमान नीतिगत व्यवस्थासँग प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकिकरण परियोजना विचको अन्तरसम्बन्ध

प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकिकरण परियोजनाले नेपालको पन्ध्रौं आवधिक योजनाको कृषि क्षेत्रसंग सम्बन्धित कृषि क्षेत्रको उत्पादकत्व र प्रतिस्पर्धी क्षमता विकास, तुलनात्मक लाभ हुनसक्ने आधारभूत खाद्य वस्तुको उत्पादनमा आत्मनिर्भरता हासिल गर्ने, कृषि क्षेत्रको अतिरिक्त श्रमशक्तिलाई कृषि तथा गैरकृषिमा आधारित सेवा र उद्योग क्षेत्रतर्फ आकर्षित गरी कृषि क्षेत्रमाथिको निर्भरता कम गर्ने उद्देश्यहरू हासिल गर्न सहयोग गर्ने अपेक्षा लिएको छ। नेपालको समग्र कृषि क्षेत्रको विकासका लागि दीगो आत्मनिर्भर एवं व्यवसायिक कृषि क्षेत्रको परिकल्पना सहित कृषि विकासको २० वर्षे रणनीति (ADS) (२०१५- २०३५) कार्यान्वयनको क्रममा रहेको अवस्थामा ADS को

मूलअवधारणा ढाँचा (CONCEPTUAL FRAMEWORK) बमोजिम समाजको हालको कृषि क्षेत्रमा आधारित आर्थिक संरचनाबाट सेवा र उद्योग क्षेत्रमा आधारित हुने किसिमले परिवर्तित भई हुने कृषि क्षेत्रको रूपान्तरण हो। आर्थिक वृद्धिलाई गति दिने, जीवनस्तरलाई माथि उकास्ने र खाद्य तथा पोषण सुरक्षामा योगदान दिने आत्मनिर्भर, दिगो, प्रतिस्पर्धी तथा समावेशी कृषि क्षेत्र ADS को सोच रहेको छ। ADS को सोच (Vision) हासिल गर्नको लागि चार रणनीतिक अवयवहरू, सुशासन, उत्पादकत्व, नाफामुलक व्यवसायीकरण र प्रतिस्पर्धी क्षमताद्वारा द्रुत विकास गरिने रहेका छन्। कृषि विकास रणनीति समग्र कृषि क्षेत्रको मार्गदर्शक रणनीति भएको र यसको लक्ष्यहरू हासिल गर्नका लागि कृषि क्षेत्रलाई प्रत्यक्ष रूपमा उद्योगसंग आबद्ध गराई मूल्य श्रृंखलाका सम्पूर्ण अवयवहरूको समुचित संयोजन र बहुसरोकारवाला निकायहरूसंगको निकटतम सम्बन्ध मार्फत कृषिको औद्योगिकरण र व्यवसायिकरणका लागि यस परियोजना तर्जुमा भएकोले पुर्ण रूपमा ADS को रणनीतिक उद्देश्य हासिल गर्न सहयोग पुर्याउन यो परियोजना लक्षित गरिएको छ।

कृषि विकास रणनीतिको रणनीतिक अवयवहरू फल्यागसीप कार्यक्रमहरू र प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजनाका विचको सम्बन्धलाई चित्रमा देखाईएको छ। यस परियोजनाले ४ वटै फल्यागसीप कार्यक्रमहरू कार्यान्वयनमा महत्वपूर्ण योगदान पुर्याउनेछ अपेक्षा गरिएको छ। कृषि विकास रणनीतिको महत्वपूर्ण फल्यागसीप कार्यक्रम मूल्य संखला विकास कार्यक्रम अन्तर्गत यस परियोजनाबाट पकेट, ब्लक, जोन र सुपरजोनहरूको स्थापना गरि परियोजनाको अन्तिम वर्षसम्ममा बढीमा १८ वटा कृषि उपजका मूल्य संखला विकास कार्यक्रमहरू सन्चालन गर्ने लक्ष्य लिएको छ।

कृषि विकास रणनीतिको दोश्रो कार्यक्रम विकेन्द्रित कृषि शिक्षा तथा प्रसार कार्यक्रमलाई कार्यान्वयन गर्न जोन र सुपरजोनहरूमा कृषि शिक्षा, अनुसन्धान तथा प्रसारलाई एकिकृत रूपमा सन्चालन गर्ने र पकेट र ब्लकहरूमा समुदायमा आधारित कृषि प्रसार सेवाका गतिविधि सन्चालन गर्ने लक्ष्य यस परियोजनाले राखेको छ। कृषि स्नातकहरूलाई ईन्टर्नको रूपमा सेवा प्रदान गर्न व्यवस्था परियोजनामा गरिएको हुँदा यसले कृषि शिक्षालाई प्रत्यक्ष रूपमा कृषि प्रसारसँग जोडने अवधारणा परियोजनाले अंगिकार गरेको छ। यसरी कृषिको विशिष्टिकरण सङ्गै आवश्यक पर्ने आधुनिक कृषि प्रसार, विकेन्द्रित कृषि शिक्षा र अनुसन्धानलाई एकिकृत रूपमा उपयोग गर्ने नीति परियोजनाले लिएको छ।

कृषि विकास रणनीतिको तेश्रो फल्यागसीप कार्यक्रम नवप्रवर्तन तथा कृषि उद्दमशिलता कार्यक्रमलाई कार्यान्वयन गर्न पकेट, ब्लक, जोन र सुपरजोनहरूमा प्रविधी केन्द्रहरू, नवप्रविधी केन्द्रहरू, उद्यमशिलता विकास, कृषि उपजहरूको प्रशोधन तथा वस्तु उत्पादन सम्बन्धि कार्यक्रम सन्चालन गर्ने, पकेट, ब्लक जोन र सुपरजोनहरूमा कृषिसंग सम्बन्धित साना तथा मझौला व्यवसायहरू सन्चालन गर्न सहकारी निजी क्षेत्र तथा लक्षित समुहहरू, युवा, महिला तथा विपन्न वर्गहरूको लागि अनुदानको व्यवस्था परियोजनाले गरेको छ।

कृषि विकास रणनीतिको चौथो महत्वपूर्ण फल्यागसीप कार्यक्रम खाद्य तथा पोषण सुरक्षा कार्यक्रमलाई कार्यान्वयन गर्न यस परियोजनाले पकेट, ब्लक, जोन र सुपरजोनहरूमा समग्र कृषिको उत्पादन वृद्धिका कार्यक्रमहरू सन्चालन गरि स्थानिय स्तर र राष्ट्रिय स्तरमा खाद्य तथा पोषण सुरक्षालाई सुनिश्चित गर्ने गरि गतिविधीहरू सन्चालन गर्ने र पोषण सुरक्षाले महत्वपूर्ण देखिएका स्थानिय वालीहरूको पकेट र ब्लक उत्पादन कार्यक्रमहरू सन्चालन गरि खाद्य तथा पोषण सुरक्षा प्रवर्धन गर्ने कार्यक्रमहरू परियोजनामा लक्षित गरिएको छ। पकेट, ब्लक, जोन र सुपरजोनको उत्पादनको गुणस्तरियता कायम गर्न घुम्ती प्रयोगशाला सेवाहरूको व्यवस्था गरिएको जसले खाद्य स्वच्छता गुणस्तर कायम गरि खाद्य तथा पोषण सुरक्षालाई सुनिश्चित गर्न टेवा पुग्ने अपेक्षा परियोजनाले लिएको छ।

१.६ रूपान्तरणका आधारहरू (Theory of Change)

परियोजनाका सम्भागहरूमा उत्पादन सामग्री तथा प्राविधिक सेवाको प्रवाहको सुनिश्चितता, पूर्वाधार विकास, उद्योग स्थापना, विकेन्द्रित कृषि शिक्षा, अनुसन्धान र प्रसार सेवाको अवलम्बन, विकेन्द्रित तथा सहभागितात्मक योजना तर्जुमा, उत्पादनमा आधारित अनुदान तथा प्रोत्साहन प्रणालीको अवलम्बन तथा गुणस्तर नियन्त्रण जस्ता गतिविधिहरू सञ्चालन गर्ने जस्ता कृषकलापहरूलाई परियोजनाको रूपान्तरणका आधारको रूपमा लिईएको छ।

१.७ परियोजनाको सोच, लक्ष्य एवं उद्देश्यः

सोच

कृषिमा आधारित अर्थतन्त्रबाट कृषिजन्य उद्योगमा रूपान्तरित आधुनिक, व्यवसायिक, दीगो एवं आत्मनिर्भर कृषि क्षेत्रको विकास गर्ने।

लक्ष्य

समग्र कृषि मूल्य श्रृंखलाका अवयवहरूको एकिकृत संयोजन र परिचालन मार्फत खाद्य पोषण सुरक्षा सुनिश्चित गर्दै कृषि औद्योगिकरण उन्मुख दीगो आर्थिक अवसरहरू सृजना गरि राष्ट्रको समग्र विकासमा टेवा पुर्याउने।

उद्देश्यहरू

१. प्रमुख कृषि उपजहरूको विशिष्टकृत क्षेत्रहरू निर्माण गर्ने,
२. निर्यातयोग्य कृषिवस्तुहरूको मूल्यअभिवृद्धि गर्दै प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता अभिवृद्धि गर्ने,
३. कृषिलाई सम्मानजनक नाफामुखी व्यवसायका रूपमा विकास गर्दै रोजगारीका अवसरहरू सृजना गर्ने,
४. बहुसरोकारवाला निकायहरू बिचको कार्यमूलक समन्वय मार्फत प्रभावकारी सेवा प्रवाहको सुनिश्चितता गर्ने।

परियोजनाका सम्भागहरूः

१.७.१ साना व्यवसायिक कृषि उत्पादन केन्द्र (पकेट) विकास कार्यक्रम

यस आयोजनाले राष्ट्रिय आवश्यकता र स्थानिय सम्भाव्यताका आधारमा तोकिएको बाली/वस्तुमा स्थानीय स्तरमा प्राथमिक उत्पादन इकाईका रूपमा साना व्यवसायिक कृषि उत्पादन केन्द्र (पकेट) विकास कार्यक्रम संचालन गरिरहेको छ। स्थानीय स्तरमा सामूहिक खेती/सहकारी खेती र चक्रलावन्दी खेती कार्यक्रममा योगदान पुर्याउने गरी पकेटमा समावेश गरिएका बाली/वस्तुको उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि गर्नु र पकेट क्षेत्रमा कृषि उत्पादन सामग्री आपूर्ति तथा प्राविधिक सेवा प्रवाहमा अभिवृद्धि गर्नु यस्ता साना व्यवसायिक कृषि उत्पादन केन्द्र (पकेट) विकास कार्यक्रम संचालनका उद्देश्यहरू रहेका छन्। परियोजना अवधिमा सम्भाव्यताका आधारमा पकेट संख्या १५००० पुर्याउने लक्ष्य लिएको छ। प्रदेश मातहतका सम्बन्धित कृषि ज्ञान केन्द्र वा भेटिरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रले सम्बन्धित पकेट संचालन समन्वय समितिसँगको परामर्शमा आवश्यकता अनुसार निर्णय गरी पकेट क्षेत्र विस्तार कार्य गरिरहेका छन्। यस कार्यक्रमबाट साना तथा मझौला कृषक समुहहरू लाभान्वित हुने अपेक्षा गरिएको छ।

१.७.२ व्यवसायिक कृषि उत्पादन केन्द्र (ब्लक) विकास कार्यक्रम

यस आयोजना मार्फत राष्ट्रिय प्राथमिकता र स्थानिय सम्भाव्यताका आधारमा तोकिएको पूर्वाधारहरू भएको र तोकिएको बाली/वस्तुमा तालिकामा उल्लेख भए अनुसारको क्षेत्रफलमा स्थानीय स्तरमा प्राथमिक व्यवसायिक उत्पादन इकाईका रूपमा व्यवसायिक कृषि उत्पादन केन्द्र (ब्लक) विकास कार्यक्रम संचालन भईरहेका छन्। स्थानीय स्तरमा सामूहिक खेती/सहकारी खेती र चक्रलावन्दी खेती कार्यक्रममा योगदान पुर्याउने गरी ब्लकमा समावेश गरिएका बाली/वस्तुको उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि गर्नु र ब्लक क्षेत्रमा कृषि फर्म स्थापना, कृषि उत्पादन सामग्री आपूर्ति तथा प्राविधिक सेवा प्रवाहमा अभिवृद्धि गर्नु यस्ता व्यवसायिक कृषि उत्पादन केन्द्र (ब्लक) विकास कार्यक्रम संचालनका उद्देश्यहरू रहेका छन्। परियोजना अवधिमा सम्भाव्यताका आधारमा ब्लक संख्या १५०० पुर्याउने लक्ष्य परियोजनाले लिएको छ। प्रदेश मातहतका जिल्ला स्थित कृषि ज्ञान केन्द्र भेटिरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रले सम्बन्धित ब्लक संचालन समन्वय समितिसँगको परामर्शमा आवश्यकता अनुसार निर्णय गरी ब्लक क्षेत्र संचालन तथा विस्तार गर्ने प्रावधान रहेको छ। यस कार्यक्रमबाट व्यवसायिक कृषक समुहहरू तथा सहकारीहरू, जलउपभोक्ता समूहहरू, निजी कृषि उद्यमी तथा व्यवसायीहरू लाभान्वित हुने अपेक्षा लिईएको छ।

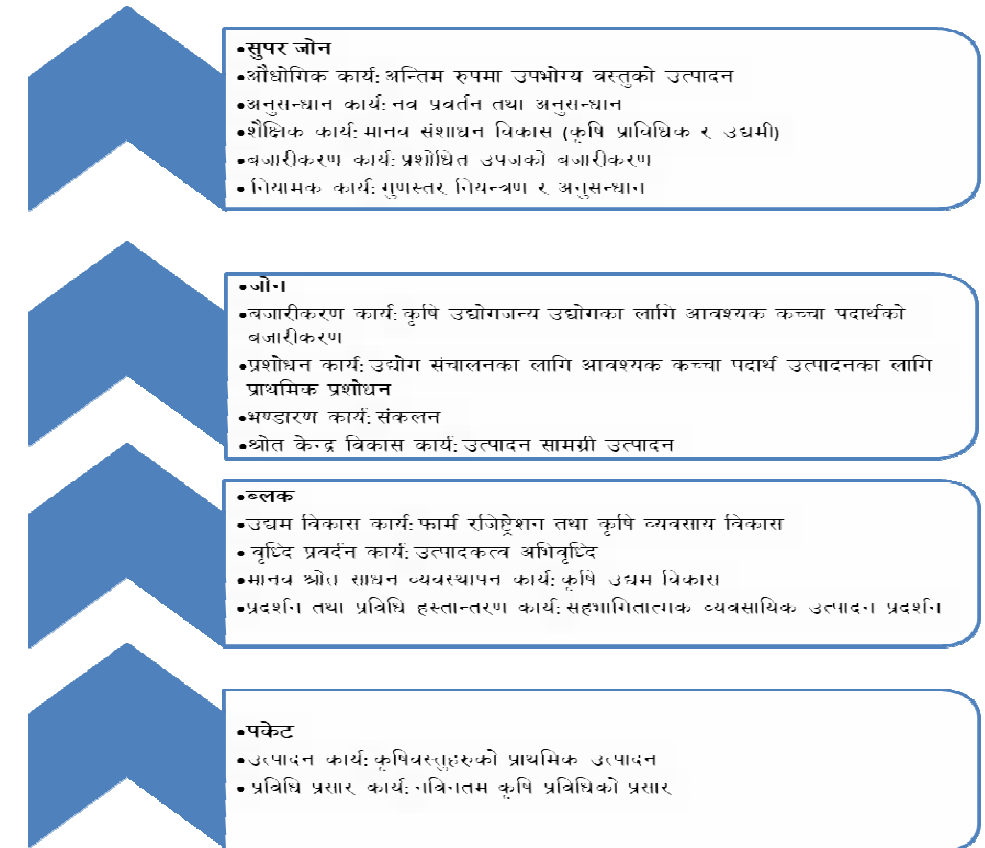
१.७.३ व्यवसायिक कृषि उत्पादन तथा प्रशोधन केन्द्र (जोन) विकास कार्यक्रम

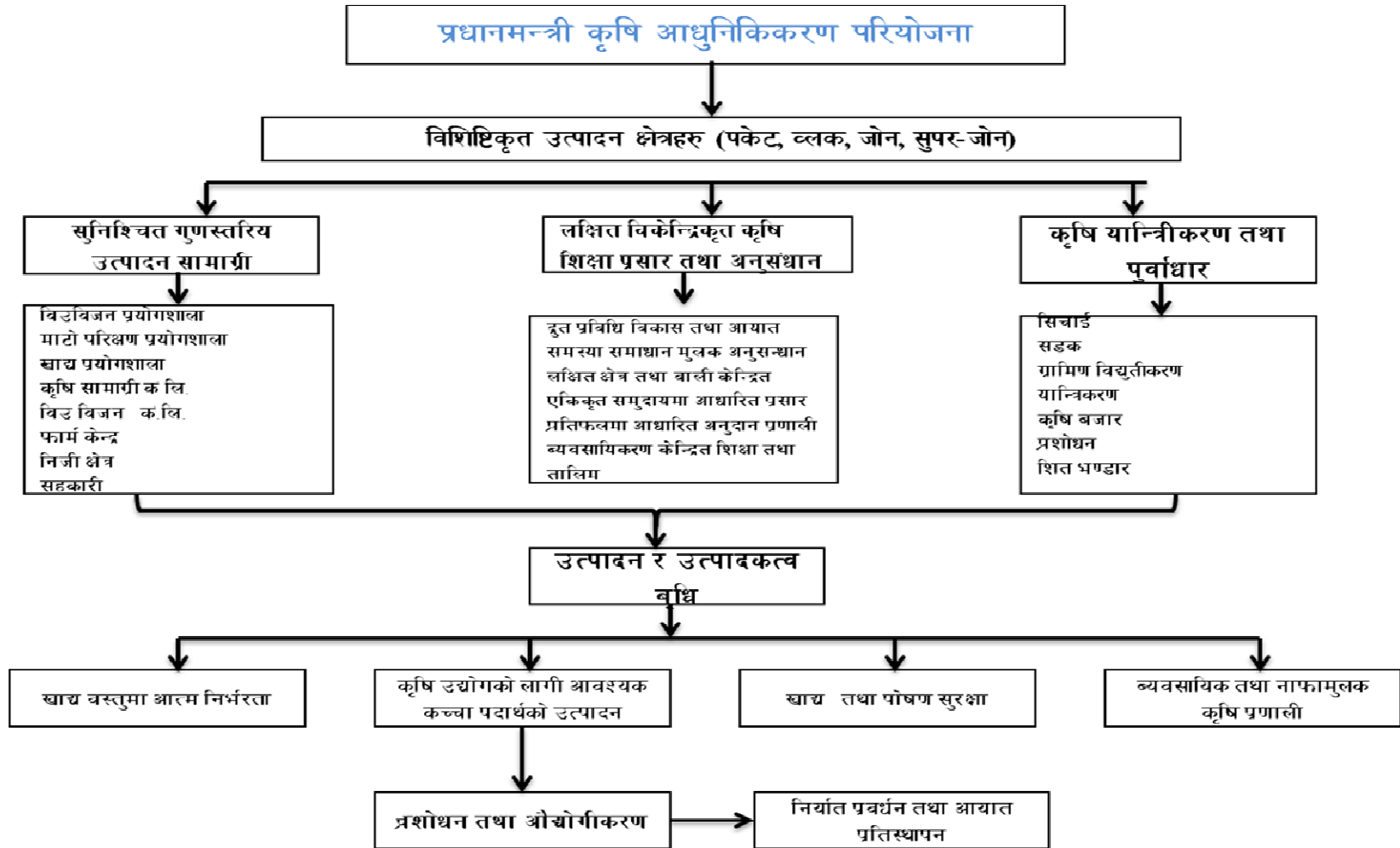
परियोजनाले राष्ट्रिय प्राथमिकता र स्थानिय सम्भाव्यताका आधारमा तोकिएको पूर्वाधारहरू भएको र तोकिएको बाली/वस्तुमा कम्तिमा ५०० हे. क्षेत्रफलमा व्यवसायिक कृषि उत्पादन तथा प्रशोधन केन्द्रका रूपमा जोनहरू संचालन गरिरहेको छ। परियोजनाले कृषि क्षेत्रको आधुनिकीकरणमा योगदान पुर्याउने गरी जोनमा समावेश गरिएका बाली/वस्तुको उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि गर्न सामूहिक खेती/सहकारी खेती र चक्रलावन्दी खेती कार्यक्रम संचालन गर्नु, जोन क्षेत्रमा कृषि यान्त्रिकरण, कृषि पूर्वाधार विकास एवं व्यवसायीकरण प्रवर्द्धन तथा प्रारम्भिक प्रशोधन केन्द्रहरूको स्थापना मार्फत कृषि आधुनिकीकरणको आधारशिला तयार गर्ने जस्ता व्यवसायिक कृषि उत्पादन तथा प्रशोधन केन्द्र (जोन) विकास कार्यक्रम संचालनका उद्देश्यहरू राखेको छ। परियोजना अवधिमा सम्भाव्यताका आधारमा जोनहरूको संख्या कम्तिमा ३०० वटा पुर्याउने लक्ष्य राखेको छ। जोन क्षेत्रमा रासायनिक तथा प्राङ्गारिक मल, उन्नत तथा हाईब्रिड बीउ विजन, रसायनिक एवं जैविक विषादीहरू लगायतका उत्पादन सामग्रीहरूमा तोकिए बमोजिम अनुदान सहयोग उपलब्ध गराउने, सम्बन्धित बाली/वस्तुमा सहभागितात्मक व्यवसायिक उत्पादन प्रविधि प्रदर्शन संचालन गर्ने, उत्पादन प्रविधि, बजारीकरण, मूल्य श्रृंखला विकास लगायतका विविध पक्षहरू समेटिने गरि स्थलगत तालिम कार्यक्रम संचालन गर्ने, यान्त्रीकरण प्रवर्द्धनका लागि उत्पादनदेखि बजारीकरणसम्म आवश्यक पर्ने सबै प्रकारका मेशिनरी औजार उपकरणको सेट सहितको सेवा उपलब्ध गराउन Custom Hiring Center स्थापनाका लागि पूंजीगत अनुदान उपलब्ध गराउने, त्यस्तै, व्यवसायीकरणका लागि प्राथमिक प्रशोधन केन्द्र, गोदाम घर, ग्रेडिग लगायतका उत्पादनोपरान्त आवश्यक पूर्वाधारहरू रहेको एक पोष्ट हार्भेष्ट सेन्टर निर्माण गर्ने, पूर्वाधार विकास सहयोगतर्फ लिफ्ट सिंचाई, डिप तथा स्यालो ट्युबवेल जडान, सिंचाईकुलो मर्मत तथा सुधार, आवश्यक कृषि पूर्वाधारहरू (Community seed banks, processing, grading and packaging units, marketing infrastructures, Quarantine Infrastructures/laboratories) लगायतमा सहयोग पुर्याउने जस्ता कृषकलापहरूको परिकल्पना गरेको छ। जोन कार्यक्रम संचालन र समन्वयका लागि जोनस्तरमा जोन संचालन समन्वय समिति रहने र समग्र कार्यक्रमको सहजीकरण तथा अनुगमन सम्बन्धित परियोजना कार्यान्वयन इकाई मार्फत हुने संरचनागत व्यवस्था गरेको छ।

१.७.४ वृहत व्यवसायिक कृषि उत्पादन तथा औद्योगिक केन्द्र (सुपरजोन) विकास कार्यक्रम

यस परियोजनाले राष्ट्रिय प्राथमिकता र स्थानिय सम्भाव्यताका आधारमा तोकिएको पूर्वाधारहरू भएको र तोकिएको बाली/वस्तुमा कम्तिमा १००० हेक्टर क्षेत्रफलमा संचालन भएको वृहत व्यवसायिक कृषि उत्पादन तथा औद्योगिक केन्द्रका रूपमा सुपर— जोनहरू संचालन गर्ने व्यवस्थाअनुरूप सुपरजोनहरू संचालन भईरहेका छन्। सुपर— जोनमा समावेश गरिएका बाली/वस्तुको उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि गर्न सामूहिक खेती/सहकारी खेती र चक्रलावन्दी खेती कार्यक्रम संचालन गर्नु, सुपर— जोन क्षेत्रमा कृषि यान्त्रिकरण, कृषि पूर्वाधार विकास एवं व्यवसायीकरण प्रवर्द्धन, प्रशोधन केन्द्रहरूको स्थापना, मूल वीउ उत्पादन तथा कृषि अनुसन्धान केन्द्र र अध्ययन सस्थान स्थापनामार्फत कृषि आधुनिकीकरण गर्दै आत्मनिर्भर कृषि अर्थतन्त्रको आधारशिला निर्माण गर्नु यस्ता (सुपर— जोन) विकास कार्यक्रम संचालनका उद्देश्यहरू रहेका छन्। परियोजना अवधिमा सम्भाव्यताका आधारमा सुपर— जोनहरूको संख्या बढीमा ३० पुर्याउने लक्ष्य परियोजनाले राखेको छ। यस कार्यक्रमबाट व्यवसायिक कृषक समूहहरू तथा सहकारीहरू, जलउपभोक्ता समूहहरू, निजी कृषि उद्यमी तथा व्यवसायीहरू, कृषि उपज बजार संचालक समितिहरू लाभान्वित हुने अपेक्षा राखेको छ। सुपर— जोनमा श्रोत केन्द्र स्थापना सहयोग अन्तर्गत मूल वीउ, प्रजनन वीउ उत्पादन, नियामक प्रयोगशालाहरू स्थापना, प्राङ्गारिक मल कारखानाहरूको स्थापना तथा सवलीकरण, जैविक विषादी उत्पादन केन्द्र, ठूला कृषि बजारहरू, ठूला सिंचाइ पूर्वाधारहरू, कृषि तालिम केन्द्र, कृषि अनुसन्धान केन्द्र, कृषिजन्य उद्योगहरू स्थापना लगायतका आवश्यक पूर्वाधारहरू निर्माण गरि कृषि आधुनिकीकरण उन्मुख बनाउने कृषकलापहरू संचालन भईरहेका छन्।

चित्र नं ४ - परियोजनाका सम्भागहरू

चित्र नं ५ - परियोजनाको Conceptual Framework

१.८ परियोजनाबाट हुने लाभको विश्लेषण

परियोजनाले देशका ७७ वटै जिल्ला समेटेको छ र सम्पूर्ण गतिविधिहरू कृषि उत्पादनको मूल्य शृंखलामा आधारित रहेका छन्। ७७ वटै जिल्लामा पकेट र ब्लकहरू संचालन हुने र ७ वटै प्रदेशमा जोन र सुपर जोन संचालन गरिने भएकोले भौगोलिक समावेशीकरणलाई प्राथमिकता दिइएको छ । यस परियोजना मार्फत लाभान्वित हुने तप्काहरू तपशिल रहने गरि विप्लेषण गरिएको छ।

- **साना, मझौला तथा भुमीहिन कृषक** : पकेट तथा ब्लकहरूको संचालनमा सहभागी भएर खेतीमा संलग्न भई लाभान्वित हुनेछन् ।
- **कृषि मजदुर** : उत्पादन क्षेत्रहरूमा कृषि उत्पादन कार्यमा कृषि मजदुरहरूले सहभागी हुन पाउनेछन् भने उत्पादन सामग्री सम्बन्धी उद्योगमा, प्रशोधन उद्योग तथा बजारीकरणमा रोजगारीका अवसर प्राप्त गरी लाभान्वित हुनेछन् ।
- **ठूला कृषक तथा उद्यमी, कम्पनी, फर्म**: ठूला कृषक तथा उद्यमी, कम्पनी, फर्महरूले पकेट, ब्लक, जोन र सुपर जोनहरू संचालन गरी लाभान्वित हुन सक्नेछन्।
- **उद्यमी/व्यवसायीहरू**: उत्पादन क्षेत्रहरूमा उत्पादन सामग्रीका उद्योग तथा उत्पादित कृषि उपजको प्रशोधन उद्योगहरू प्रवर्धन हुने र अतिरिक्त उत्पादन क्षेत्र बाहिर रहेका कृषि उद्योगहरूले समेत कच्चा पदार्थ प्राप्त गर्ने छन्।
- **आम उपभोक्ताहरू**: आम उपभोक्ताहरूले उत्पादन क्षेत्रहरूमा उत्पादित स्वच्छ, गुणस्तरीय कृषि उपजहरू उपयोग गर्न पाउनेछन् ।
- **सामाजिक समावेशीकरण**: यस परियोजनाले लक्षित गरेका कार्यक्रमहरू खुल्ला, सहभागीतामूलक र विकेन्द्रीकृत योजना तर्जुमामा आधारित भएर संचालन गरिने भएकोले सामाजिक सबै वर्ग, तह र तप्काले सहभागी हुन पाउनेछन्। यसरी, यस परियोजनाले राष्ट्रको सामाजिक तथा भौगोलिक समावेशीकरणको उद्देश्यलाई सकारात्मक योगदान पुर्याउने अपेक्षा गरिएको छ ।
- कृषि पुर्वाधारमा गरिने लगानी, फर्म, कम्पनीको रूपमा दर्ता हुने, उत्पादन क्षेत्रहरूमा कृषि उत्पादन सामग्रीको उत्पादन गर्ने उद्योगहरू तथा कृषि उपजको प्रशोधन गर्ने उद्योगहरूको स्थापनाले यस परियोजनामा सहभागी हुने अधिकांश सरोकारवालाहरू करको दायरा भित्र आउने छन् र ग्रामीण क्षेत्रमा उपभोग र वचत बढ्न गई गतिशिल कृषिमा आधारित ग्रामीण अर्थतन्त्रको विकास हुने अपेक्षा गरिएको छ ।

यस परियोजनाबाट प्राप्त हुने समय लाभको वितरणको विश्लेषण गर्दा लाभमा सहभागिता निम्न अनुसार हुने अपेक्षा गरिएको छ ।

➤ कृषक उत्पादक (साना ठूला)	२५%
➤ मजदुर कृषि	२५%
➤ उद्यमी व्यवसायी (कृषि सामग्री उत्पादक)	२०%
➤ उद्यमी व्यवसायी (प्रशोधन कर्ता र अन्य)	२५%
➤ अन्य सरोकारवाला	५%

रामेछाप जिल्ला को सामान्य परिचय

संघीय नेपालको बाग्मती प्रदेशको पूर्वी क्षेत्रमा अवस्थित रामेछाप जिल्ला विश्वको मानचित्रमा रामेछाप जिल्ला उत्तरी अक्षांश २७ डिग्री २८ मिनेट देखि उत्तरी अक्षांश २७ डिग्री ५० मिनेट सम्म तथा पूर्वी देशान्तर ८५ डिग्री ५० मिनेट देखि ८६ डिग्री ३५ मिनेट पूर्वी देशान्तर सम्म फैलिएको छ । मध्य पहाडी क्षेत्रको १५७३ बर्ग किलो मिटर क्षेत्रफलमा फैलिएको यस जिल्लाको ४४ प्रतिशत भुभाग बनजंगलले ढाकेको छ । रामेछाप जिल्ला वर्तमान संघीय नेपालको प्रादेशिक संरचना अनुसार तिन नम्बर प्रदेशमा पर्दछ । नेपालको बाँकी भुगोल संग जोडिने क्रममा रामेछाप जिल्लाको मन्थलीमा एउटा पक्की विमानस्थल रहेको छ । यसका साथै दक्षिण तर्फ रमणीय वि. पि लोकमार्ग संग सुनकोशी नदीको खुर्कोट पुल मार्फत, दक्षिण तर्फ नै सुनकोशी नदीको सित्खाबजारको पुल मार्फत विपि लोकमार्ग संग तथा उत्तरमा तामाकोशीको किनार हुँदै नेपाल चीन जोड्ने कोदारी मार्ग संग सडक सञ्जालले रामेछाप जोडिएको छ । यस जिल्लाको पूर्वमा ओखलढुङ्गा र सोलुखुम्बु, पश्चिममा सिन्धुपाल्चोक र काभ्रेपलाञ्चोक र दक्षिणमा सिन्धुली जिल्ला रहेको छ । मान चित्रमा हलो आकारको देखिने रामेछापको सबैभन्दा कम उचाई भएको स्थान लिखु र सुनकोशीको संगम कोलोन्जोरघाट (४०८ मिटर) हो भने सबैभन्दा उच्च भाग नुम्बुर हिमचुली (६,९५८ मिटर) हो । अधिकांश भुभाग भिरालो भएको यस जिल्लामा तामाकोशी, सुनकोशी, लिखु, खिम्ती, चौरीजस्ता खोला र नदीले बनाएका ससाना उर्वरा फाँटहरू पनि प्रशस्तै छन् । रजमनटार, मुँगीटार, घौरालीटार, जखनीटार, सित्खाटार, टारीखेत, खिम्तीबेसी, विर्ताटार आदि स्थान उत्पादन र बसाईका लागि उत्तम मानिएको छ । राष्ट्रिय कृषि गणना २०६८ का अनुसार यस रामेछाप जिल्लाको जनसंख्या २०२६४६ रहेको छ भने जसमध्ये ९४.७६ प्रतिशत मानिसहरू कृषि पेशा संलग्न भएता पनि ७०.२९ प्रतिशत कृषक परिवारलाई आफ्नै उत्पादन आफैलाई पर्याप्त हुँदैन भने ७०.९१ प्रतिशत कृषकमुलीले औपचारिक शिक्षा हासिल गरेका पाइदैन । यहाँ ५५० सय मिटर उचाईमा रहेको मन्थलीबजार, १३७८ मिटर उचाईको रामेछाप बजार, ४९५ मिटरमा रहेको आकाशे, ८ सय मिटरकै उचाईमा अवस्थित साँघुटार, १७ सय मिटर उचाईमा रहेको ठोसेबजार, १८ सय मिटर उचाईको गाल्वाभञ्ज्याङ्ग र १८ सय मिटरकै उचाईमा रहेको धोवीबजार यहाँका मुख्य बजार क्षेत्र हुन् । यस जिल्लामा विविध प्रकारको हावापानी पाइन्छ । रामेछापको दक्षिणी भागमा अत्याधिक गर्मी हुने गर्दछ भने उत्तरी भाग निकै उचाईमा रहेकाले अत्यन्त चिसो हुन्छ । यहाँ औषत वर्षा ६५० देखि १००० मी मी सम्म हुने गर्दछ । रामेछाप जिल्लाको नामाकरण कसरी भयो भन्ने विषयमा यहाँका स्थानीयहरूको विचारमा विविधता पाइएता पनि प्राचिन समयमा यहाँ आदीवासी तामाङ्ग जातिको बसोबास रहेको र तिनै तामाङ्ग जातीको भाषा संस्कृतिको उपजको रूपमा रामेछाप नाम रहन गएको मानिन्छ ।

बि.सं. २०३८ सालसम्म ३८ वटा गाउँ पञ्चायतमा विभाजित जिल्लालाई २०५१ मा २ निर्वाचन क्षेत्र र ११ इलाका र ५५ गाविसमा पुन विभाजन गरियो । बि.सं. २०७० मा ७ वटा गाउँ विकास समितिहरू समायोजन गरी मन्थली नगरपालिका र ३ वटा गाउँ विकास समितिहरू समायोजन गरी रामेछाप नगरपालिका घोषणा गरिएको थियो । यस पछि जिल्लामा २ वटा नगरपालिका र ४५ वटा गाउँ विकास समितिहरू रहेका थिए । वर्तमान संविधान जारी भए पछि स्थानीय सरकारको रूपमा गाउँपालिका र नगरपालिकाको क्षेत्र निर्धारण गर्ने क्रममा साविकका दुइ वटा नगरपालिकाको क्षेत्र पुनरावलोकन गरी बाँकी रहेका गाउँ विकास समितिहरूलाई एक आपसमा गाभेर हाल दुई वटा नगरपालिका र छ वटा गाउँपालिकाहरू कायम गरिएको छ । हालका नगरपालिका र गाउँपालिकाहरू यसप्रकार रहेका छन् ।

मन्थली नगरपालिका:- मन्थली, कठजोर, सालु, सुनारपानी, भलुवाजोर, भटौली, चिसापानी, पुरानागाउ, चनखु, गेलु र फुलासी

रामेछाप नगरपालिका:- गोठगाउ, देउराली, साँघुटार, हिमगंगा, रामपुर, ओखेनी, सुकाजोर र रामेछाप

उमाकुण्ड गाउँपालिका:- गुम्देल, वाम्ती, कुभु, प्रिती, गुप्तेश्वर र भुजी

खाँडादेवी गाउँपालिका:- खाँडादेवी, गागल भदौरे, भिरपानी, मझुवा, माकादुम, पकरवास, पिङ्गुरी, र राकाथुम

गोकुलगङ्गा गाउँपालिका:- बेताली, चुचुरे, फर्पु, नामाडी, रस्नालु, र ठोसे

दोरम्बा गाउँपालिका:- दोरम्बा, डडुवा, गौश्वारा, टोकरपुर, र लखनपुर

लिखु गाउँपालिका:- बिजुलिकोट, दुरागाउ, खिम्ती, नागदह, सैपु, र तिलपुड

सुनापनी गाउँपालिका:- बेथान, दिमिपोखरी, हिलेदेवी, गुन्सी, र खनियापानी

रामेछाप जिल्लामा छ वटा गाउँपालिका र दुइ वटा नगरपालिकाका जम्मा ६४ वटा वडाहरू रहेका छन् । यसै गरी प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचनको लागि सिंगै जिल्लालाई एउटा निर्वाचन क्षेत्र कायम गरिएको छ भने प्रदेश सभा निर्वाचनका लागि दुइ वटा निर्वाचन क्षेत्र कायम गरिएको छ । प्रदेश सभा निर्वाचन क्षेत्र नं. १ मा उमाकुण्ड गाउँपालिका, गोकुलगङ्गा गाउँपालिका, लिखु गाउँपालिका, रामेछाप नगरपालिकाको सम्पूर्ण भाग तथा मन्थली नगरपालिकाको वडा नं. ३, ४ र ५ पर्दछ । यसैगरी प्रदेश सभा क्षेत्र नं. २ मा दोरम्बा गाउँपालिका, सुनापति गाउँपालिका, खाँडादेवी गाउँपालिकाको सम्पूर्ण भाग तथा मन्थली नगरपालिकाको वडा नम्बर १, २, ६, ७, ८, ९, १०, ११, १२, १३ र १४ पर्दछ ।

बजार केन्द्र रामेछापका विभिन्न गाउँपालिकामा रहेका बजारहरूलाई अध्ययनको सुविधाका लागि प्रमुख बजार केन्द्र र बजार केन्द्रका रूपमा वर्गीकृत गरिएको छ । मन्थली, रामेछाप, ठोसे, चुचुरे, खिम्ती, धोवी, साँघुटार, सालुपाटी, देवीटार, दोरम्बा र गाल्पा यस जिल्लामा प्रमुख बजार केन्द्रका रूपमा देखिएका छन् । यी केन्द्रहरूमा किराना पसल, स्थानीय थोक व्यापार गर्ने पसल, भोजनालय तथा लज, लत्ताकपडा, जुत्ताचप्पल, सैलुन आदि रहेका छन् ।

जलवायु (हावापानी, वर्षा र तापक्रम) उचाइको वृद्धि हुँदै जाँदा हावापानीमा पनि भिन्नता आउने भएकाले समुद्र सतहबाट ३७९ मि. को कोलोन्जोरघाट (लिखु, तामाकोशी र सुनकोशी नदीको संगम) देखि ६९५८ मि.को. नुम्बुर हिमालको रामेछाप जिल्लाका स्थानीय तह वस्तुगत विवरण—२०७५ ठ उचाइलाई मध्यनजर गर्दा यस जिल्लामा हावापानीका सूक्ष्म तथा बृहत् किसिमका असंख्य रूपहरू पाइन्छन् । पहाडी तथा उच्च भागहरूमा तापक्रम हिउँदमा सरदर ११० से. रहन्छ, जबकि खोंच तथा टारहरूमा हिउँदमा २०० से. सरदर तापक्रम रहन्छ । त्यस्तै गृष्मको अवस्थालाई हेर्दा पहाडी भागमा ३०० से. भन्दा माथि तथा उच्च भागहरूमा २०० से. र खोंच तथा टारहरूमा ३०० से. सरदर तापक्रम रहन्छ । त्यस्तै यो जिल्लाको दक्षिणी भाग महाभारत पर्वतको वृष्टिछायाँमा पर्ने हुँदा वार्षिक सरदर वर्षा २०५५ मि.मि.सम्म रहने अनुमान छ । उत्तरी खण्डका उच्च भू-भागमा हिमपातसमेत हुने गर्दछ । समग्रमा यस जिल्लाको हावापानी अवस्थालाई विश्लेषण गर्दा देहायअनुसार विभिन्न उपखण्डमा विभाजन गरिएको छ ।

उष्ण मौसमी हावापानी

समुद्र सतहदेखि १२०० मि. सम्मको उचाइमा यस प्रकारको हावापानी पाइन्छ । कम उचाइका कारण गृष्मऋतुमा यहाँको तापक्रम ३०० से. भन्दा पनि बढी हुने गर्दछ भने हिउँदऋतुमा १५०-२०० से. सम्म सरदर तापक्रम हुन्छ । मनसुनी वायुको प्रभावले करिब २००० मि.मि.सम्म सरदर वर्षा भएको पाइन्छ । सुनकोशी, तामाकोशी, लिखु, खिम्ती, चौँरी, भटौली, खानीखोला आदि नदीहरूको तटवर्ती इलाका जस्तै जलजले, गाडटार, साँघुटार, मन्थली, खिम्ती, भटौली, बेनीघाट देखि दोवानटार, देवीटारदेखि यसका आसपासका केहि माथिल्लो क्षेत्रमा यस प्रकारको हावापानी पाइन्छ ।

न्यानो समशितोष्ण हावापानी

समुद्र सतहको १२०० मि.देखि २१०० मि. सम्मको उचाइमा हिउदे तापक्रम ५०—१०० से. सम्म सरदर रहने गर्दछ । समग्रमा यहाँको हावापानी रमणीय रहेको पाइन्छ । गृष्ममा मनसुनी वर्षा सरदर २००० मि.मि.सम्म हुन्छ । रामेछाप बजार, भालुखोप, धोबी, खाँडादेवी, खनियापानी, गुन्सी लखनपुर, दोरम्वा, फुलासी, गेलु, बेताली, ठोसे र रस्नालु तथा भुजी गाविसहरूका केही भाग सम्ममा यो हावापानी पाइन्छ ।

ठण्डा शितोष्ण हावापानी

समुद्र सतहको २१०० देखि ३३०० मि. सम्मको उचाइमा यो हावापानी पाइन्छ । उच्च धरातलीय क्षेत्रको कारण यहाँको हिँउदे तापक्रम सरदर ५० से. र गृष्मको सरदर तापक्रम १५०—२०० से.सम्म रहन्छ । गृष्म ऋतु न्यानो र छोटो हुन्छ भने हिउदचाँहि प्रशस्त ठण्डा र लामो हुन्छ । मनसुनी वर्षाको कारण सरदर वार्षिक वर्षा २००० मि.मि.सम्म हुन्छ । दोरम्वा बजार, डडुवा, टोकरपुर गौश्वारा, सैलुङ्ग क्षेत्र, डुग्माडाँडा, दमकोटीडाँडा, गिदेडाँडा, भित्तीखानी, धोवीडाँडा, तामेडाँडा, ठोसे, चुचुरे, वाम्ती, गुम्देल आदि गाविसका क्षेत्रहरूमा यो हावापानी पाइन्छ ।

लेकाली हावापानी

समुद्र सतहको ३३०० देखि ५००० मि.सम्मको उचाइमा यो हावापानी पाइन्छ । विशेषगरी जटापोखरी, पाँचपोखरी, खारेवाड, सैलुङ्ग क्षेत्र र उच्च हिमाली श्रृंखलातिर यो हावापानी पाइन्छ । यहाँ गृष्मको तापक्रम १०० से. भन्दापनि तल रहन्छ भने हिउँदमा ०० भन्दा तल तापक्रम झर्दछ । गृष्म छोटो र शीतल तथा हिउँद लामो तथा ठण्डा रहन्छ जहाँ प्रायःजसो कुहिरो र तुषारोयुक्त हुन्छ । सरदर वर्षा हिउँको रूपमा ५०० मि.मि. सम्म हुन्छ भने हिउँदमा अधिकजसो हिमपात हुन्छ ।

टुण्ड्रा हावापानी

समुद्र सतहदेखि ५००० मि.भन्दा माथिको उच्च भू-भागहरूमा यो हावापानी पाइन्छ । हिमरेखा भन्दा माथिको क्षेत्रहरू लिखुचुली, गाकोसिर हिमाल, नुम्बुर हिमालजस्ता उच्च हिमश्रृंखलाहरूमा यो हावापानी पाइन्छ । यहाँको तापक्रम सदैव ०० से.भन्दा तल रहन्छ । प्रायः हिमपात भइरहने, उग्रजाडो हुने र हिउँको हुरी चल्ने गर्दछ । यो क्षेत्रलाई हिउँको मरुभूमि पनि मानिन्छ ।

भू-उपयोग

क्षेत्रगत रूपमा भू-उपयोगको अवस्थालाई हेर्दा कृषियोग्य जमिनतर्फ उच्च हिमाली क्षेत्रमा १०.९५ प्रतिशत, उच्च पहाडी क्षेत्रमा ६.४१ प्रतिशत खेतियोग्य जमीन रहेको छ । वनजंगलतर्फ उच्च हिमाली क्षेत्रमा १०.९५ प्रतिशत, उच्च पर्वतीय क्षेत्रमा २७.९५ प्रतिशत र मध्य पर्वत तथा वेशी क्षेत्रमा ६०.८७ प्रतिशत जमीन रहेको छ । त्यस्तै, घाँसे तथा चरण क्षेत्रतर्फ उच्च हिमाली क्षेत्रमा ३७.८७ प्रतिशत, उच्च पहाडी क्षेत्रमा २१.८८ प्रतिशत, मध्यपहाडी क्षेत्रमा ४०.८५ प्रतिशत रहेको छ । यसरी समग्रमा हेर्दा मध्यपहाडी क्षेत्र भू-उपयोगको दृष्टिकोणले ज्यादै महत्वपूर्ण देखिन्छ ।

माटोको बनावट र उर्वराशक्ति समाज विकास क्रममा यसको आर्थिक तथा सांस्कृतिक पक्षलाई भरणपोषण गर्न माटोले अहम् भूमिका खेलेको छ । जिल्लाको बहुसंख्यक जनभार कृषि पेशामा आश्रित भएतापनि यहाँ माटोको

बारेमा सूक्ष्म रूपमा अध्ययन भएको पाईदैन । समग्र देशको नमुना अध्ययनका आधारमा यस जिल्लाको माटोको प्रकार र उर्वरताको स्थिति निम्नानुसार पाइन्छ ।

➤ **पाँगो माटो**

यहाँका नदीवेसीहरूमा पाँगो माटोको प्रचुरता भएकाले पर्याप्त अन्न उत्पादन र तरकारी बालीको संभावना छ । किनभने नदीले बगाई ल्याएको सडेको पातपतिङ्गर र अन्य पदार्थलाई छेउछाउका तटवर्ति भागमा निक्षेप गर्दै जाँदा पर्याप्त ताप र पानीका कारण उपरोक्त पदार्थहरूको सड्ने गल्ने प्रक्रियाद्वारा यी भागका माटोमा जैविक तत्वको अधिक्यता बढ्न गई उब्जाउ योग्य रहेका छन् ।

➤ **बलौटे र ग्रेग्रयानपूर्ण माटो**

यो माटो बालुवा, कंकड, र ढुङ्गा मिश्रित माटो हो । यो उब्जाउको दृष्टिकोणले निम्नकोटीको मानिन्छ । विशेषगरी जिल्लाको दक्षिण पहाडी भागहरूमा यो माटोको बाहुल्यता छ । अपेक्षाकृत कम मात्रामा मात्र दलहन र मकै बालीको मात्र यहाँ उत्पादन हुन्छ । कमजोर सांगठनिक स्वरूपका कारण यस माटोका क्षेत्रमा भूक्षय ठूलो समस्याका रूपमा देखापरेको छ ।

➤ **हिमाली माटो**

यो माटोको निर्माण नवीन भएको मानिन्छ । जसको बनावट पातलो, दलदले र छिद्रयुक्त हुन्छ । हिमाली खोंच, उत्तरी पृष्ठढाल र उत्तरी भेगको नदीवेसीहरूमा समेत यो माटो पाइन्छ । उब्जाउको दृष्टिकोणले यहाँको माटोमा नदीवेसीहरूमा धान, गहुँ, मास, मकै, मध्य पहाडी भागतिर मकै, दलहन र उच्च भागतिर आलु, जौ आदि उत्पादन हुने गर्दछ

तालिका नं. ५ आ.व. २०७५/७६ मा रामेछाप जिल्लामा खाद्यान्न बालीहरूको उत्पादन अवस्था

बालीको नाम	विवरण	परिमाण	बालीको नाम	विवरण	परिमाण
चैते धान	क्षेत्रफल (हे.)	१०५	मकै	क्षेत्रफल (हे.)	२२,०३४
	उत्पादन(मे.टन)	४६९		उत्पादन(मे.टन)	६३,३७०
	उत्पादकत्व (मे.टन/हे.)	४.४७		उत्पादकत्व (मे.टन/हे.)	२.८८
वर्षे धान	क्षेत्रफल (हे.)	८,८०४	गहुँ	क्षेत्रफल (हे.)	३,८९९
	उत्पादन(मे.टन)	२७,४९६		उत्पादन(मे.टन)	८,८९६
	उत्पादकत्व (मे.टन/हे.)	३.११		उत्पादकत्व (मे.टन/हे.)	२.२६
जम्मा धान	क्षेत्रफल (हे.)	८,९०९	कोदो	क्षेत्रफल (हे.)	४,९३३
	उत्पादन(मे.टन)	२७,८८५		उत्पादन(मे.टन)	५,७०१
	उत्पादकत्व (मे.टन/हे.)	३.१३		उत्पादकत्व (मे.टन/हे.)	१.१६
जौ	क्षेत्रफल (हे.)	२५४	फापर	क्षेत्रफल (हे.)	१७
	उत्पादन(मे.टन)	३२४		उत्पादन(मे.टन)	१७
	उत्पादकत्व (मे.टन/हे.)	१		उत्पादकत्व (मे.टन/हे.)	१.०३

श्रोत : कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय, २०७७

तालिका नं. ६ रामेछाप जिल्लामा विभिन्न कोसेवालीको आर्थिक अवस्था २०७५/७६ को उत्पादन अवस्था

बालीको नाम	विवरण	परिमाण	बालीको नाम	विवरण	परिमाण
मुसुरो	क्षेत्रफल (हे.)	१२	तेलहन	क्षेत्रफल (हे.)	९११
	उत्पादन(मे.टन)	१०		उत्पादन(मे.टन)	८३२
	उत्पादकत्व (मे.टन/हे.)	०.८३		उत्पादकत्व (मे.टन/हे.)	०.९१
चना	क्षेत्रफल (हे.)	१६	गहत	क्षेत्रफल (हे.)	२५
	उत्पादन(मे.टन)	९		उत्पादन(मे.टन)	२०
	उत्पादकत्व (मे.टन/हे.)	०.५६		उत्पादकत्व (मे.टन/हे.)	०.८०
रहर	क्षेत्रफल (हे.)	८	भटमास	क्षेत्रफल (हे.)	३६२
	उत्पादन(मे.टन)	९		उत्पादन(मे.टन)	३६२
	उत्पादकत्व (मे.टन/हे.)	१.१३		उत्पादकत्व (मे.टन/हे.)	१.००
मास	क्षेत्रफल (हे.)	१७३	अन्य	क्षेत्रफल (हे.)	४०३
	उत्पादन(मे.टन)	१६५		उत्पादन(मे.टन)	४०३
	उत्पादकत्व (मे.टन/हे.)	०.९५		उत्पादकत्व (मे.टन/हे.)	१.००

श्रोत : कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय, २०७७

तालिका नं. ७ क : रामेछाप जिल्लामा आ.व. २०७५/७६ मा सुन्तलाजात फलफुल बालीको उत्पादन अवस्था

बालीको नाम	विवरण	परिमाण	बालीको नाम	विवरण	परिमाण
सुन्तला	क्षेत्रफल (हे.)	५६२	निवुवा	क्षेत्रफल (हे.)	३५
	उत्पादनशिल क्षेत्रफल (हे.)	१७९		उत्पादनशिल क्षेत्रफल (हे.)	२५
	उत्पादन(मे.टन)	१,८८०		उत्पादन(मे.टन)	२५७
	उत्पादकत्व (मे.टन/हे.)	१०.४८		उत्पादकत्व (मे.टन/हे.)	१०.२२
जुनार	क्षेत्रफल (हे.)	१,३६०	अन्य	क्षेत्रफल (हे.)	१०
	उत्पादनशिल क्षेत्रफल (हे.)	८८०		उत्पादनशिल क्षेत्रफल (हे.)	८
	उत्पादन(मे.टन)	११,४९३		उत्पादन(मे.टन)	८५
	उत्पादकत्व (मे.टन/हे.)	१३.०६		उत्पादकत्व (मे.टन/हे.)	१०.५८
कागती	क्षेत्रफल (हे.)	१०५	जम्मा	क्षेत्रफल (हे.)	२,०७२
	उत्पादनशिल क्षेत्रफल (हे.)	६५		उत्पादनशिल क्षेत्रफल	१,१५८
	उत्पादन(मे.टन)	३६८		उत्पादन(मे.टन)	१४,०८३
	उत्पादकत्व (मे.टन/हे.)	५.६६		उत्पादकत्व (मे.टन/हे.)	१२.१७

श्रोत : कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय, २०७७

तालिका नं. ७ ख. : रामेछाप जिल्लामा आ.व. २०७५/७६ गर्मियामका फलफुल बालीको उत्पादन अवस्था

बालीको नाम	विवरण	परिमाण	बालीको नाम	विवरण	परिमाण
आँप	क्षेत्रफल (हे.)	१२६	कटहर	क्षेत्रफल (हे.)	७२
	उत्पादनशिल क्षेत्रफल	८३		उत्पादनशिल क्षेत्रफल	६२
	उत्पादन(मे.टन)	६२०		उत्पादन(मे.टन)	१,१८८
	उत्पादकत्व (मे.टन/हे.)	७.४७		उत्पादकत्व (मे.टन/हे.)	१९.१७
केरा	क्षेत्रफल (हे.)	९४	भुईँकटहर	क्षेत्रफल (हे.)	६
	उत्पादनशिल क्षेत्रफल	८६		उत्पादनशिल क्षेत्रफल	६
	उत्पादन(मे.टन)	१,२०६		उत्पादन(मे.टन)	१०१
	उत्पादकत्व (मे.टन/हे.)	१४.०३		उत्पादकत्व (मे.टन/हे.)	१८.४
अम्बा	क्षेत्रफल (हे.)	६५	लिचि	क्षेत्रफल (हे.)	१७
	उत्पादनशिल क्षेत्रफल	४६		उत्पादनशिल क्षेत्रफल	१२
	उत्पादन(मे.टन)	३०३		उत्पादन(मे.टन)	८२
	उत्पादकत्व (मे.टन/हे.)	६.५८		उत्पादकत्व (मे.टन/हे.)	६.७
मेवा	क्षेत्रफल (हे.)	२१	जम्मा	क्षेत्रफल (हे.)	४०३
	उत्पादनशिल क्षेत्रफल	१८		उत्पादनशिल क्षेत्रफल	३१५
	उत्पादन(मे.टन)	२५६		उत्पादन(मे.टन)	३,७७२
	उत्पादकत्व (मे.टन/हे.)	१४.१५		उत्पादकत्व (मे.टन/हे.)	११.९८

श्रोत : कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय, २०७७

तालिका नं. ७ ग. : रामेछाप जिल्लामा आ.व. २०७५/७६ मा फलफुल बालीको उत्पादन अवस्था

बालीको नाम	विवरण	परिमाण	बालीको नाम	विवरण	परिमाण
किवि	क्षेत्रफल (हे.)	२६०	खुर्पानी	क्षेत्रफल (हे.)	८
	उत्पादनशिल क्षेत्रफल	७५		उत्पादनशिल क्षेत्रफल	६
	उत्पादन(मे.टन)	४००		उत्पादन(मे.टन)	३१
	उत्पादकत्व (मे.टन/हे.)	५.३		उत्पादकत्व (मे.टन/हे.)	५.३
नास्पाती	क्षेत्रफल (हे.)	६४	पर्सिमन	क्षेत्रफल (हे.)	५९
	उत्पादनशिल क्षेत्रफल	४८		उत्पादनशिल क्षेत्रफल	४७
	उत्पादन(मे.टन)	६६५		उत्पादन(मे.टन)	३५७
	उत्पादकत्व (मे.टन/हे.)	१३.७		उत्पादकत्व (मे.टन/हे.)	७.६
ओखर	क्षेत्रफल (हे.)	१७	अनार	क्षेत्रफल (हे.)	३५
	उत्पादनशिल क्षेत्रफल	५		उत्पादनशिल क्षेत्रफल	१५
	उत्पादन(मे.टन)	२०		उत्पादन(मे.टन)	७६
	उत्पादकत्व (मे.टन/हे.)	३.९		उत्पादकत्व (मे.टन/हे.)	५.२
आरु	क्षेत्रफल (हे.)	५८	जम्मा	क्षेत्रफल (हे.)	६९१
	उत्पादनशिल क्षेत्रफल	४५		उत्पादनशिल क्षेत्रफल	३९७
	उत्पादन(मे.टन)	३८०		उत्पादन(मे.टन)	२,७३०
	उत्पादकत्व (मे.टन/हे.)	८.४		उत्पादकत्व (मे.टन/हे.)	६.८८

श्रोत : कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय, २०७७

तालिका नं. ८ आ.व २०७५/७६ मा रामेछाप जिल्लामा आलु उत्पादनको अवस्था अवस्था

बालीको नाम	विवरण	परिमाण	बालीको नाम	विवरण	परिमाण
आलु	क्षेत्रफल (हे.)	३,२९०	लसुन	क्षेत्रफल (हे.)	७५
	उत्पादन(मे.टन)	४६,४५९		उत्पादन(मे.टन)	२६५
	उत्पादकत्व (मे.टन/हे.)	१४.१२		उत्पादकत्व (मे.टन/हे.)	३.५३
ठुलो अलैची	क्षेत्रफल (हे.)	१०४	बेसार	क्षेत्रफल (हे.)	४५
	उत्पादनशिल क्षेत्रफल	८०		उत्पादन(मे.टन)	६०२
	उत्पादन(मे.टन)	४५		उत्पादकत्व (मे.टन/हे.)	१३.३८
अदुवा	क्षेत्रफल (हे.)	८६	सुख्खा खुर्सानी	क्षेत्रफल (हे.)	७४
	उत्पादन(मे.टन)	१,५५९		उत्पादन(मे.टन)	२८८
	उत्पादकत्व (मे.टन/हे.)	१८.०७		उत्पादकत्व (मे.टन/हे.)	३.८९

श्रोत : कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय, २०७७

तालिका नं. ९ आ. व २०७५/७६ मा रामेछाप जिल्लामा विभिन्न तरकारी बालीहरुको उत्पादन अवस्था

क्र.स.	बालीको नाम/जिल्लाको नाम	क्षेत्रफल (हे.)	उत्पादन(मे.टन)	उत्पादकत्व (मे.टन/हे.)
१	काउली	९८	१,३२८	१३.५५
२	बन्दा	९०	१,२९०	१४.३४
३	ब्रोकाउली	६	३९	६.५२
४	टमाटर	३२	४५८	१४.३०
५	मुला	१०५	१,४५७	१३.८८
६	रायोको साग	९८	१,५७२	१६.०४
७	गाजर	३६	४६२	१२.८४
८	सलगम	३	४८	१४.५७
९	क्याप्सिकम	६	५३	८.८२
१०	केराउ	२९	२५३	८.७२
१२	कुरिलो	२५	२८५	११.४१
१३	रुख टमाटर	१	२	२.३०
१४	अकवरे खुर्सानी	५	२९	५.७५
१५	खुर्सानी	२९	२०७	७.१४
१६	भिण्डि	११९	१,३६८	११.५०
१७	भन्टा	१८	२०२	११.२४
१८	प्याज	२०	२२८	११.३८
१९	काक्रो	४८	५०४	१०.४९
२०	फर्सि	५५	८११	१४.७४
२१	स्क्वास	७६	९४१	१२.३८
२२	अन्य लहरेबाली	१९२	२,१६७	११.३१
जम्मा		१,३०८	१५,८५८	१२.१२

श्रोत : कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय, २०७७

तालिका नं. १० क आ.व २०७५/७६ मा रामेछाप जिल्लामा पशुपन्छी पालनको अवस्था

जनावरको नाम	संख्या	मासुको प्रकार	परिमाण
गाई	७१,२४५	भैंसि (मे.टन)	२,४९०
भैंसी	३७,९७०	भेडाको मासु (मे.टन)	७
भेडा	१,५५८	खसिको मासु (मे.टन)	७९३
बाखा	१७१,५२०	सुँगुर (मे.टन)	२६२
सुँगुर/बंगुर	११,४०६	कुखुरा (मे.टन)	३४३
कुखुरा	२५२,४३०	हाँस (मे.टन)	-
हाँस	६९२	जम्मा मासु (मे.टन)	३,८९६

श्रोत : कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय, २०७७

तालिका नं. १० ख आ.व. २०७५/७६ मा रामेछाप जिल्लामा पशुपन्छी पालनको अवस्था

विवरण	परिमाण
दुधालु गाई (संख्या)	११,४७१
गाईको दुध (मे.टन)	६,८४०
दुधालु भैसि (संख्या)	१६,९५२
भैसिको दुध (मे.टन)	१४,५३१
कुल उत्पादित दुध (मे.टन)	२१,३७१

श्रोत : कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय, २०७७

तालिका नं. ११. आ.व. २०७५/७६ मा रासायनिक मल विक्रिवितरणको अवस्था

विक्रेताको नाम	रासायनिक मलको नाम	परिमाण (मे.टन.)
कृषि सामाग्री कम्पनी लिमिटेड	यूरीया	५९२.३५
	डिएपी	११६.५०
	पोटास	४.९०
	जम्मा	७१३.७५
साल्ट ट्रेडिङ कर्पोरसन	यूरीया	२३७.८०
	डिएपी	८.१५
	पोटास	०.२०
	जम्मा	२४६.१५
जम्मा	यूरीया	८३०.१५
	डिएपी	१२४.६५
	पोटास	५.१०
कुल जम्मा		९५९.९०

श्रोत : कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय, २०७७

रामेछाप जिल्लामा प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकिकरण परियोजना

कृषि क्षेत्रको समग्र आधुनिकीकरणको प्रक्रियालाई तिव्र पार्न र बाह्य परिवेशसंग सामन्जस्यता ल्याउन आधुनिक कृषिका विभिन्न आयामहरूलाई समावेश गरी आधुनिकिकरणको प्रक्रियाको थालनी गर्न प्रजुनार, आलु तथा बाखामन्त्री कृषि आधुनिकिकरण परियोजना आ.व. २०७३।०७४ देखि १० वर्षे परियोजना संचालन भएको छ। जसअनुरूप चालु आ.व. २०७६।०७७ देखि रामेछाप जिल्लामा जुनार, आलु तथा बाखाको व्यावसायिक उत्पादन तथा प्रशोधन केन्द्र विकास गर्नका लागि जिल्लाका रामेछाप नगरपालिका वार्ड नं १, २,४,५,६,७,८ मन्थली नगरपालिका ४,६ मा जुनार जोन लागु भएको छ भने उमाकुण्ड र गोकुलगंगा गाँउपालिका मा आलु जोन लागु भएको छ त्यसैगरी खाँडादेवि गाँउपालिकाका १,२,३,४ र ५ सुनापती ३,४,५ र मन्थली नगरपालिका १,२,३,७,८,९,१०,११,१२ र १३ नम्बर वडामा बाखा जोन लागू भएको छ। जुनार, आलु तथा बाखा जोन लागू भएको क्षेत्रलाई चित्र नं १२,१३ र १४ मा प्रस्तुत गरीएको छ। जुनार, आलु तथा बाखा जोनमा सुचिकृत भएका समुह/सहकारी/फार्महरूको विवरण अनुसुची ५, ६, ७ मा उल्लेख गरिएको छ भने जोन कार्यक्रम लागू भएका क्षेत्रहरूको विवरण अनुसुची ८ मा पेश गरिएको छ।

१.९ उद्देश्य

- कृषि क्षेत्रको आधुनिकीकरणमा योगदान पुर्याउने गरी जुनार, आलु तथा बाखाको उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि गर्नु,
- जोन क्षेत्रमा कृषि यान्त्रिकरण, कृषि पूर्वाधार विकास एवं व्यवसायीकरण प्रवर्द्धन तथा प्रारम्भिक प्रशोधन केन्द्रहरूको स्थापना मार्फत कृषि आधुनिकीकरणको आधारशिला तयार गर्ने ।
- जुनार, आलु तथा बाखाको बजारीकरणमा सहयोग पुर्याउने ।
- जोन तथा आसपासका क्षेत्रहरूमा रोजगारीका अवसरहरू श्रृजना गर्ने ।

१.१० जुनार, आलु तथा बाखा जोनबाट संचालन हुने क्रियाकलापहरू

- जोन क्षेत्रमा रासायनिक तथा प्राङ्गारिक मल, स्वस्थ विरुवा वितरण गर्नु, रासायनिक एवं जैविक विषादिहरू लगायतका उत्पादन सामग्रीहरूमा तोकिए बमोजिम अनुदान सहयोग उपलब्ध गराउने ।
- जुनार, आलु तथा बाखा बालि/वस्तुहरूमा सहभागितात्मक व्यवसायिक उत्पादन प्रविधि प्रदर्शन संचालन, उत्पादन प्रविधि, बजारीकरण, मूल्य श्रृंखला विकास लगायतका विविध पक्षहरू समेटिने गरी स्थलगत तालिम कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
- यान्त्रिकरण प्रवर्द्धनका लागि उत्पादन देखि बजारीकरणसम्म आवश्यक पर्ने सबै प्रकारका मेशिनरी औजार उपकरणको सेट सहितको सेवा उपलब्ध गराउन Custom Hiring Center स्थापनाका लागि पूंजीगत अनुदान उपलब्ध गराउने ।
- व्यवसायीकरणका लागि प्राथमिक प्रशोधन केन्द्र, गोदाम घर, ग्रेडिंग लगायतका उत्पादनोपरान्त आवश्यक पूर्वाधारहरू रहेको पोष्ट हार्भेष्ट सेन्टर निर्माण गर्ने ।
- पूर्वाधार विकास सहयोगतर्फ लिफ्ट, सोलार लिफ्ट, डिप तथा स्यालो ट्युबवेल जडान, सिंचाईकुलो मर्मत तथा सुधार, प्लाष्टिक पोखरी, पाईप सिंचाई, थोपा सिंचाई र अन्य आवश्यक कृषि पूर्वाधारहरू लगायतमा सहयोग पुर्याउने ।
- प्राङ्गारिक मल कारखाना लगायतका पूर्वाधार निर्माणमा सहयोग पुर्याउने ।

१.११ जोन निर्माण प्रक्रिया

- भौगोलिक तथा प्राविधिक सम्भाव्यताका आधारमा तोकिएको क्षेत्रमा तोकिएका बाली/वस्तुका जोनहरू निर्माण गर्न चाहने कृषक समुह, कानुन बमोजिम दर्ता भएका कृषि कार्यमा संलग्न सहकारी, कृषि उद्यमी तथा व्यवसायीको सुचि तयार गर्ने ।
- सूचीकृतहरू मध्येबाट आवश्यक संख्यामा जोन छनौटका लागि परियोजना कार्यान्वयन इकाई (PIU) ले सम्बन्धित विषय विज्ञको संयोजकत्वमा आवश्यकतानुसार सदस्यहरू रहने एक प्राविधिक कार्यदल बनाउनेछ ।
- उक्त कार्यदलले तोकिएका सूचकहरू र स्थलगत प्रमाणिकरण समेतका आधारमा सिफारिश गरे अनुरूप जोन क्षेत्रको छनौट सम्बन्धित परियोजना कार्यान्वयन इकाई (PIU)ले गर्नेछ ।
- तोकिएको क्षेत्रमा जोन संचालन गर्न तोकिएको क्षेत्रफल नपुगेमा सम्भाव्य वरिपरिको क्षेत्र समेत समावेश गर्न सकिनेछ ।
- यसरी जोन क्षेत्र संचालन गर्न छानिएका कृषक समुह, कानुन बमोजिम दर्ता भएका कृषि कार्यमा संलग्न सहकारी, कृषि उद्यमी तथा व्यवसायीहरू रहने जोन संचालक समिति गठन हुने ।

१.१२ जोन संचालन प्रक्रिया

- जोन क्षेत्रका कृषक समुह, कानुन बमोजिम दर्ता भएका कृषि कार्यमा संलग्न सहकारी, कृषि उद्यमी तथा व्यवसायीहरू मध्येबाटै छानिएका व्यक्तिको प्रतिनिधित्व रहने गरी कम्तिमा ३३ प्रतिशत महिला सहितको ९ सदस्यीय जोन संचालक समिति गठन गर्ने ।
- समितिमा संयोजक, उपसंयोजक, सचिव र सहसचिव एक— एक जना र बाँकी ५ जना सदस्य रहनेछन् ।
- जोन संचालक समितिको प्रमुख कार्यकारी पदहरूमा कम्तिमा १ जना महिला हुने छन। तोकिएको क्षेत्रफलको व्यवस्थापन गरि कृषि उद्यमी, कम्पनी वा फर्म एकलैले संचालन गर्ने जोन क्षेत्रको हकमा भने त्यस्तो कृषि उद्यमी स्वयंले नै जोन संचालक समितिको भूमिका निर्वाह गर्नेछ । जोन कार्यान्वयनमा खटिने तोकिएको बरिष्ठ कृषि अधिकृत, नजिकको कृषि सेवा केन्द्र, फार्म केन्द्र, कृषि तालिम केन्द्र र कृषि अनुसन्धान केन्द्रका प्रतिनिधिहरू, सरोकारवाला निकायका जिल्ला स्थित कार्यालयका प्रमुख एवं प्रतिनिधिहरू समेत जोन संचालक समितिको सल्लाहकारका रूपमा रहनेछन्।
- सम्बन्धित स्थानिय तहको प्रमुख समितिको आमन्त्रित सदस्यको रूपमा रहने ।
- नेपाल सरकारको तर्फबाट यस समितिलाई जाने सम्पूर्ण सहयोग रकमको उपयोग गर्न जोन कार्यान्वयनमा खटिने जोन प्रमुखको सहमतिमा नेपाल सरकारको प्रचलित ऐन नियम अनुसार खर्च हुने ।
- जोन संचालक समिति र परियोजना कार्यान्वयन इकाई विच स्विकृत वार्षिक कार्यक्रम संचालनका लागि सम्झौता हुने ।
- जोन संचालक समितिले जोन क्षेत्र भित्रका कृषक/कृषक समुह/सहकारी हरुको मागमा आधारित कार्यक्रमहरूको प्रस्तावना तयार गरि परियोजना कार्यान्वयन इकाईमा पेश गर्ने

१.१३ जोन संचालक समितिको भूमिका तथा जिम्मेवारी

- जोनमा भएको विद्यमान प्रविधि र पुर्वाधारहरूको अभिलेख तयार गर्ने।
- परियोजना कार्यान्वयन ईकाईसंगको सहकार्यमा नविनतम प्रविधिहरूको प्रसार र प्रयोगको कार्य गर्ने।
- परियोजना कार्यान्वयन ईकाई संगको सहकार्यमा स्थापना गरिने पुर्वाधारहरूको विकास, प्रयोग र सम्बर्द्धन गर्ने।
- जोन विकास संग सम्बन्धित सम्पूर्ण सरोकारवालाहरूसंग समन्वय र सहकार्य गर्ने।
- मासिकरूपमा जोनको प्रगति प्रतिवेदन परियोजना कार्यान्वयन ईकाईमा पेश गर्ने।
- जोन संचालनमा सहभागी हुनेहरूको आन्तरिक आचारसंहिता (Code of conduct) बनाई लागु गर्ने ।

१.१४ उपलब्ध हुने सहजीकरण/सेवा सुविधाहरू

जोन क्षेत्रमा संचालन हुने माथि उल्लेखित कृषकलापहरूका लागि नेपाल सरकारले प्रस्तुत तालिका अनुसार उपलब्धिमा आधारित सहजिकरण (Smart Output Based Facilitation) सेवा उपलब्ध गराउनेछ ।

तालिका नं. १२ जोन कार्यालयबाट प्रवाह हुने सेवाको विवरण

क्र.स.	विवरण	सहजिकरण (Facilitation)
१	कृषि उत्पादन सामग्रीहरू (वीउ, वेर्ना, विरुवा, माछा भुरा लगायत)	५० प्रतिशत
२	प्राविधिक सहयोग	१०० प्रतिशत

३	प्रयोगशाला सेवाहरू	८५ प्रतिशत
४	कृषि औजार तथा उपकरणहरू	५० प्रतिशत
५	साना सिंचाइ पूर्वाधारहरू	८५ प्रतिशत
६	उत्पादनोपरान्त तथा कृषि व्यवसाय सेवा पूर्वाधारहरू	८५ प्रतिशत
नोट- कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालयले आ.व. २०७५/७६ देखि कृषि सम्बन्धी अनुदानहरूमा बढिमा ५० प्रतिशत मात्र अनुदान हुने निर्णय गरेको छ।		

खण्ड ग - घरधुरी सर्वेक्षणबाट प्राप्त जानकारीहरू

जुनार जोन

उत्तरदाताको सामाजिक आर्थिक अवस्था

तालिका नं १३ - उत्तरदाताको पारिवारिक विवरण

विवरण	न्युनतम	अधिकतम	औषत	Std. Deviation
उत्तरदाताको उमेर	२४	८०	५२.७८	१२.७१८
परिवार संख्या	२	१६	६.५१	४.६३१
महिला सदस्य संख्या	०	९	३.२९	१.८६१
पुरुष सदस्य संख्या	०	९	३.२५	१.६९२
बैदेशिक रोजगारीमा जानेको संख्या	०	३	०.२६	०.७०५

तालिका नं. १३ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रको पारिवारिक विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रका उत्तरदाताको औषत उमेर ५२.७८ वर्ष रहेको पाइयो । उक्त क्षेत्रमा औषत परिवार संख्या ६.५१ रहेको पाइयो । महिला र पुरुषको अनुपात १:१.०१ रहेको पाइयो । प्रति घरधुरी औषत ०.२६ व्यक्ति बैदेशिक रोजगारीमा गएको पाइयो ।

तालिका नं. १४ उत्तरदाताको शैक्षिक विवरण

विवरण	न्युनतम	अधिकतम	औषत	Std. Deviation
साक्षर	१	१५	५.२२	२.९०४
असाक्षर	०	६	१.३४	०.८९१

तालिका नं. १४ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रको शैक्षिक विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रमा प्रति घरधुरी औषत ५ जना साक्षर रहेको र १ जना असाक्षर रहेको पाइयो ।

तालिका नं १५ - आयका श्रोतहरू तथा वार्षिक आय

आय श्रोतहरू	न्यूनतम	अधिकतम	औषत	Std. Deviation
कृषि	०	३५०००००	१०३८८५	३५७४५७.८
पशुपालन	०	६०००००	३७४२०	८५२७६.७
ब्यापार	०	३००००००	४५९००	३०३९००.९
जागिर (सरकारी)	०	६०००००	८९७४०	१५०५६८.६
जागिर (गैर- सरकारी)	०	१००००००	१६०००	१०५६००.७
ज्याला	०	२५०००००	२५८००	२४९९९८.७
विप्रेषण	०	३५०००००	१४९६००	५५७७०९.८
जम्मा	२२०००	३८१००००	४६८३४५	७८४१४७.७

तालिका नं. १५ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रको आयका श्रोतहरू र वार्षिक आय प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रमा मुख्य आय श्रोत विप्रेषण रहेको पाइयो । विप्रेषण पश्चात कृषि मुख्य आय श्रोत रहेको पाइयो । कृषि बाट प्रति घरधुरी रु. १०३८८५ वार्षिक औषत आय हुने गरको पाइयो । उक्त क्षेत्रको प्रति घरधुरी औषत वार्षिक आय रु. ४६८३४५ रहेको पाइयो ।

तालिका नं १६- बिद्युत सुबिधा

बिद्युत सुबिधा	प्रतिशत
भएको	१००

तालिका नं. १६ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा बिद्युत सुबिधाको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रका सम्पूर्ण घरधुरीमा बिद्युत सुबिधा रहेको पाइयो ।

तालिका नं १७- मोबाइल नेटवर्कको विवरण

मोबाइल नेटवर्क	प्रतिशत
एनसेल	६
नेपाल टेलिकम	९४
जम्मा	१००

तालिका नं. १७ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा प्रयोग हुने मोबाइल (नेटवर्क) को विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रका बहुसंख्यक कृषक (९४%) ले नेपाल टेलिकम पर्योग गर्ने गरेको पाइयो ।

तालिका नं. १८ इन्टरनेटको विवरण

इन्टरनेट प्रयोग	प्रतिशत
नगर्ने	५०
ए.डी.एस.एल.	५

मोबाइल डाटा	४५
जम्मा	१००

तालिका नं. १८ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा इन्टरनेटको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रका बहुसंख्यक कृषक (५०%) ले इन्टरनेटको प्रयोग नगर्ने गरेको पाइयो पर्योग गर्ने अधिकांश कृषक (४५%) ले मोबाइल डाटाबाट इन्टरनेट प्रयोग गर्ने गरेको पाइयो ।

खेतीपाती सम्बन्धी जानकारीहरू

तालिका नं १९- खेतीयोग्य जमिनको विवरण

खेतीयोग्य जमिनको विवरण (रोपनी)	न्युनतम	अधिकतम	औषत	Std. Deviation
कुल खेतीयोग्य जमिन	२	१००	२३.०६	१९.६८५
खेत	०	१६	१०.७८	२.४९१७
बारी	०	६०	१२.५१	८.३३१९

तालिका नं. १९ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रको खेतीयोग्य जमिनको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रमा प्रति घरधुरी औषत २३.०६ रोपनी कुल खेतीयोग्य जमिन रहेको छ, जसमध्ये औषत १०.७८ रोपनी खेत तथा १०२.५१ रोपनी बारी रहेको पाइयो ।

तालिका नं २० - सिचाईको विवरण

सिचाईको विवरण	न्युनतम	अधिकतम	औषत	Std. Deviation
सिंचित जमिन (रोपनी)	०	१६	०.३७५	१.८३४५
मौसमी सिंचित जमिन (रोपनी)	०	१००	२२.३५	१९.७२८३

तालिका नं. २० मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रको सिचाईको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रमा प्रति घरधुरी औषत ०.३७ रोपनी खेतीयोग्य जमिन वर्ष भरि सिंचित रहेको र २२.३५ रोपनी मौसमी सिंचित रहेको पाइयो ।

तालिका नं २१- विभिन्न बालीहरूको उत्पादन विवरण

बाली	विवरण	खेति गर्ने कृषक (प्रतिशत)	न्युनतम	अधिकतम	औषत	Std. Deviation
मकै	क्षेत्रफल (हे)	९७	०.०५	२.५०	०.४९	०.३९८
	उत्पादन (मे.टन)		०.००	१२.००	१.९४	१.८१६
	उत्पादकत्व (मे.टन/हे)		०.००	१९.२०	४.३४	३.१२२
कोदो	क्षेत्रफल (हे)	२१	०.०५	०.५०	०.१७	०.१४३
	उत्पादन (मे.टन)		०.०५	२.१६	०.५१	०.५९५

	उत्पादकत्व (मे.टन/हे)		०.३३	९.६०	३.२०	२.१८४
फापर	क्षेत्रफल (हे)	१६	०.०३	०.२५	०.०९	०.०५४
	उत्पादन (मे.टन)		०.०४	१.४४	०.२६	०.३३३
	उत्पादकत्व (मे.टन/हे)		०.४८	२८.८०	३.९५	६.७६०
धान	क्षेत्रफल (हे)	१०	०.०५	०.३०	०.१९	०.०९१
	उत्पादन (मे.टन)		०.०८	६.२०	१.२३	१.८१३
	उत्पादकत्व (मे.टन/हे)		१.००	२४.८०	६.६१	७.४२९
तोरी	क्षेत्रफल (हे)	५५	०.०३	१.२५	०.१७	०.२१४
	उत्पादन (मे.टन)		०.०२	०.९६	०.२४	०.२२३
	उत्पादकत्व (मे.टन/हे)		०.३६	९.६०	२.०५	१.६०३
मस्याङ्ग	क्षेत्रफल (हे)	६	०.०३	०.३५	०.१५	०.११०
	उत्पादन (मे.टन)		०.०७	०.४६	०.२५	०.१५८
	उत्पादकत्व (मे.टन/हे)		०.६९	४.८०	२.३५	१.५६६
कराजमा	क्षेत्रफल (हे)	१०	०.०३	०.३५	०.१३	०.१०८
	उत्पादन (मे.टन)		०.०५	०.९२	०.२८	०.२९६
	उत्पादकत्व (मे.टन/हे)		०.४८	९.२०	२.५६	२.५३७
गहुँ	क्षेत्रफल (हे)	३	०.०५	०.१०	०.०८	०.०२९
	उत्पादन (मे.टन)		०.१२	०.४८	०.२४	०.२०८
	उत्पादकत्व (मे.टन/हे)		१.२०	४.८०	२.८०	१.८३३

तालिका नं. २१ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रका प्रमुख बालीको उत्पादन विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । उक्त क्षेत्रमा क्रमस मकै, तोरी, कोदो, फापर, धान, राजमा, मस्याङ्ग र गहुँ धेरै कृषकले लगाउने बाली रहेको पाइयो । मकै, तोरी, कोदो र फापरको उत्पादकत्व क्रमशः ४.३४, २.५०, ३.२० र ३.९५ रहेको पाइयो ।

तालिका नं. २२ सदरमुकाम/कृषि बजारसम्मको दुरी

विवरण	न्यूनतम	अधिकतम	औषत	Std. Deviation
जिल्ला सदरमुकामसम्मको दुरी (की.मी.)	३	३५	१९.६६	६.१७६
जिल्ला सदरमुकाम पुग्न लाग्ने समय (घण्टा)	२	२४	४.९२	४.१२९
खेत देखि बाटो सम्मको दुरी (की.मी.)	०.००१	१०	०.७६	१.३८०
खेत देखि बाटो पुग्न लाग्ने समय (घण्टा)	१	६०	१.९७	९.८७३
नजिकको बजारसम्मको दुरी (की.मी.)	१	३५	८.९५	७.४८७

तालिका नं. २२ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रबाट सदरमुकाम र कृषि बजार सम्म पुग्ने बाटोको दुरी प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रबाट जिल्ला सदरमुकाम सम्मको दुरी औषत १९.६६ की.मी. रहेको र करिब ५ घण्टाको यात्रा गर्नुपर्ने पाइयो । यसैगरी खेतीपाती गर्ने जमिन देखि सडकसम्मको दुरी ०.७६ की.मी. रहेको र औषत १ घण्टाको यात्रा गर्नुपर्ने पाइयो । नजिकको कृषि बजार करिब ९ की.मी. को दुरीमा रहेको पाइयो ।

तालिका नं २३ - सडक सुबिधा

सडक सुबिधा	प्रतिशत
नभएको	३
भएको	९७
जम्मा	१००

तालिका नं. २३ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा सडको सुबिधाको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रका बहुसंख्यक कृषक (९७%) लाई सडकको सुबिधा रहेको र ३ % कृषक सडक सुबिधाबाट बन्चित रहेको पाइयो ।

तालिका नं. २४ सडकको प्रकार

विवरण	प्रतिशत
ग्राभेल	१५
पिच	२०
कच्ची	६५

तालिका नं. २४ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा सडको प्रकारको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रमा सडकको सुबिधा पाउने कृषक मध्य बहुसंख्यक कृषक (६५%) लाई कच्ची सडकको सुबिधा रहेको, २०% कृषकलाई पक्कि (पिच) सडकको सुबिधा रहेको र १५ % कृषकलाई ग्राभेल सडकको सुबिधा रहेको पाइयो ।

तालिका नं. २५ नजिकको कृषि बजार

कृषि बजार	प्रतिशत
मन्थली	१०
रामेछाप	८०
सलु	१०

तालिका नं. २५ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रको नजिकको कृषि बजारको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रका बहुसंख्य कृषकका लागि रामेछापको कृषि बजार नजिक पर्ने गरको पाइयो ।

लक्षित बाली सम्बन्धी जानकारी

तालिका नं. २६ जुनारको क्षेत्रफल

विवरण	न्यूनतम	अधिकतम	औषत	Std. Deviation
जुनारको क्षेत्रफल (रोपनी)	०.५	४०	५.४९५	५.४४८८
जुनार बिरुवाको संख्या	२	६००	९३.१४	९८.३५७

तालिका नं. २६ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा जुनार खेतिको क्षेत्रफलको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रमा प्रति घरधुरी औषत ५.४ रोपनी क्षेत्रफलमा जुनार बगैँचा रहेको पाइयो जसमा औषत ९३ जुनारका बोट रहेको पाइयो ।

तालिका नं. २७ जुनारका बिरुवाको प्रकार

बिरुवाको प्रकार	प्रतिशत
बिजु	१५
कलमी	८५

तालिका नं. २७ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा लगाईएका जुनारका बिरुवाको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रमा प्रति घरधुरी ८५ प्रतिशत कलमी बिरुवा रहेको र १५ प्रतिशत बिजु बिरुवा रहेको पाइयो ।

तालिका नं. २८ जुनार बिरुवाको श्रोत

बिरुवाको श्रोत	प्रतिशत
आफ्नै उत्पादन	१५
नर्सरी	८०
लामो समयबाट	५

तालिका नं. २८ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा लगाईएका जुनारका बिरुवाको श्रोतको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रमा ८० प्रतिशत जुनारका बिरुवा प्राइभेट नर्सरीबाट खरिद गरिएका, १५ प्रतिशत जुनारका बिरुवा आफैँ उत्पादन गरेको र ५ प्रतिशत जुनार बिरुवा लामो समयदेखि रहको पाइयो ।

तालिका नं. २९ बगैँचामा रेखांकन

रेखांकनविधि	प्रतिशत
अनुमानित तथा व्यवहारको आधारमा	८३
बैज्ञानिक आधारमा	१७

तालिका नं. २९ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा लगाईएका जुनारका बिरुवाको रेखांकनको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रमा ८३ प्रतिशत जुनारका बिरुवा अनुमानित तथा व्यवहारको आधारमा रेखांकन गरि लगाइएका र १७ प्रतिशत बोट बैज्ञानिक आधारमा रेखांकन गरि लगाइएको पाइयो ।

तालिका नं. ३० बिरुवा रोपण पद्धति

बिरुवा रोपण गर्दा	प्रतिशत
खाडल नबनाई	१२
खाडल बनाई	८८

तालिका नं. ३० मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा लगाईएका जुनारका बिरुवाको रोपण पद्धतिको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रमा ८८ प्रतिशत जुनारका बिरुवा खाडल बनाइ लगाइएको, १२ प्रतिशत खाडल नबनाई रोपण गरको पाइयो ।

तालिका नं. ३१ जुनार खेतीमा मल प्रयोगको विवरण

प्रति बोट मल प्रयोगको विवरण	न्युनतम	अधिकतम	औषत	Std. Deviation
कम्पोस्ट मल (के.जी.)	२०	५०	३१.३	५.७५७
यूरिया (ग्राम)	०	४००	९.९	५१.८७
डी.ए.पी. (ग्राम)	०	१००	३.३४	१४.१९
पोटास (ग्राम)	०	१००	२.४२	१२.४८

तालिका नं. ३१ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा जुनारमा मल प्रयोगको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रमा प्रति जुनार बोट औषत ३१ के.जी. कम्पोस्ट मल, १० ग्राम यूरिया, ३.५ के.जी. डी.ए.पी. र २.५ ग्राम पोटास प्रयोग गर्ने गरेको पाइयो ।

तालिका नं. ३२ माटो परिक्षणको विवरण

माटो परिक्षण	प्रतिशत
नगरेको	९५
गरको	५

तालिका नं. ३२ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा माटो परिक्षणको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रमा ९५ प्रतिशत कृषकले माटो परिक्षण नगरेको पाइयो ।

तालिका नं ३३ - सुक्ष्म खाद्यतत्व प्रयोगको विवरण

सुक्ष्म खाद्यतत्व	प्रतिशत
प्रयोग नगर्ने	९३
प्रयोग गर्ने	७

तालिका नं. ३३ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा जुनारमा सुक्ष्म खाद्यतत्व प्रयोगको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रमा ९३ प्रतिशत कृषकले जुनारमा सुक्ष्म खाद्यतत्व पर्योग नगरेको पाइयो ।

तालिका नं. ३४ जुनारमा सिचाईको विवरण

सिचाईको विवरण	प्रतिशत
नगर्ने	९१
गर्ने	९

तालिका नं. ३४ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा जुनारमा सिचाईको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रमा ९१ प्रतिशत कृषकले जुनारमा सिचाई नगर्ने गरेको पाइयो ।

तालिका नं. ३५ जुनारमा काँटछाँटको विवरण

काँटछाँट	प्रतिशत
नगर्ने	४
गर्ने	९६

तालिका नं. ३५ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा जुनारमा काँटछाँटको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रमा बहुसंख्य (९६%) कृषकले जुनारमा काँटछाँट गर्ने गरेको पाइयो ।

तालिका नं. ३६ बोर्डोमिश्रणको प्रयोगको विवरण

बोर्डोमिश्रण	प्रतिशत
प्रयोग नगर्ने	४
प्रयोग गर्ने	९६

तालिका नं. ३६ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा जुनारमा बोर्डो मिश्रण प्रयोगको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रका बहुसंख्य कृषक (९६%) ले जुनारमा बोर्डो मिश्रण प्रयोग गर्ने गरेको पाइयो ।

तालिका नं ३७- बोर्डो मिश्रण प्रयोग गर्ने समय

बोर्डोमिश्रण प्रयोग गर्ने समय	प्रतिशत
फल टिपेर काँटछाँट गरे पश्चात	१००

तालिका नं. ३७ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा जुनारमा बोर्डोमिश्रण प्रयोग गर्ने समयको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रमा जुनारमा बोर्डोमिश्रण प्रयोग गर्ने कृषकहरू सबैले फल टिपेर काँटछाँट गरे पश्चात बोर्डोमिश्रण प्रयोग गर्ने गरेको पाइयो ।

तालिका नं. ३८ रसायानिक बिषादीको प्रयोग

रसायानिक बिषादीको प्रयोग	प्रतिशत
नगर्ने	२१
गर्ने	७९

तालिका नं. ३८ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा जुनारमा रसायानिक बिषादीको प्रयोग सम्बन्धि विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रमा जुनारमा बहुसंख्यक कृषक (७९%) ले रसायानिक बिषादी प्रयोग गर्ने गरेको पाइयो ।

तालिका नं. ३९ प्रयोग गरिने किटनाशक बिषादी

प्रयोग गरिने रसायानिक बिषादी	प्रतिशत
रोगर	९१.१
ईमिडाक्लोरोपिड	५८.२
मालाथियन	८.९
नुभाव	५.१
क्लोरोपाईरिफस	१.३
साईपरमेथ्रिन	१.३

तालिका नं. ३९ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा जुनारमा प्रयोग गरिने रसायानिक विषादीको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रमा जुनारमा बहुसंख्यक कृषक (९०% भन्दा बढिले) ले रोगर विषादी प्रयोग गर्ने गरेको पाइयो ।

तालिका नं. ४० औषत उत्पादन

विवरण	न्यूनतम	अधिकतम	औषत	Std. Deviation
प्रति बोट उत्पादन (के.जी.)	३	१००	३४.९९	२३.४६
उत्पादन सुरु हुन लाग्ने समय (वर्ष)	१	८	४.१९	१.०२२

तालिका नं. ४० मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा जुनारको औषत उत्पादनको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रमा प्रति बोट ३५ के.जी. जुनार उत्पादन हुने र करिब ४ वर्षमा जुनारको बोटले उत्पादन दिन सुरु गरेको पाइयो ।

तालिका नं ४१ - जुनारको उत्पादन स्थिति

उत्पादन स्थिति	प्रतिशत
घट्टो छ	५५
घट्टो छैन	४५

तालिका नं. ४१ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा जुनारको उत्पादनको स्थिति प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रका बहुसंख्य (५५%) कृषकका हकमा जुनारको उत्पादन बिगत वर्षभन्दा घट्टो क्रममा रहेको भन्ने नातिजा प्राप्त भयो ।

तालिका नं. ४२ उत्पादन घट्टोका कारण

उत्पादन घट्टोका कारण	प्रतिशत
चाईनिज सुन्तलाको झिँगा (Chinese citrus fly)	७६
बगैचा ब्यबस्थापन नहुनु	९
रोग/किरा र पुराना बोट	१५

तालिका नं. ४२ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा जुनारको उत्पादन घट्टोका कारण प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रका बहुसंख्य (७६%) कृषकका हकमा जुनारको उत्पादन बिगत वर्षभन्दा घट्टोको कारण चाईनिज सुन्तलाको पुतली रहेको पाइयो ।

तालिका नं ४३ - जुनारमा लाग्ने किराहरूको विवरण

किरा	कृषक (प्रतिशत)
कत्ले किरा	८
लाही	३
पातमा सुरुङ्ग खन्ने किरा	४
पतेरो	९
फल कुहाउने झिँगा	७६

तालिका नं. ४३ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा जुनारमा लाग्ने किराको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रका बहुसंख्यक (७६%) कृषकका हकमा जुनारमा लाग्ने मुख्य किरा चाइनिज सुन्तलाको पुतली रहेको पाइयो ।

तालिका नं ४४ - कृषकले प्रयोग गर्ने किरा नियन्त्रण विधि

किरा नियन्त्रण विधि	कृषक (प्रतिशत)
जैविक बिषादी	८
रासायनिक बिषादी	६०
गाई मुत्र	२०
झोलमल	१२

तालिका नं. ४४ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा जुनारमा लाग्ने किरा नियन्त्रण विधिको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रका बहुसंख्य (६०%) कृषकले किरा नियन्त्रणका लागि रासायनिक बिषादी प्रयोग गर्ने गरेको पाइयो ।

तालिका नं. ४५ जुनारमा लाग्ने रोगको विवरण

रोग	कृषक (प्रतिशत)
खराने रोग	२१
दादे रोग	२०
कालो ध्वासे	१४
गुद निस्कने रोग	४
फेद कुहिने	२२
कोत्रे रोग	१९

तालिका नं. ४५ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा जुनारमा लाग्ने रोगको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रमा फेद कुहिने, खराने रोग, दादे रोग र कोत्रे रोग प्रमुख रोग रहेको पाइयो ।

तालिका नं ४६- कृषकले प्रयोग गर्ने रोग नियन्त्रण विधि

रोग ब्यबस्थापन विधि	कृषक (प्रतिशत)
बोर्ड मिश्रण	३०
रासायनिक बिषादी	६४
कुनै विधि प्रयोग नगर्ने	६

तालिका नं. ४६ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा जुनारमा लाग्ने रोग नियन्त्रण विधिको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रका बहुसंख्य (६०%) कृषकले रोग नियन्त्रणका लागि रासायनिक बिषादी प्रयोग गर्ने गरेको पाइयो ।

तालिका नं. ४७ जुनार खेतीको लाभ लागत विश्लेषण

लाभ लागत विवरण	न्यूनतम	अधिकतम	औषत	Std. Deviation
बिरुवाको लागत	०	२१०००	२६७०.५	३७७८.६१
मलखादको लागत	०	३००००	२९९४	४४४०.४७
रोपण कार्यको लागत	०	३००००	२०२८.८	४०३१.३६

गोडमल/काँटछाँटको लागत	०	११०००	२४८०	३२०१.८४
अन्य लागत	०	५०००	४९७	१०९४.०१
कुल लागत	०	८८०००	१०६७०.३	१२०३०.१९
कुल आम्दानी	०	७२००००	६७०२९.८	१०९८६१.३
लाभ लागत अनुपात	०	७२.४६४	८.५८	११.४०

तालिका नं. ४७ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा जुनारको लाभ लागतको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रमा जुनारको उत्पादन लागत लागि प्रति रोपनी रु. १०६७० रहेको र कुल आम्दानी रु. ६७०३० रहेको पाइयो । जुनारको लाभ लागत अनुपात ८.५८ रहेको पाइयो ।

साराशं

यस अध्ययन रामेछापमा अवस्थित जुनार जोन क्षेत्रका कृषकको सामाजिक आर्थिक अवस्था, जुनार खेतको अवस्था, लाभ लागत अध्ययन र समस्या पहिचान गर्ने उद्देश्यले गरिएको थियो । सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रका उत्तरदाताको औषत उमेर ५२.७८ वर्ष रहेको पाइयो । उक्त क्षेत्रमा औषत परिवार संख्या ६.५१ रहेको पाइयो । महिला र पुरुषको अनुपात १:१.०१ रहेको पाइयो । प्रति घरधुरी औषत ०.२६ व्यक्ति बैदेशिक रोजगारीमा गएको पाइयो । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रमा प्रति घरधुरी औषत ५ जना साक्षर रहेको र १ जना असाक्षर रहेको पाइयो । उक्त क्षेत्रमा मुख्य आय श्रोत विप्रेषण रहेको पाइयो । विप्रेषण पश्चात कृषि मुख्य आय श्रोत रहेको पाइयो । कृषि बाट प्रति घरधुरी रु. १०३८८५ वार्षिक औषत आय हुने गरको पाइयो । उक्त क्षेत्रको प्रति घरधुरी औषत वार्षिक आय रु. ४६८३४५ रहेको पाइयो । उक्त क्षेत्रमा प्रति घरधुरी औषत २३.०६ रोपनी कुल खेतीयोग्य जमिन रहेको जसमध्ये औषत १०.७८ रोपनी खेत तथा १२.५१ रोपनी बारी रहेको पाइयो । उक्त क्षेत्रमा प्रति घरधुरी औषत ०.३७ रोपनी खेतीयोग्य जमिन बर्ष भरि सिंचित रहेको र २२.३५ रोपनी मौसमी सिंचित रहेको पाइयो । उत्पादन हुने प्रमुख बाली धान, मकै, कोदो, आलु र तरकारीको उत्पादकत्व क्रमस २०२,७४.१४,६५,१८१.३,३१८.८ के.जी. प्रति रोपनी रहेको पाइयो । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रबाट जिल्ला सदरमुकाम सम्मको औषत १९.६६ की.मी. रहेको र करिब ५ घण्टाको यात्रा गर्नुपर्ने पाइयो । नजिकको कृषि बजार करिब ९ की.मी. को दुरीमा रहेको पाइयो । उक्त क्षेत्रका बहुसंख्यक कृषक (९७%) लाई सडकको सुबिधा रहेको पाइयो । सडकको सुबिधा पाउने कृषक मध्य बहुसंख्यक कृषक (६५%) लाई कच्ची सडकको सुबिधा रहेको पाइयो । बहुसंख्य कृषकका लागि रामेछापको कृषि बजार नजिक पर्ने गरको पाइयो । सम्पूर्ण घरधुरीमा बिद्युत सुबिधा रहेको पाइयो । उक्त क्षेत्रका बहुसंख्यक कृषक (९४%) ले नेपाल टेलिकम पर्योग गर्ने गरेको पाइयो । बहुसंख्यक कृषक (५०%) ले इन्टरनेटको प्रयोग नगर्ने गरेको पाइयो, पर्योग गर्ने अधिकांश कृषक (४५%) ले मोबाइल डाटाबाट इन्टरनेट प्रयोग गर्ने गरको पाइयो ।

घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रमा प्रति घरधुरी औषत ५.४ रोपनी क्षेत्रफलमा जुनार बगैँचा रहेको पाइयो जसमा औषत ९३ जुनारका बोट रहेको पाइयो । उक्त क्षेत्रमा प्रति घरधुरी ८५ प्रतिशत कलमी बिरुवा रहेको र १५ प्रतिशत बिजु बिरुवा रहेको पाइयो । ८० प्रतिशत जुनारका बिरुवा प्राइभेट नर्सरीबाट खरिद गरिएका, १५ प्रतिशत जुनारका बिरुवा आफैँ उत्पादन गरको र ५ प्रतिशत जुनार बिरुवा लामो समयदेखि रहको पाइयो । उक्त क्षेत्रमा ८३ प्रतिशत जुनारका बिरुवा अनुमानित तथा व्यवहारको आधारमा रेखांकन गरि लगाइएका र १७ प्रतिशत बोट बैज्ञानिक आधारमा रेखांकन गरि लगाइएको पाइयो भने ८८ प्रतिशत जुनारका बिरुवा खाडल बनाइ लगाइएको पाइयो । जुनारमा प्रति बोट औषत ३१ के.जी. कम्पोस्ट मल, १० ग्राम युरिया, ३.५ के.जी. डी.ए.पी. र २.५ ग्राम पोटास प्रयोग गर्ने गरेको पाइयो । उक्त क्षेत्रमा ९५ प्रतिशत कृषकले माटो परिक्षण नगरेको पाइयो । ९३ प्रतिशत कृषकले जुनारमा सुक्ष्म खाद्यतत्व पर्योग नगरेको पाइयो । ९१ प्रतिशत कृषकले जुनारमा सिचाई नगर्ने गरेको पाइयो । बहुसंख्य (९६%) कृषकले जुनारमा काँटछाँट गर्ने गरेको पाइयो । उक्त क्षेत्रका बहुसंख्य कृषक (९६%) ले जुनारमा बोर्ड मिश्रण प्रयोग गर्ने गरेको पाइयो, बोर्डमिश्रण प्रयोग गर्ने कृषकहरू सबैले फल टिपेर काँटछाँट गरे पश्चात बोर्डमिश्रण प्रयोग गर्ने गरेको पाइयो । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रमा जुनारमा बहुसंख्यक कृषक (७९%) ले रसायानिक विषादी (मालाथीयन र रोगर) प्रयोग गर्ने गरेको पाइयो । उक्त क्षेत्रमा प्रति बोट ३५ के.जी. जुनार उत्पादन हुने र करिब ४ वर्षमा जुनारको बोटले उत्पादन दिन हुन सुरु गरेको पाइयो । बहुसंख्य (५५%) कृषकका हकमा जुनारको उत्पादन बिगत वर्षभन्दा घट्दो क्रममा रहेको भन्ने नतिजा प्राप्त भयो । बहुसंख्य (७३%) कृषकका हकमा जुनारको उत्पादन बिगत वर्षभन्दा घट्नुको कारण चाइनिज सुन्तलाको पुतली रहेको पाइयो । तालिका नं. ४३ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा जुनारको लाभ लागतको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रमा जुनारको उत्पादन लागत लागि प्रति रोपनी रु. १०६७० रहेको र कुल आमदानी रु. ६७०३० रहेको पाइयो । जुनारको लाभ लागत अनुपात ८.५८ रहको पाइयो जुन अत्यन्त नाफामुलक व्यवसाय मानिन्छ ।

जुनार खेतीका समस्याहरूको प्राथमिकिकरण

तालिका नं ४८ -जुनार खेतीका समस्याहरूको प्राथमिकिकरण

समस्याहरू	प्राथमिकता
रोग तथा किराको समस्या	I
उत्पादन सामाग्रिहरूको उपलब्धता	II
यान्त्रिकरणको अभाव	III
भण्डारणको अभाव	IV
सिँचाईको अभाव	V
किसानहरूको पलायन	VIII

१.१५ जुनार खेतीका प्राविधिक समस्याहरूको प्राथमिकिकरण

तालिका नं ४९ -जुनारखेतीका प्राविधिक समस्याहरूको प्राथमिकिकरण

समस्याहरू	प्राथमिकता
फलको औंशौं	I
रोगको समस्या	II
खाद्यतत्व तथा सुक्ष्मतत्वको प्रयोग नभएको	IV
सिँचाईको अभाव	III
बँगैचाको हेरचाहको अभाव	V

जुनार वाली उत्पादनको SWOT विश्लेषण

तालिका नं ५० -जुनार खेतीको SWOT विश्लेषण

सबल पक्ष	दुर्बल पक्ष
<ul style="list-style-type: none"> जुनार खेतीको लागि आवश्यक श्रोतहरूको उपलब्धता तथा उपयुक्त जलवायू जुनार खेती फाईदाजनक, जुनार उत्पादनको परम्परागत ज्ञान, किसानहरूको प्राविधिक ज्ञानको विस्तार किसानको ईच्छा तथा सामुहिक गतिशिलता, सरकारी निकायहरूको प्राथमिकता, 	<ul style="list-style-type: none"> बगैचाको हास, बँगैचा व्यवस्थापनमा किसानको हेलचक्राई, किसानहरू कृषि पेशाबाट पलायन, किसानमा प्राविधिक ज्ञानको अभाव गुणस्तरीय वेर्ना तथा यथेष्ट मलको अभाव, चिस्यान केन्द्र नभएको, ऋण/अनुदान पाउने कृषक संख्या न्यून, बाली बिमा गर्ने कृषकको संख्या न्यून, गोदामको अभाव, बजारिकरणको समस्या,
अवसर	चुनौति
<ul style="list-style-type: none"> बजारिकरण तथा मुल्य शृङ्खलाको विकास उपयुक्त खेती पद्धतिको अनुसरण बजारिकरण तथा गोदाम संरचनाको विकास उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि किसानको आम्दानी वृद्धि 	<ul style="list-style-type: none"> जुनारखेतीको दिगोपना गुणस्तरीय उत्पादन सामाग्रिहरूको सहज उपलब्धता जुनार वालीको फाईदाजनक उत्पादन किसानको सुरक्षित बचतको सुनिश्चितता,

आलु जोन

उत्तरदाताको आर्थिक तथा सामाजिक विवरण

तालिका नं. ५१ उत्तरदाताको पारिवारिक विवरण

विवरण	न्यूनतम	अधिकतम	औषत	Std. Deviation
उत्तरदाताको उमेर (वर्ष)	२३	७६	४५.२८	१३.४१७
परिवार संख्या	२	१४	५.९८	२.४४५
महिला परिवार संख्या	०	९	३.०४	१.५१७
पुरुष परिवार संख्या	०	९	२.९४	१.५५६
वैदेशिक रोजगारीमा जानेको संख्या	०	६	०.२८	०.७८

तालिका नं. ५१ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रको पारिवारिक विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रका उत्तरदाताको औषत उमेर ४५.२८ वर्ष रहेको पाइयो । उक्त क्षेत्रमा औषत परिवार संख्या ५.९८ रहेको पाइयो । महिला र पुरुषको अनुपात १:१.०३ रहेको पाइयो । प्रति घरधुरी औषत ०.२८ व्यक्ति वैदेशिक रोजगारीमा गएको पाइयो ।

तालिका नं ५२ - उत्तरदाताको शैक्षिक विवरण

विवरण	न्यूनतम	अधिकतम	औषत	Std. Deviation
साक्षर	०	१४	४.८१	२.३८६
असाक्षर	०	६	१.९१	१.१६१

तालिका नं. ५२ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रको शैक्षिक विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रमा प्रति घरधुरी औषत ५ जना साक्षर रहेको र १ जना असाक्षर रहेको पाइयो ।

तालिका नं ५३ - उत्तरदाताको आय श्रोत तथा वार्षिक आयको विवरण

विवरण	न्यूनतम	अधिकतम	औषत	Std. Deviation
कृषि	०	५०००००	५३४७०	७९६२१.६५१
पशुपालन	०	५०००००	३७८१८	६९८७१.२२
ज्याला	०	१०००००	३८३७०	११५५६२.८८७
विप्रेषण	०	२४०००००	१३२९२९	३७८८७१.२
जम्मा आय	०	७२०००००	४१८१८०	८२५९४०.१

तालिका नं. ५३ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रको आयका श्रोतहरू र वार्षिक आय प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रमा मुख्य आय श्रोत विप्रेषण रहेको पाइयो । विप्रेषण पश्चात कृषि मुख्य आय श्रोत रहेको पाइयो । कृषि बाट प्रति घरधुरी रु. ९१२८८ वार्षिक औषत आय हुने गरको पाइयो । उक्त क्षेत्रको प्रति घरधुरी औषत वार्षिक आय रु. ४१८१८० रहेको पाइयो ।

तालिका नं ५४ - बिद्युत सुबिधाको विवरण

बिद्युत सुबिधा	प्रतिशत
भएको	१००

तालिका नं. ५४ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा बिद्युत सुबिधाको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रका सम्पूर्ण घरधुरीमा बिद्युत सुबिधा रहेको पाइयो ।

तालिका नं. ५५ टेलिफोन सुबिधाको विवरण

टेलिफोन	प्रतिशत
नमस्ते	७८
ल्याण्ड लाइन	४
एनसेल	१८

तालिका नं. ५५ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा प्रयोग हुने मोबाइल (नेटवर्क) को विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रका बहुसंख्यक कृषक (७८%) ले नमस्ते (नेपाल टेलिकम) पर्योग गर्ने गरेको पाइयो ।

तालिका नं. ५६ इन्टरनेट सुबिधाको विवरण

इन्टरनेट	प्रतिशत
प्रयोग नगर्ने	६४
मोबाइल डाटा	३३
वाईफाई	३

तालिका नं. ५६ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा इन्टरनेटको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रका बहुसंख्यक कृषक (६४%) ले इन्टरनेटको प्रयोग नगर्ने गरेको पाइयो, पर्योग गर्ने अधिकांश कृषक (३३%) ले मोबाइल डाटाबाट इन्टरनेट प्रयोग गर्ने गरेको पाइयो ।

तालिका नं. ५७ खेतीयोग्य जमिनको विवरण

विवरण	न्युनतम	अधिकतम	औषत	Std. Deviation
खेतीयोग्य जमिन (रोपनी)	१	८०	१८.७९	१६.८९७७
खेत (रोपनी)	०	३३	१.२७	४.४६५
बारी (रोपनी)	०	८०	१७.९८	१६.९९४६

तालिका नं. ५७ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रको खेतीयोग्य जमिनको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रमा प्रति घरधुरी औषत १८.७९ रोपनी कुल खेतीयोग्य जमिन रहेको छ, जसमध्ये औषत १.२७ रोपनी खेत तथा १७.९८ रोपनी बारी रहेको पाइयो ।

खेतीपातीसम्बन्धी जानकारी

तालिका नं ५८ - सिचाईको विवरण

विवरण	न्युनतम	अधिकतम	औषत	Std. Deviation
बर्षभरि सिचाई हुने (रोपनी)	०	२६	०.७	२.९९३
मौसमी सिचाई हुने (रोपनी)	०	१५	१.०६	२.९७७
सिंचित (रोपनी)	०	२६	२.०२	४.६३८
असिंचित (रोपनी)	०	८०	१७.४७	१६.३२९

तालिका नं. ५८ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रको सिचाईको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रमा प्रति घरधुरी औषत ०.७ रोपनी खेतीयोग्य जमिन बर्ष भरि सिंचित रहेको, १.०६ रोपनी मौसमी सिंचित रहेको र १७.४७ रोपनी असिंचित रहेको पाइयो ।

तालिका नं ५९- सिचाईको श्रोतको विवरण

सिचाईको श्रोत	प्रतिशत
कुलो	८०
पाइप	२०

तालिका नं. ५९ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रको सिचाईको श्रोतको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रमा बहुसंख्यक कृषक (८०%)ले कुलो बाट सिचाई गर्ने गरको पाइयो ।

तालिका नं ६० - प्रमुख बालीको उत्पादन विवरण

बाली	क्षेत्रफल (रोपनी)	उत्पादन (के.जी.)	उत्पादकत्व (के.जी./रोपनी)
आलु	४.२६	२५४३.१०	५९६.९७
मकै	५.८९	६४५.४३	१०९.५८
गहुँ	४.८६	४८७.४०	१००.२९
कोदो	४.१०	३४२.००	८३.४१

तालिका नं. ६० मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रका प्रमुख बालीको उत्पादन विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रमा आलु, मकै, गहुँ र कोदोको उत्पादकत्व क्रमस ५९६.९७, १०९.५८, १००.२९ र ८३.४१ के.जी. प्रति रोपनी रहेको पाइयो ।

तालिका नं ६१ - सदरमुकाम/खेत/बजारसम्मको दुरीको विवरण

विवरण	न्यूनतम	अधिकतम	औषत	Std. Deviation
सदरमुकामसम्मको दुरी (की.मी.)	२६	९५	५६.५८	१७.०६३
सदरमुकाम पुग्न लाग्ने समय (मिनेट)	५२०	१९००	११३८.१०	३३८.४९२
खेत देखि बाटोसम्मको दुरी (की.मी.)	०	५०	१.५९	५.३०७
खेत देखि बाटोसम्म पुग्न लाग्ने समय (मिनेट)	०	२००	१५.४५	२६.४३७
नजिकको कृषि बजारसम्मको दुरी (की.मी.)	०	५०	९.८१	१०.५२५
कृषि बजार पुग्न लाग्ने समय (मिनेट)	०	४५०	११८.८४	११५.४८४

तालिका नं. ६१ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रबाट सदरमुकाम र कृषि बजार सम्म पुग्ने बाटोको दुरी प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रबाट जिल्ला सदरमुकाम सम्मको दुरी औषत ५६.५८ की.मी. रहेको र करिब ११३८ मिनेटको यात्रा गर्नुपर्ने पाइयो । यसैगरी खेतीपाती गर्ने जमिन देखि सडकसम्मको दुरी १.५९ की.मी. रहेको र औषत १५.४५ मिनेटको यात्रा गर्नुपर्ने पाइयो । नजिकको कृषि बजार करिब १० की.मी. को दुरीमा रहेको पाइयो ।

तालिका नं ६२ - सडक पहुँचको विवरण

सडक सुविधा	प्रतिशत
भएको	९६
नभएको	४

तालिका नं. ६२ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा सडको सुबिधाको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रका बहुसंख्यक कृषक (९६%) लाई सडकको सुबिधा रहेको र ४ % कृषक सडक सुबिधाबाट बन्चित रहेको पाइयो ।

तालिका नं ६३ - सडकका किसिम

सडकको किसिम	प्रतिशत
मौसमी	३२
ग्राभेल	६८

तालिका नं. ६३ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा सडको प्रकारको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रमा सडकको सुबिधा पाउने कृषक मध्य बहुसंख्यक कृषक (६८%) लाई ग्राभेल सडकको सुबिधा रहेको र ३२% कृषकलाई मौसमी सडकको सुबिधा रहेको पाइयो ।

तालिका नं ६४ - नजिकको कृषि बजार केन्द्रको विवरण

नजिकको बजार केन्द्र	प्रतिशत
बाम्ती भण्डार	१
बेताली	२
भीमसेनथान	२
भुजी डांडा	४
च्यादलु	९
धारापानी	२
गुम्देल	१
जिरी	१६
खिम्ती	१
किन्जा	७
मन्थली	१
नामाडी	४
देउराली	४
पात्ले	२
रत्न ज्योति	३
शिवालय	१७
ठोसे	२४

तालिका नं. ६४ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रको नजिकको कृषि बजारको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रका बहुसंख्य कृषकका लागि ठोसेको कृषि बजार नजिक पर्ने गरको पाइयो । त्यसपछि शिवालयको कृषि बजार नजिक पर्ने गरेको पाइयो ।

लक्षित बालीको उत्पादन सम्बन्धी जानकारी

तालिका नं ६५ - आलु (बर्खे) को उत्पादन विवरण

बर्खे आलुको विवरण	न्युनतम	अधिकतम	औषत	Std. Deviation
क्षेत्रफल (रोपनी)	१	२०	४.२६	३.५०१
उत्पादन (के.जी.)	५२	३२२००	३०२९.६९	४१३८.३३५
घरमा खपत भएको परिमाण (के.जी.)	१८	९७००	९०१.०३	१०७८.६०५
बिक्रि गरेको परिमाण (के.जी.)	३२	१५०००	२२३६.१	११९७.३५३
बिक्रि मुल्य (रु.)	२०	४०	३३.१२	७.३४७

तालिका नं. ६५ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा आलु (बर्खे) खेतको क्षेत्रफलको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रमा प्रति घरधुरी औषत ४.२६ रोपनी क्षेत्रफलमा औषत ३०२९.६९ के.जी. आलु उत्पादन हुने गरेको । उत्पादन भएको आलु मध्ये ९०१ के.जी. घरमा खपत हुने र २२३६.१ के.जी. बिक्रि गर्ने गरेको पाइयो । आलुको बिक्रि मुल्य औषत रु. ३३.१२ रहेको पाइयो ।

तालिका नं. ६६ खेति गरिने आलुका जात सम्बन्धि विवरण

आलुका जात	प्रतिशत
कार्डिनल	४
कुमारी	२
लोकल	७४
रोजिटा	२०

तालिका नं. ६६ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा उत्पादन हुने आलुका जातको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रमा बहुसंख्य घरधुरी (७४%) ले लोकल आलु उत्पादन गर्ने गरेको पाइयो । लोकल आलु पश्चात क्रमस रोजिटा, कार्डिनल र कुमारी जातका आलु बढी उत्पादन हुने पाइयो ।

तालिका नं. ६७ बीउ आलुको श्रोत सम्बन्धि विवरण

आलुको बीउको श्रोत	प्रतिशत
आफ्नै उत्पादन	५२
आफ्नै उत्पादन + एग्रोभेट	५
आफ्नै उत्पादन + एग्रोभेट + समुह/सहकारी	१
आफ्नै उत्पादन + समुह/सहकारी	३२
आफ्नै उत्पादन + सरकारी निकाय	२
समुह/सहकारी	६
सरकारी निकाय	२

तालिका नं. ६७ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा उत्पादन हुने आलुका बीउको श्रोत प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रमा प्रति बहुसंख्य घरधुरी (५२%) ले आफैले उत्पादन गरेको आलुबाट बीउ आलुको श्रोतको व्यवस्था गर्ने गरको पाइयो, त्यसपछि बहुसंख्यक कृषकले कृषि समुह/सहकारीबाट आलु बीउको व्यवस्था गर्ने गरेको पाइयो ।

तालिका नं. ६८ आलु बीउ प्रतिस्थापन सम्बन्धि विवरण

बीउ प्रतिस्थापन	प्रतिशत
प्रत्येक वर्ष	१८
२ वर्षमा	५
३ वर्षमा	८
४ वर्षमा	३
५ वर्षमा	४
बीउ नाफेरेको	६२

तालिका नं. ६४ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा उत्पादन हुने आलुका बीउको प्रतिस्थापन दर प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रमा प्रति बहुसंख्य घरधुरी (६२%) ले लामो समयसम्म आलुको बीउ प्रतिस्थापन नगरको पाइयो । जम्मा १८ % कृषकले प्रत्येक वर्ष आलु बीउ प्रतिस्थापन गर्ने गरेको पाइयो ।

तालिका नं. ६९ आलु रोप्ने तरिका

आलु रोप्ने तरिका	प्रतिशत
ड्याङ्ग बनाएर	४३
समथर बनाएर	४२
दुवै तरिकाबाट	१५

तालिका नं. ६९ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा आलु रोप्ने तरिकाको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रमा प्रति बहुसंख्य घरधुरी (४३%) ले ड्याङ्ग बनाएर आलु रोप्ने गरेको पाइयो ।

तालिका नं ७०- आलुमा गोडमेल सम्बन्धि विवरण

गोडमेल	प्रतिशत
गर्ने	१००

तालिका नं. ७० मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा आलुमा गोडमेलको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रमा सबै कृषकले आलु गोडमेल गर्ने गरेको पाइयो ।

तालिका नं ७१ - आलु गोडमेल गर्ने समय

गोडमेल गर्ने समय	प्रतिशत
३० दिन भित्रमा	२
३०-४० दिनमा	११
४०-६० दिनमा	८
६०-८० दिनमा	४५
८०-९० दिनमा	३४

तालिका नं. ७१ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा आलुमा गोडमेल गर्ने समयको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रमा बहुसंख्यक कृषक (४५%) ले ६०-८० दिनमा आलुको गोडमेल गर्ने गरेको पाइयो भने जम्मा ३ प्रतिशत कृषकले ३० दिनभित्र आलु गोडमेल गर्ने गरेको पाइयो ।

तालिका नं ७२ - गोडमेल संख्या

गोडमेल संख्या	प्रतिशत
१ पटक	८९
२ पटक	११

तालिका नं. ७२ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा आलुमा गोडमेल गर्ने संख्याको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रमा बहुसंख्यक कृषक (८९%) ले १ पटक मात्र आलु गोडमेल गर्ने गरेको पाइयो ।

तालिका नं ७३- हाल्म पुल सम्बन्धि विवरण

हाल्म पुल	प्रतिशत
नगर्ने	१००

तालिका नं. ७३ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा आलुमा हाल्म पुल गर्ने कृषक संख्याको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रमा कुनै पनि कृषकले हाल्म पुल विधि नअपनाएको पाइयो ।

तालिका नं ७४ - माटो परिक्षणको विवरण

माटो परिक्षण	प्रतिशत
नगरको	९८
गरेको	२

तालिका नं. ७४ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा माटो परिक्षणको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रमा ९८ प्रतिशत कृषकले माटो परिक्षण नगरेको पाइयो ।

तालिका नं ७५ - आलु बिक्रि गर्ने स्थानको विवरण

बिक्रि गर्ने स्थान	प्रतिशत
घर	७४
घर + स्थानीय बजार	२०
घर + स्थानीय बजार+ सहकारी	१
घर + क्षेत्रीय बजार	२
सहकारी	३

तालिका नं. ७५ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा उत्पादन भएको आलुकोई बिक्रि गर्ने स्थानको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रमा बहुसंख्यक कृषक (७४%) ले घर बाटै आलुको बिक्रि गर्ने गरेको पाइयो ।

तालिका नं ७६ - बजारीकरण सहयोग सम्बन्धि विवरण

बजारीकरणका लागि सहयोग	प्रतिशत
नपाएको	१००

तालिका नं. ७६ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा आलुको बजारिकरण सम्बन्धि सहयोगको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रमा आलुको बजारीकरणका लागि कुनै कृषकले सहयोग नपाएको पाइयो ।

तालिका नं. ७७ आलु खेतिका लागि कृषि ऋणको विवरण

कृषि ऋण	प्रतिशत
नलिएको	९१
लिएको	९

तालिका नं. ७७ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा आलु खेतिका लागि कृषि ऋण सम्बन्धि विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रमा आलु उत्पादनका लागि ९% कृषकले ऋण लीएको पाइयो भने बहुसंख्यक कृषक (९१%) ले आलु उत्पादनका लागि ऋण नलिएको पाइयो ।

तालिका नं. ७८ कृषि ऋणको श्रोतको विवरण

कृषि ऋणको श्रोत	प्रतिशत
साहु	११
समुह/सहकारी	४४
बैंक तथा वित्तीय संस्था	४५

तालिका नं. ७८ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा आलु खेतिका लागि कृषि ऋणको श्रोतको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रमा आलु उत्पादनका लागि ऋण लीने कृषक मध्य बहुसंख्यक कृषक (४५%) ले बैंक तथा वित्तीय संस्था, ४४% कृषकले समूह/सहकारी र ११% कृषकले साहुबाट ऋण लिएको पाइयो ।

तालिका नं. ७९ आलुको बिगत ३ वर्षको फार्मगेट र स्थानीय बजार मुल्यको विवरण

वर्ष	उत्पादन हुने समयको विवरण		बेमौसमको विवरण	
	औषत फार्मगेट मुल्य (रु.)	औषत स्थानीय बजार मुल्य (रु.)	औषत फार्मगेट मुल्य (रु.)	औषत स्थानीय बजार मुल्य (रु.)
२०७४	२५.०८	३२.२५	३३.४३	३७.३७
२०७५	२७.६९	३४.२६	३४.३९	३८.८८
२०७६	२९.८	३६.२४	३६.८९	४०.३५

तालिका नं. ७९ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा आलुको बिगत ३ वर्षको फार्मगेट मुल्य र स्थानीय बजार मुल्यको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार मौसमी तथा बेमौसमी दुवै समयमा आलुको फार्मगेट मुल्य तथा स्थानीय बजार मुल्य क्रमस वृद्धि हुदै गएको पाइयो । उत्पादन हुने समयमा भन्दा बेमौसममा दुवै मुल्य उच्च रहेको पाइयो । यस आ.व. मा स्थानीय आलुको फार्मगेट मुल्य भन्दा स्थानीय बजार मुल्य करिब ७ रुपैया बढी रहेको पाइयो ।

तालिका नं ८० - आलु खेतिमा यान्त्रिकीकरणको विवरण

यान्त्रिकीकरण	प्रतिशत
मिनी टिलर	८
परम्परागत औजार	९२

तालिका नं. ८० मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा आलुको खेतिमा यान्त्रिकीकरणको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रमा बहुसंख्यक कृषक (९२%) ले परम्परागत औजारको प्रयोग गर्ने गरेको पाइयो भने ८% कृषकले मिनी टिलर प्रयोग गर्ने गरेको पाइयो ।

तालिका नं ८१ - बाली बिमा

बाली बिमा	प्रतिशत
नगरको	१००

तालिका नं. ८१ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा आलुको बिमाको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रमा कुनै पनि कृषकले आलुको बीमा नगरको पाइयो ।

तालिका नं ८२- संकलन केन्द्रको विवरण

संकलन केन्द्र	प्रतिशत
नभएको	१००

तालिका नं. ८२ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा संकलन केन्द्रको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रमा आलुका लागि संकलन केन्द्र नभएको पाइयो ।

तालिका नं ८३ - चिस्यान केन्द्रको विवरण

चिस्यान केन्द्र	प्रतिशत
नभएको	१००

तालिका नं. ८३ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा चिस्यान केन्द्रको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । घरधुरी सर्वेक्षणको नतिजा अनुसार उक्त क्षेत्रमा चिस्यान केन्द्र नभएको पाइयो ।

तालिका नं ८४ - आलुबाट प्राप्त आम्दानीको खर्च प्राथमिकीकरण

विवरण	लाईकर्ट इन्डेक्स	प्राथमिकीकरण
खाद्यान्न	०.८५४	I
घरायासी	०.८५४	II
सिक्षा	०.५७४	III
स्वास्थ्य	०.४५८	IV
बचत	०.२५	V

तालिका नं. ८४ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा आलु बिक्रि बाट भएको आम्दानीको खर्चको प्राथमिकीकरण गरिएको छ । आलु बिक्रि बाट प्राप्त आम्दानी मुख्य रूपमा खाद्यान्न र घरायासी प्रयोजनमा खर्च हुने र त्यसपछि शिक्षा, स्वास्थ्य र बचत गर्नमा प्रयोग हुने गरको पाइयो ।

आलु खेतीका समस्याहरूको प्राथमिकिकरण

तालिका नं. ८५ आलु खेतीका समस्याहरूको प्राथमिकिकरण

समस्याहरू	प्राथमिकता
डुडुवाको समस्या	I
उत्पादन सामाग्रिहरूको उपलब्धता	II
यान्त्रिकरणको अभाव	III
भण्डारणको अभाव	IV
सिँचाईको अभाव	V
किसानहरूको पलायन	VIII

१.१६ आलु खेतीका प्राविधिक समस्याहरूको प्राथमिकिकरण

तालिका नं ८६ - आलु खेतीका प्राविधिक समस्याहरूको प्राथमिकिकरण

समस्याहरू	प्राथमिकता
डुडुवाको समस्या	I
भण्डारणको समस्या	II
खाद्यतत्व तथा सुक्ष्मतत्वको समुचित प्रयोग नभएको	III
सिँचाईको अभाव	IV
खेतिपाती गर्ने तरकामा समस्या	V

आलु वाली उत्पादनको SWOT विश्लेषण

तालिका नं . ८७ आलु खेतीको SWOT विश्लेषण

सबल पक्ष	दुर्बल पक्ष
<ul style="list-style-type: none"> आलु लागि आवश्यक श्रोतहरूको उपलब्धता तथा उपयुक्त जलवायू भौगोलिक रूपमा उपयुक्त स्थानीय रूपमा विउहरूको उपलब्धता किसानहरूको प्राविधिक ज्ञानको विस्तार किसानको ईच्छा तथा सामुहिक गतिशिलता, सरकारी निकायहरूको प्राथमिकता, 	<ul style="list-style-type: none"> उत्पादकत्व न्यून हुँदै गएको किसानहरू कृषि पेशाबाट पलायन, किसानमा प्राविधिक ज्ञानको अभाव गुणस्तरीय विउ तथा यथेष्ट मलको अभाव, चिस्यान केन्द्र नभएको, ऋण/अनुदान पाउने कृषक संख्या न्यून, बाली बिमा गर्ने कृषकको संख्या न्यून, गोदामको अभाव, बजारिकरणको समस्या रोग किरा तथा झारपातको प्रकोप
अवसर	चूनौति
<ul style="list-style-type: none"> बजारिकरण तथा मुल्य श्रृङ्खलाको विकास उपयुक्त खेती पद्धतिको अनुसरण बजारिकरण तथा गोदाम संरचनाको विकास उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धी किसानको आमदानी वृद्धी 	<ul style="list-style-type: none"> आलु खेतीको दिगोपना गुणस्तरीय उत्पादन सामाग्रिहरूको सहज उपलब्धता आलु बालीको फाईदाजनक उत्पादन किसानको सुरक्षित वचतको सुनिश्चितता,

सारांश

यो अध्ययन रामेछापमा अवस्थित आलु जोन क्षेत्रका कृषकको सामाजिक आर्थिक अवस्था आलु खेतिको अवस्था, लाभ लागत अध्ययन र समस्या पहिचान गर्ने उद्देश्यले गरिएको थियो । सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रका उत्तरदाताको औषत उमेर ४५.२८ वर्ष रहेको पाइयो । उक्त क्षेत्रमा औषत परिवार संख्या ५.९८ रहेको पाइयो । महिला र पुरुषको अनुपात १:१.०३ रहेको पाइयो । प्रति घरधुरी औषत ०.२८ व्यक्ति वैदेशिक रोजगारीमा गएको पाइयो । प्रति घरधुरी औषत ५ जना साक्षर रहेको र १ जना असाक्षर रहेको पाइयो ।

उक्त क्षेत्रमा मुख्य आय श्रोत विप्रेषण रहेको पाइयो । विप्रेषण पश्चात कृषि मुख्य आय श्रोत रहेको पाइयो । कृषि बाट प्रति घरधुरी रु. ११२८८ वार्षिक औषत आय हुने गरको पाइयो । उक्त क्षेत्रको प्रति घरधुरी औषत वार्षिक आय रु. ४१८१८० रहेको पाइयो । प्रति घरधुरी औषत १८.७९ रोपनी कुल खेतीयोग्य जमिन रहेको छ, जसमध्ये औषत १.२७ रोपनी खेत तथा १७.९८ रोपनी बारी रहेको पाइयो । उक्त क्षेत्रमा प्रति घरधुरी औषत ०.७ रोपनी खेतीयोग्य जमिन बर्ष भरि सिंचित रहेको, १.०६ रोपनी मौसमी सिंचित रहेको र १७.४७ रोपनी असिंचित रहेको पाइयो । सिचाइको प्रमुख श्रोत कुलो रहेको पाइयो । उक्त क्षेत्रमा आलु, मकै, गहुँ र कोदोको उत्पादकत्व क्रमस ५९६.९७, १०९.५८, १००.२९ र ८३.४१ के.जी. प्रति रोपनी रहेको पाइयो ।

उक्त क्षेत्रका बहुसंख्यक कृषक (९६%) लाई सडकको सुबिधा रहेको पाइयो । सडकको सुबिधा पाउने कृषक मध्य बहुसंख्यक कृषक लाई ग्राभेल सडकको सुबिधा रहेको पाइयो । उक्त क्षेत्रका बहुसंख्य कृषकका लागि ठोसेको कृषि बजार नजिक पर्ने गरको पाइयो । उक्त क्षेत्रका सम्पूर्ण घरधुरीमा बिद्युत सुबिधा रहेको पाइयो । बहुसंख्यक कृषकले नमस्ते (नेपाल टेलिकम) पर्योग तर इन्टरनेट प्रयोग नगर्ने पाइयो ।

उक्त क्षेत्रमा प्रति घरधुरी औषत ४.२६ रोपनी क्षेत्रफलमा औषत ३०२९ के.जी. आलु उत्पादन हुने गरेको । उत्पादन भएको आलु मध्य ९०१ के.जी. घरमा खपत हुने र २०४३.५२ के.जी. बिक्रि गर्ने गरेको पाइयो । आलुको बिक्रि मुल्य औषत रु. ३३.१२ रहेको पाइयो । बहुसंख्य घरधुरी (७४%) ले लोकल आलु उत्पादन गर्ने गरेको पाइयो । लोकल आलु पश्चात क्रमस रोजिटा, कार्डिनल र कुमारी जातका आलु बढी उत्पादन हुने पाइयो । ६२% कृषकले लामो समयसम्म आलुको बीउ प्रतिस्थापन नगरको पाइयो । बहुसंख्यक कृषक (४५%) ले ६०-८० दिनमा आलुको गोडमेल गर्ने गरेको र ८९% कृषकले एक पटक मात्र आलु गोडमेल गर्ने गरेको पाइयो । उक्त क्षेत्रमा कुनै पनि कृषकले हालम पुल बिधि नअपनाएको पाइयो ।

उक्त क्षेत्रमा ९८ प्रतिशत कृषकले माटो परिक्षण नगरेको पाइयो । ७४% कृषकले घर बाटै आलुको बिक्रि गर्ने गरेको पाइयो । आलुको बजारीकारणका लागि कुनै कृषकले सहयोग नपाएको पाइयो । मौसमी तथा बेमौसमी दुवै समयमा आलुको फार्मगेट मुल्य तथा स्थानीय बजार मुल्य क्रमस वृद्धि हुदै गएको पाइयो । उत्पादन हुने समयमा भन्दा बेमौसममा दुवै मुल्य उच्च रहेको पाइयो । यस आ.व. मा स्थानीय आलुको फार्मगेट मुल्य भन्दा स्थानीय बजार मुल्य करिब ७ रुपैया बढी रहेको पाइयो । आलु बिक्रि बाट प्राप्त आम्दानी मुख्य रुपमा खाद्यन्न र घरायासी प्रयोजनमा खर्च हुने र त्यसपछि शिक्षा, स्वास्थ्य र बचत गर्नमा प्रयोग हुने गरको पाइयो ।

बहुसंख्यक कृषक (९२%) ले परम्परागत औजारको प्रयोग गर्ने गरेको पाइयो । कुनै पनि कृषकले आलुको बीमा नगरको पाइयो । उक्त क्षेत्रमा आलुका लागि संकलन केन्द्र तथा चिस्यान केन्द्र नभएको पाइयो । उन्नत र स्वस्थ बीउ आलुको कमि प्रमुख समस्याको रुपमा रहेको पाइयो ।

बास्रा जोन

उत्तरदाताको आर्थिक सामाजिक अवस्था

तालिका नं. ८८ खेतीयोग्य जमिनको विवरण

विवरण (रोपनीमा)	न्युनतम	अधिकतम	औषत	Std. Deviation
कुल खेतीयोग्य जमिन	२	२००	२४.९८	३३.२९७
खेत	०	५०	४.९७५	७.६५३
बारी	०	१८२	२०.०९	३०.०४७
सिंचित खेत	०	५०	४.५२५	७.६५९
सिंचित बारी	०	१५	०.२१	१.६०९
असिंचित खेत	०	१५	०.३२	१.७२८
असिंचित बारी	०	१८२	१९.८२	३०.०६५
भाडामा दिएको जमिन	०	२००	९.८०	३६.६६२
अधिया दिएको जानिन	०	७	०.०७	०.७
सामुहिक खेति गरिएको जमिन	०	२	०.०२	०.२

तालिका नं. ८८ मा सर्वेक्षण गरिएको घरधुरीको खेतीयोग्य जमिनको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा औषत खेतीयोग्य जमिन २४.९८ रोपनी रहेको पाइयो । औषत खेत ४.९७ रोपनी, औषत बारी २०.०९ रोपनी, सिंचित खेत ४.५ रोपनी, सिंचित बारी ०.२१ रोपनी, असिंचित खेत ०.३२ ररोपनी, असिंचित बारी १९.८ रोपनी । औषत ९.८० रोपनी खेतीयोग्य भाडामा दीइएको, र करिब ०.०२ रोपनी जमिनमा सामुहिक खेति गरिएको पाइयो ।

तालिका नं. ८९ सदरमुकाम/कृषि सडक सम्मको दुरी

विवरण (रोपनीमा)	न्युनतम	अधिकतम	औषत	Std. Deviation
सदरमुकाम सम्मको दुरी (की.मी.)	१	६६	२६.१८	१६.८९९
खेतदेखि सडक सम्मको दुरी (मी.)	१०	१५०००	१०४०	१८३१.१९१
नजिकको बजार सम्मको दुरी (की.मी.)	०.५	५०	९.०९	७.२४२
पानिको श्रोत सम्मको दुरी (मी.)	१०	१००००	११०४	१८०६.७९५

तालिका नं. ८९ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रका कृषकलाई सदरमुकामसम्मको दुरीको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । उक्त क्षेत्रमादेखि जिल्लाको सदरमुकाम २६.१८ की.मी. मा रहेको, खेत देखि सडक सम्मको दुरी करिब १ की.मी. रहेको, नजिकको कृषि बजार करिब ९ की.मी. दुरीमा रहेको र पानिको श्रोत करिब १ की.मी. दुरीमा रहेको पाइयो ।

तालिका नं ९० - भौतिक पूर्वाधारको सुबिधा

विवरण	प्रतिशत
सडक सुबिधा	
भएको	१००
बिद्युत सुबिधा	
भएको	१००
सडकको किसिम	
मौसमी सडक	३०
ग्राभेल सडक	६२.२
कालोपत्रे सडक	७.८

तालिका नं. ९० मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा उपलब्ध विकासका पूर्वाधारको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । उक्त क्षेत्रमा शत प्रतिशत घरधुरीलाई सडक सुबिधा र बिद्युत सुबिधा रहेको, ६२.२ % घरधुरीलाई ग्राभेल सडक, ३० प्रतिशत कृषकलाई मौसमी सडकको सुबिधा र ७.८ प्रतिशत कृषकलाई कालोपत्रे सडकको सुबिधा पाइयो ।

खेतिपाती सम्बन्धी जानकारी

तालिका नं ९१ - प्रमुख बालीको उत्पादन विवरण

बाली	विवरण	खेति गर्ने कृषक प्रतिशत	न्युनतम	अधिकतम	औषत	Std. Deviation
धान	क्षेत्रफल (रोपनी)	६७	१	५०	७.१९	८.४७५
	उत्पादन (के.जी.)		८०	६४००	१४५७.९१	१२७४.५२०
	उत्पादकत्व (के.जी./रोपनी)		४	१६००	३५४.५२	३३१.५३६
मकै	क्षेत्रफल (रोपनी)	९८	१	८०	१२.२६	१३.४७८
	उत्पादन (के.जी.)		०	५६००	१०९३.१३	१०७७.२०५
	उत्पादकत्व (के.जी./रोपनी)		२३	२१००	१२९.८४	२२१.७२१
गहुँ	क्षेत्रफल (रोपनी)	२१	०	२०	५.२०	५.४३५
	उत्पादन (के.जी.)		३०	१८००	३३५.७१	३९६.५९३
	उत्पादकत्व (के.जी./रोपनी)		२४	१५०	७४.८३	३८.१६७
कोदो	क्षेत्रफल (रोपनी)	५७	१	५०	७.९६	९.७७४
	उत्पादन (के.जी.)		७०	३५००	४३९.६५	५६२.४५६
	उत्पादकत्व (के.जी./रोपनी)		१४	२८०	६९.६५	५०.२५५

तालिका नं. ९१ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा उत्पादन हुने प्रमुख बालीको उत्पादन विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा धान औषत ७.१९ रोपनीमा खेति गरिने, औषत १४५८ के.जी. उत्पादन रहेको र उत्पादकत्व ३५४.५२ के.जी. प्रति रोपनी रहेको पाइयो । यसैगरी मकै, गहुँ, र कोदोको उत्पादकत्व क्रमस १२९.८४, ७४.८३, ६९.६५ के.जी. प्रति रोपनी रहेको पाइयो ।

पशुपालनको विवरण

तालिका नं. ९२ पशुपालनको विवरण

बस्तु	विवरण	कृषक प्रतिशत	न्यूनतम	अधिकतम	औषत	Std. Deviation
गाइ	संख्या	९८	०	४४	१.६६३	४.५०४
	बिक्रिबाट प्राप्त आम्दानी रु.	३३	२५००	७५००००	६६९६९.६९७	१२६१२५.३६८
भैसी	संख्या	९५	०	३	०.८९५	०.९०५
	बिक्रिबाट प्राप्त आम्दानी रु.	३०	०	१५००००	६८२३३.३३३	४१२१२.३६८
बाखा	संख्या	९५	०	१५५	२०.०८०	२२.०५६
	बिक्रिबाट प्राप्त आम्दानी रु.	७०	०	६०००००	२३२४०४.०००	७६०३८४.७७६

तालिका नं. ९२ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा गरिने पशुपालन सम्बन्धि विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा करिब ९८ प्रतिशत कृषकले औषत २ वटा गाइ पालन गरेको र गाइ पालन गर्ने करिब ३३ प्रतिशत कृषकले वार्षिक गाइ बिक्रि बाट सतसट्टी हजार रुपैया आम्दानी गर्ने गरेको पाइयो । करिब ९५ प्रतिशत कृषकले भैसी पालन गर्ने गरेको र भैसीपालन गर्ने करिब ३० प्रतिशत कृषकले भैसी बिक्रि बाट वार्षिक अठसट्टी हजार रुपैया आम्दानी गर्ने गरेको पाइयो । उक्त क्षेत्रमा शत प्रतिशत कृषकले बाखा पालन गर्ने गरेको र बाखा पालन गर्ने कृषक मध्य ७० प्रतिशत कृषकले बाखा बिक्रि गरेर करिब २ लाख ३२ हजार रुपैया वार्षिक आम्दानी गर्ने गरेको पाइयो ।

तालिका नं. ९३ बाखा पालन सम्बन्धि विवरण

विवरण	न्यूनतम	अधिकतम	औषत	Std. Deviation
बाखा (संख्या)	०	१५५	२०.०८	२२.०५६
बाखा पालनको अनुभव (वर्ष)	०	४०	११.७९८	११.९४४
माउ बाखा (संख्या)	०	९०	९.१७२	११.७६०
खसी बाखा (संख्या)	०	२०	२.७३५	३.८३६
बोका (संख्या)	०	२२	३.०८१	३.९६८
पाठापाठी (संख्या)	०	३९	५.१३३	७.०६६

तालिका नं. ९३ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा बाखा पालन सम्बन्धि विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । उक्त क्षेत्रमा प्रति घरधुरी औष २० वटा बाखा पालन गरेको पाइयो, जसमा औषत ९ वटा माउ बाखा, ३ वटा खसी, ३ वटा बोका र ५ वटा पाठापाठी रहेको पाइयो । उक्त क्षेत्रका कृषकको करिब १२ वर्षको बाखा पालनको अनुभाव रहेको पाइयो ।

तालिका नं. ९४ बाखाका जातको विवरण

विवरण	प्रतिशत
बोयर क्रस	९
जमुनापारी	५
खरी	८६
जम्मा	१००

तालिका नं. ९४ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा पालन गरिएका बाखाको जात सम्बन्धि विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । उक्त क्षेत्रमा बहुसंख्यक (८६%) कृषकले खरी बाखा पालन गर्ने गरको, ९ प्रतिशत कृषकले बोर कस र ५ प्रतिशत कृषकले जमुनापारि जातका बाखा पालन गर्ने गरको पाइयो ।

तालिका नं. ९५ बाख्रापालन बाट हुने आम्दानीको विवरण

विवरण	न्यूनतम	अधिकतम	औषत	Std. Deviation
बाखा बिक्रि (संख्या)	०	४००	१५.४९	५०.६९२
बाखा बिक्रि बाट आम्दानी (रु.)	०	६००००००	२३२४०४.००	७६०३८४.७७६

तालिका नं. ९५ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा बाखापालना बाट हुने आम्दानीको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । उक्त क्षेत्रमा वार्षिक प्रति घरधुरी औष १५ वटा बाखा बिक्रि हुने र बिक्रि गरेका बाखा बाट औषत २ लाख बत्तीस हजार चार सय रुपैया आम्दानी हुने गरको पाइयो ।

तालिका नं. ९६ बाख्रापालनका लागि प्रयोग हुने डाले घाँसको विवरण

डालेघाँसको श्रोत	कृषक प्रतिशत
अग्निसो	१५
कुटमिरो	९०
किम्बु	४२
बाँस	१०
नेपियर	३२
बकाइनो	६७
खन्यु	४३
पटमिरो	१०
दबदबे	१२
दुधिलो	५५
करम	८
कोइरालो	१८
इपिल इपिल	२५
काब्रो	३२
गेढुलो	३४

तालिका नं. ९६ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा बाखाका लागि प्रयोग हुने डालेघाँसको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । उक्त क्षेत्रमा अधिकांश कृषकले बाखाका लागि कुटमिरो प्रयोग गरेको पाइयो । कुटिमिरो पश्चात बकाइनो, दुधिलो, खन्यु, किम्बु प्रमुख डालेघाँस रहेको पाइयो ।

तालिका नं. ९७ डाले घाँसको क्षेत्रफल

विवरण	न्यूनतम	अधिकतम	औषत	Std. Deviation
डाले घाँस लगाएको जमिनको क्षेत्रफल (रोपनी)	०.५	१५५	९.७५	२२.४७१

तालिका नं. ९७ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा बाखाका लागि प्रयोग हुने डालेघाँस लगाइएको जमिनको क्षेत्रफलको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । उक्त क्षेत्रमा प्रति घरधुरी औषत ९.७ रोपनी जमिनमा डालेघाँस खेति गरिएको पाइयो ।

तालिका नं. ९८ बास्त्राका लागि संरचनाको विवरण

विवरण	प्रतिशत
गोठको किसिम	
परम्परागत	६४
आधुनिक	३६
पद्धति	
खोरमा मात्र	३२
खोर + चरण	६६

तालिका नं. ९८ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा बास्त्रापालनका लागि भएका संरचनाको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । उक्त क्षेत्रमा बहुसंख्यक कृषक (६४%) ले परम्परागत गोठमा बास्त्रा पालन गर्ने पाइयो त्यसैगरी बहुसंख्यक कृषक (६६%) ले खोर र चरण दुवैमा रहने गरि बास्त्रापालन गरेको पाइयो ।

तालिका नं ९९ - बास्त्रापालन कार्यमा निर्णयकर्ताको विवरण

विवरण	प्रतिशत
बिक्रि वितरणको निर्णयकर्ता	
महिला	२
पुरुष	४
दुवै	९४
बास्त्रा पालनका कर्ममा मुख्य भूमिका	
महिला	३
पुरुष	१
दुवै	९६

तालिका नं. ९९ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा बास्त्रापालन कार्यमा हुने विभिन्न क्रियाकालको निर्णयकर्ताको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । उक्त क्षेत्रमा ९४ प्रतिशत घरधुरीमा बास्त्राको बिक्रि सम्बन्धि निर्णय महिला पुरुष दुवैको निर्णयमा हुने गरेको पाइयो त्यसैगरी ९६ प्रतिशत घरधुरीमा बास्त्रापालनका लागि विभिन्न कार्यहरू पनि महिला पुरुष दुवैको निर्णयमा हुने गरेको पाइयो ।

तालिका नं. १०० बास्त्रापालनका लागि अनुदानको विवरण

विवरण	प्रतिशत
अनुदान	
लिइएको	१६
नलिएको	८४
अनुदान दिने निकाय	
गाउँपालिका	५२
पशु सेवा विज्ञ केन्द्र	४०
वडा कार्यालय	८

तालिका नं. १०० मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा बाखापालनका लागि अनुदानको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ। उक्त क्षेत्रमा बहुसंख्यक (८४%) कृषकले बाखापालनका लागि हालसम्म अनुदान नलिएको पाइयो। अनुदान लिने कृषकहरू मध्य बहुसंख्यक कृषकलाई गाउँपालिकाले अनुदान प्रदान गरेको पाइयो।

तालिका नं. १०१ बाखापालनका लागि ऋण लिनेको विवरण

विवरण	प्रतिशत
ऋण	
लीएको	१२
नलिएको	८८
ऋणको श्रोत	
राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक	१५
गरिबी निवारण कोष	१५
कृषि विकास बैंक	३०
लघुवित्त	२०
इष्टमित्र	२०

तालिका नं. १०१ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा बाखापालनका लागि ऋणको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ। उक्त क्षेत्रमा बहुसंख्यक (८८%) कृषकले बाखापालनका लागि हालसम्म ऋण नलिएको पाइयो। ऋण लिने कृषकहरू मध्य बहुसंख्यक कृषकहरूले कृषि विकास बैंक मार्फत ऋण लीएको पाइयो।

तालिका नं. १०२ बाखापालनका जोखिमहरूको विवरण

विवरण	प्रतिशत
जोखिमको अनुभव	
गरको	९८
नगरको	२
जोखिमहरू	
रोग	९८
जुका	७८
दुर्घटना	१९
बाँझोपन	८
पाठापाठी हुर्काउन	४५

तालिका नं. १०२ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा बाखापालनका जोखिमहरूको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ। उक्त क्षेत्रमा बहुसंख्यक (९२%) कृषकले बाखापालनमा जोखिमको अनुभव गरेको पाइयो। जोखिम अनुभव गर्ने कृषकहरूले रोगलाई (९८%) मुख्य जोखिम मानेको पाइयो। रोगपश्चात क्रमस जुका, पाठापाठी हुर्काउने, दुर्घटना र बाँझोपन मुख्य जोखिमहरू रहेको पाइयो।

तालिका नं. १०३ बिगत ५ वर्षमा मृत्यु भएका बाखाको विवरण

विवरण	न्युनतम	अधिकतम	औषत	Std. Deviation
बिगत ५ वर्षमा विभिन्न कारणले मरेका बाखाको संख्या	०	१५	२.०१	३.१९३

तालिका नं. १०३ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा बिगत ५ वर्षमा मृत्यु भएका बाखाको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । उक्त क्षेत्रमा बिगत ५ वर्षमा प्रति घरधुरी औषत २ वटा बाखाको मृत्यु भएको पाइयो ।

तालिका नं. १०४ मृत्युको कारण र मर्ने बाखाको किसिम

विवरण	प्रतिशत
मृत्युको कारण	
दुर्घटना (भूकम्प, जङ्गली जनावरको आक्रमण)	२४
रोग	६८
जुका	८
मृत्यु हुने बाखाको किसिम	
बोका	५
खसी	५
पाठापाठी	९०

तालिका नं. १०४ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा बिगत ५ वर्षमा बाखाको मृत्यु हुनुका कारणको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । मृत्यु हुनुको प्रमुख कारण रोग रहेको पाइयो । रोग पश्चात दुर्घटना र जुकाका कारण बाखाको मृत्यु भएको पाइयो । मृत्यु हुने बाखामा बहुसंख्यक (९०%) पाठापाठी रहेको ।

तालिका नं. १०५ बाखाको बिमा सम्बन्धि विवरण

विवरण	प्रतिशत
पशु बिमाका बारेमा जानकारी भएको	६६
नभएको	३४
बाखाको बिमा गरेको	१७
नगरेको	८३

तालिका नं. १०५ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा बाखाको बिमाको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । उक्त क्षेत्रमा बहुसंख्यक (६६%) कृषकलाई पशु बिमा बारेमा जानकारी भएको तर बहुसंख्यक (८३%) कृषकले बाखाको बिमा नगरेको पाइयो ।

तालिका नं १०६- बिमा गरिएका बाखाको विवरण

विवरण	बिमा गर्ने कृषक प्रतिशत	न्युनतम	अधिकतम	औषत	Std. Deviation
बिमा गरेको बाखा संख्या	१७	०	३५	१२.६	१०.२९४

तालिका नं. १०६ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा बिमा गरिएका बाखाको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । उक्त क्षेत्रमा १७ प्रतिशत कृषकले औषत १३ वटा बाखाको बिमा गरेको पाइयो ।

तालिका नं. १०७ बिमा नगर्नुका कारण

बिमा नगर्नुका कारण	प्रतिशत
बिमा सम्बन्धि जानकारी नभएर	३०
बिमा गर्ने प्रक्रिया थाहा नभएर	३४
बिमा गर्ने प्राविधिक नआएर	१६
क्षतिपूर्ति मार्फत पाउने रकम वास्तविक मुल्य भन्दा कम भएर (बोयरोको सन्दर्भमा)	१२
बाखाको संख्या कम भएर	८

तालिका नं. १०७ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा बाखाको बिमा नगर्नुका कारणहरू प्रस्तुत गरिएको छ । बिमा प्रक्रिया थाहा नहुनु प्रमुख कारण रहेको र अन्य कारणहरू बिमा सम्बन्धि जानकारी नहुनु, बिमा गर्ने प्राविधिक उपलब्ध नहुनु, क्षतिपूर्ति मार्फत पाउने रकम वास्तविक मुल्य भन्दा कम हुनु र बाखा संख्या कम हुनु रहेको ।

तालिका नं. १०८ प्राविधिक सेवा प्रदायक

प्राविधिक सेवा प्रदायक	प्रतिशत
एग्रो भेट	६४
पशु सेवा विज्ञ केन्द्र	२६
गाउँपालिका	७
गैर सरकारी संस्था	३

तालिका नं. १०८ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा प्राविधिक सेवा प्रदायकको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । उक्त क्षेत्रमा बहुसंख्यक (६४%) कृषकका लागि एग्रो भेट मुख्य सेवा प्रदायक रहेको, २६ प्रतिशत कृषकका लागि पशु सेवा विज्ञ केन्द्र, ७ प्रतिशत कृषकका लागि गाउँपालिका र ३ प्रतिशत कृषकका लागि गैर सरकारी संस्थाबाट प्राविधिक सेवा प्रदायक रहेको पाइयो ।

तालिका नं. १०९ बाख्रापालन सम्बन्धि तालिम

तालिम	प्रतिशत
लिएको	२७
नलिएको	७३

तालिका नं. १०९ मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा बाख्रापालन सम्बन्धि तालिमको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । उक्त क्षेत्रमा बहुसंख्यक (७३%) कृषकले बाख्रापालन सम्बन्धि तालिम नलिएको पाइयो ।

तालिका नं. ११० बाख्रापालनका मुख्य समस्या

मुख्य समस्या	प्रतिशत
रोग	७६
खोर व्यवस्थापन	७
डाले घाँस	५
बजारीकरण	७
चरण	३
प्राविधिक सेवा	२

तालिका नं. ११० मा सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा बाख्रापालनका मुख्य समस्याको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । बहुसंख्यक कृषक (७६%) का लागि रोग प्रमुख समस्या रहेको पाइयो । त्यसैगरी खोर व्यवस्थापन, बजारीकरण, डाले घाँसको उपलब्धता, चरण क्षेत्रको व्यवस्थापन र प्राविधिक सेवा नपाउनु मुख्य समस्याहरू रहेको पाइयो ।

बाखा पालनका समस्याहरूको प्राथमिकिकरण

तालिका नं. १११ बाखा समस्याहरूको प्राथमिकिकरण

समस्याहरू	प्राथमिकता
उन्नत जातको अभाव	I
घाँस तथा दानाको अभाव	II
प्राविधिक ज्ञानको अभाव	III
बजारिकरणको अभाव	IV
अस्थिर मुल्य	V
रोगहरूको प्रकोप	VIII

१.१७ बाखापालनका प्राविधिक समस्याहरूको प्राथमिकिकरण

तालिका नं ११२ -बाखापालनका प्राविधिक समस्याहरूको प्राथमिकिकरण

समस्याहरू	प्राथमिकता
उन्नत जातको अभाव	I
रोगको समस्या	II
गुणस्तरिय दाना तथा घाँसको अभाव	III
प्राविधिक ज्ञानको अभाव तथा खोर व्यवस्थापन	IV
न्युन उत्पादन	V

तालिका नं ११३ - बाखापालनको SWOT विप्लेषण

सबल पक्ष	दुर्बल पक्ष
<ul style="list-style-type: none"> बाखापालनको लागि आवश्यक श्रोतहरूको उपलब्धता तथा उपयुक्त जलवायू स्थानीय जातका बाखाहरूको उपलब्धता, जुनार उत्पादनको परम्परागत ज्ञान, किसानहरूको उत्साहजनक आकर्षण किसानको ईच्छा तथा सामुहिक गतिशिलता, सरकारी निकायहरूको प्राथमिकतायुक्त कार्यक्रमहरू, परम्परागत ज्ञान, घाँस खेतीको लागि आवश्यक पर्ने जमिनको उपलब्धता, खेतीपाती भन्दा फाईदाजनक, 	<ul style="list-style-type: none"> उन्नत नस्लको अभाव, दाना तथा घाँसको अभाव, किसानमा प्राविधिक ज्ञानको अभाव, रोगहरूको आक्रमण, चिस्यान केन्द्र नभएको, ऋण/अनुदान पाउने कृषक संख्या न्यून, बिमाको न्युन पहुँच, अस्थिर मुल्य तथा मुल्य श्रृङ्खलाको अभाव
अवसर	चूनौति
<ul style="list-style-type: none"> बजारिकरण तथा मुल्य श्रृङ्खलाको विकास, उपयुक्त उत्पादन पद्धतिको अनुसरण , बजारिकरण तथा गोदाम संरचनाको विकास, उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धी, रोजगारी श्रृजना, पाखोबारीको सदुपयोग किसानको आमदानी वृद्धी, आयात न्युनिकरण गुणस्तरीय मासुको उत्पादन 	<ul style="list-style-type: none"> बाखापालनको दिगोपना बजार विकास किसानको सुरक्षित वचतको सुनिश्चितता, प्राविधिक सेवाटेवाको सुनिश्चितता

सारांश

यो अध्ययन रामेछाप जिल्लामा अवस्थित बाखा जोन क्षेत्रका कृषकको आर्थिक/सामाजिक अवस्था, बाखापालनको अवस्था, लाभ लागत अध्ययन र समस्या पहिचान गर्ने उद्देश्यले गरिएको हो । यस अध्ययनका लागि मन्थली, सुनपति र खडादेवीका १०० घरधुरीको सर्वेक्षण गरिएको थियो । सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रका उत्तरदाताको औषत उमेर ५२.७८ वर्ष रहेको पाइयो । उक्त क्षेत्रमा औषत परिवार संख्या ६.५१ रहेको पाइयो । महिला र पुरुषको अनुपात १:१.०१ रहेको पाइयो । प्रति घरधुरी औषत ०.२६ व्यक्ति बैदेशिक रोजगारीमा गएको पाइयो । सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा औषत खेतीयोग्य जमिन २४.९८ रोपनी रहेको पाइयो । औषत खेत ४.९७ रोपनी, औषत बारी २०.०९ रोपनी, सिंचित खेत ४.५ रोपनी, सिंचित बारी ०.२१ रोपनी, असिंचित खेत ०.३२ रोपनी, असिंचित बारी १९.८ रोपनी ।

उक्त क्षेत्रदेखि जिल्लाको सदरमुकाम २६.१८ की.मी. मा रहेको, खेत देखि सडक सम्मको दुरी करिब १ की.मी. रहेको, नजिकको कृषि बजार करिब ९ की.मी. दुरीमा रहेको र पानिको श्रोत करिब १ की.मी. दुरीमा रहेको पाइयो । उक्त क्षेत्रमा शत प्रतिशत घरधुरीलाई सडक सुबिधा र बिद्युत सुबिधा रहेको पाइयो । सर्वेक्षण गरिएको क्षेत्रमा धान औषत ७.१९ रोपनीमा खेति गरिने, औषत १४५८ के.जी. उत्पादन रहेको र उत्पादकत्व ३५४.५२ के.जी. प्रति रोपनी रहेको पाइयो । यसैगरी मकै, गहुँ, र कोदोको उत्पादकत्व क्रमस १२९.८४, ७४.८३, ६९.६५ के.जी. प्रति रोपनी रहेको पाइयो । यसैगरी ९८ प्रतिशत कृषकले औषत २ वटा गाइ पालन गरेको र गाइ पालन गर्ने करिब ३३ प्रतिशत कृषकले वार्षिक गाइ बिक्रि बाट सतसट्टी हजार रुपैया आम्दानी गर्ने गरेको पाइयो । करिब ९५ प्रतिशत कृषकले भैसी पालन गर्ने गरेको र भैसीपालन गर्ने करिब ३० प्रतिशत कृषकले भैसी बिक्रि बाट वार्षिक अठसठ्ठी हजार रुपैया आम्दानी गर्ने गरेको पाइयो । उक्त क्षेत्रमा शत प्रतिशत कृषकले बाखा पालन गर्ने गरेको र बाखा पालन गर्ने कृषक मध्य ७० प्रतिशत कृषकले बाखा बिक्रि गरेर करिब २ लाख ३२ हजार रुपैया वार्षिक आम्दानी गर्ने गरेको पाइयो । उक्त क्षेत्रमा प्रति घरधुरी औष २० वटा बाखा पालन गरेको पाइयो, जसमा औषत ९ वटा माउ बाखा, ३ वटा खसी, ३ वटा बोका र ५ वटा पाठापाठी रहेको पाइयो । उक्त क्षेत्रका कृषकको करिब १२ वर्षको बाखा पालनको अनुभाव रहेको पाइयो । बहुसंख्यक (८६%) कृषकले खरी बाखा पालन गरेको पाइयो । वार्षिक प्रति घरधुरी औष १५ वटा बाखा बिक्रि हुने र बिक्रि गरेका बाखा बाट औषत २ लाख बत्तीस हजार चार सय रुपैया आम्दानी हुने गरेको पाइयो । अधिकांश कृषकले बाखाका लागि कुटमिरो प्रयोग गरेको पाइयो । प्रति घरधुरी औषत ९.७ रोपनी जमिनमा डालेघाँस खेति गरिएको पाइयो । उक्त क्षेत्रमा ९४ प्रतिशत घरधुरीमा बाखाको बिक्रि सम्बन्धि निर्णय महिला पुरुष दुवैको निर्णयमा हुने गरेको पाइयो त्यसैगरी ९६ प्रतिशत घरधुरीमा बाखापालनका लागि बिभिन्न कार्यहरु पनि महिला पुरुष दुवैको निर्णयमा हुने गरेको पाइयो । उक्त क्षेत्रमा बहुसंख्यक (८४%) कृषकले बाखापालनका लागि हालसम्म अनुदान नलिएको पाइयो । अनुदान लिने कृषकहरु मध्य बहुसंख्यक कृषकलाई गाउँपालिकाले अनुदान प्रदान गरेको पाइयो । बहुसंख्यक (८८%) कृषकले बाखापालनका लागि हालसम्म ऋण नलिएको पाइयो । ऋण लिने कृषकहरु मध्य बहुसंख्यक कृषकहरुले कृषि विकास बैंक मार्फत ऋण लीएको पाइयो । उक्त क्षेत्रमा बहुसंख्यक (९२%) कृषकले बाखापालनमा जोखिमको अनुभव गरेको पाइयो । जोखिम अनुभव गर्ने कृषकहरुले रोगलाई (९८%) मुख्य जोखिम मानेको पाइयो । रोगपश्चात क्रमस जुका, पाठापाठी हुर्काउने, दूर्घटना र बाँझोपन मुख्य जोखिमहरु रहेको पाइयो । विगत ५ वर्षमा प्रति घरधुरी औषत २ वटा बाखाको मृत्यु भएको पाइयो । मृत्यु हुनुको प्रमुख कारण रोग रहेको पाइयो । उक्त क्षेत्रमा बहुसंख्यक (६६%) कृषकलाई पशु बिमा बारेमा जानकारी भएको तर बहुसंख्यक (८३%) कृषकले बाखाको बिमा नगरको पाइयो । उक्त क्षेत्रमा १७ प्रतिशत कृषकले औषत १३ वाट बाखाको बिमा गरेको पाइयो ।

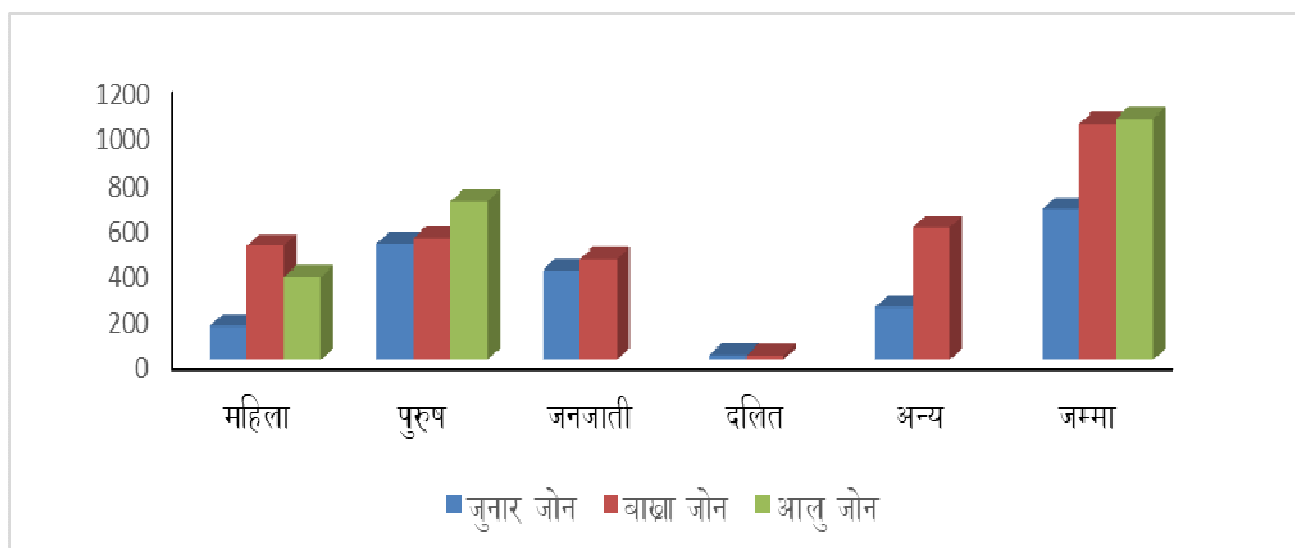
बिमा प्रक्रिया थाहा नहुनु प्रमुख कारण रहेको र अन्य कारणहरु बिमा सम्बन्धि जानकारी नहुनु, बिमा गर्ने प्राविधिक उपलब्ध नहुनु, क्षतिपूर्ति मार्फत पाउने रकम वास्तविक मुल्य भन्दा कम हुनु र बाखा संख्या कम हुनु रहेको । बहुसंख्यक कृषक (७६%) का लागि रोग प्रमुख समस्या रहेको पाइयो । त्यसैगरी खोर व्यवस्थापन, बजारीकरण, डाले घाँसको उपलब्धता, चरण क्षेत्रको व्यवस्थापन र प्राविधिक सेवा नपाउनु मुख्य समस्याहरु रहेको पाइयो ।

अध्ययनका सिमितताहरू

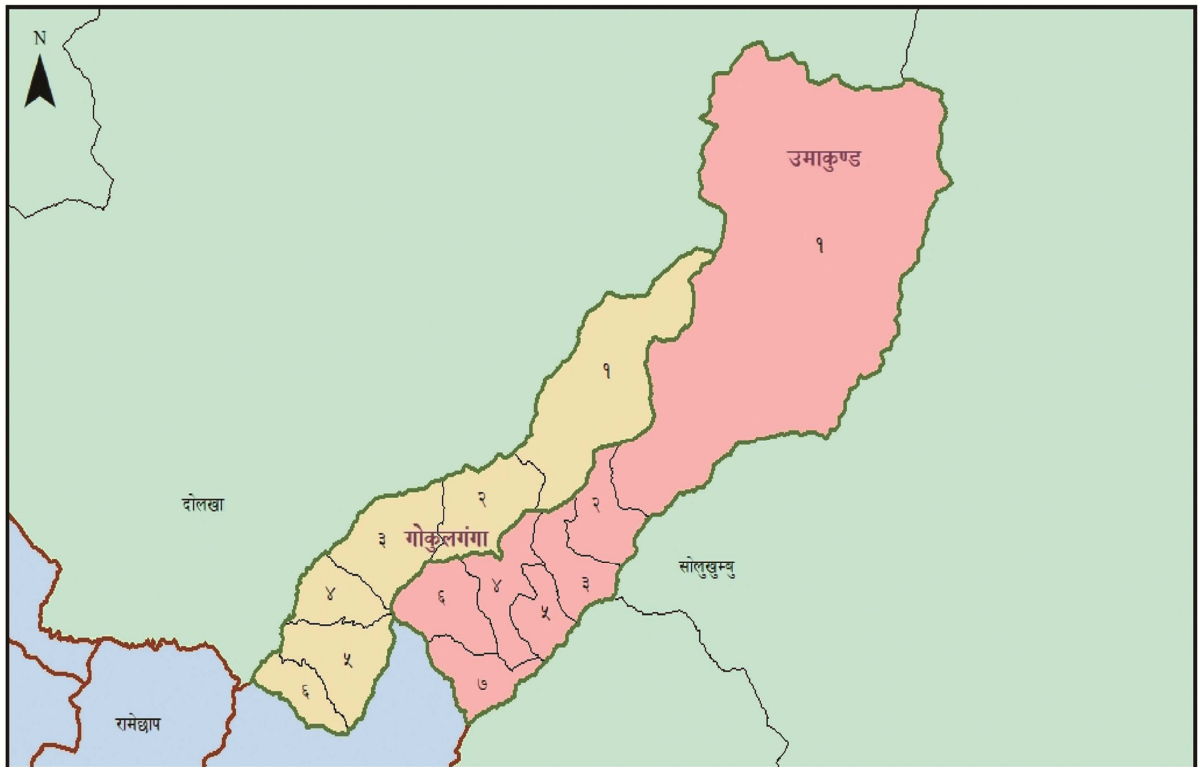
- यस अध्ययनको लागी प्राथमिक सुचना संकलन कार्य गरिएको हो भने द्वितिय सुचना विभिन्न प्रकाशित दस्तावेजबाट गरिएको हो। यस प्रतिवेदन तयारीको लागि निश्चित स्थानहरूमा मात्र प्राथमिक सुचना संकलन गरेको हुँदा अन्य स्थानको लागि सामान्यकृत गर्न नमिल्न सक्दछ।
- यस अध्ययन कार्यको लागि गरिएको सर्वेक्षणको नमुना आकार (Sample size) सानो भएको हुँदा प्राप्त जानकारीहरू अन्य किसानहरूको अवस्थसँग नमिल्न सक्दछन्।
- यस अध्ययनको प्राथमिक सुचना जोन क्षेत्रमा लागू भएका किसानहरूबाट संकलन गरिएको हुँदा जोन क्षेत्रबाहेकका किसानहरूमा लागू नहुन सक्दछ।

रामेछाप जिल्लामा संचालित जोनहरूको लैंगिक तथा सामाजिक विप्लेषण

विवरण	महिला	पुरुष	जनजाती	दलित	अन्य	जम्मा
जुनार जोन	१४७	५०६	३९१	२१	२३०	६५३
बाखा जोन	४९७	५२९	४३९	१९	५७५	१०२७
आलु जोन	३६१	६८९				१०५०

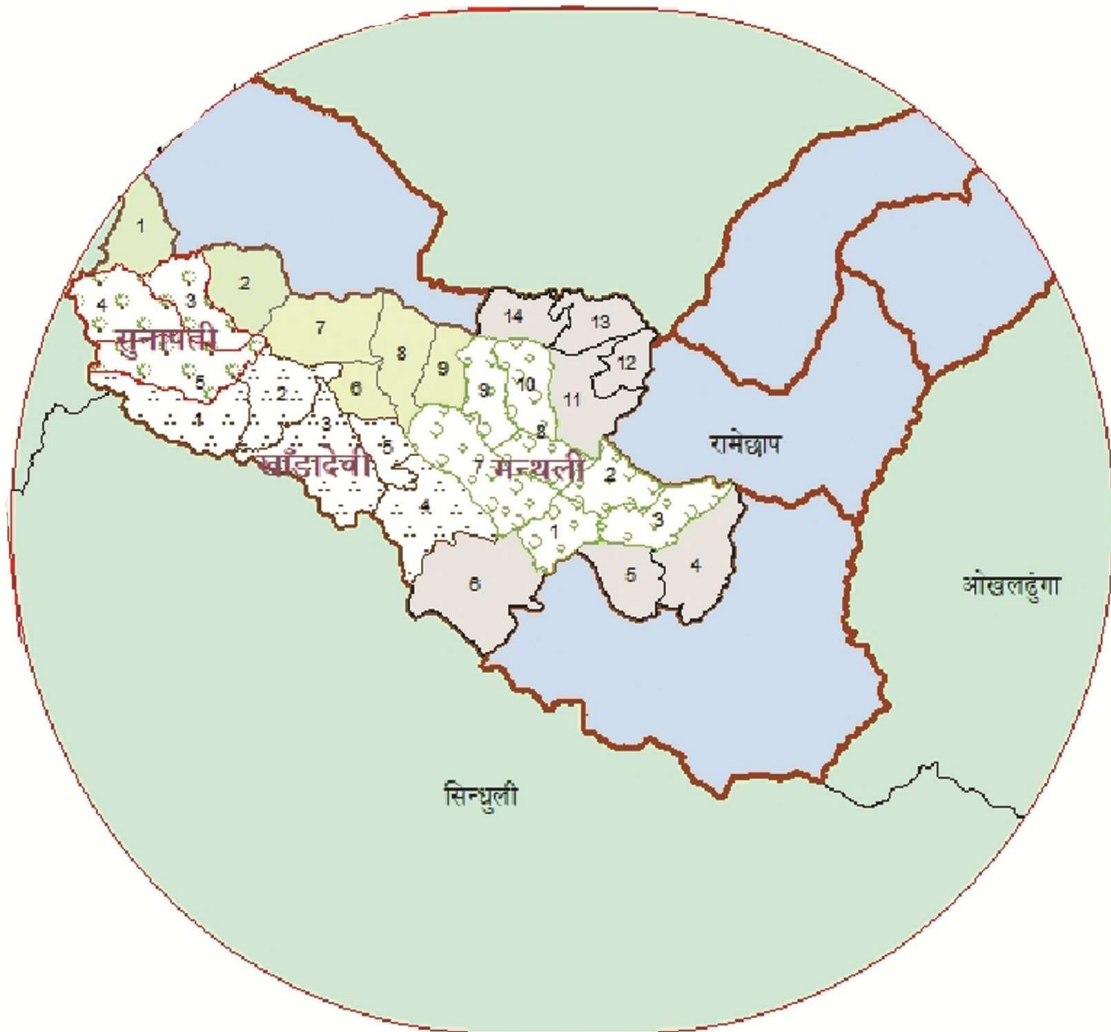
रामेछाप जिल्लामा आलु जोन लागू भएको क्षेत्र

Legend

रामेछापका स्थानीय तहहरू	गोकुलगंगा गाँउपालिकामा आलु जोन लागू भएका वार्डहरू
आलु जोन लागू भएका स्थानीय तहहरू	उमाकुण्ड गाँउपालिकामा आलु जोन लागू भएका वार्डहरू

रामेछाप जिल्लामा बाखा जोन लागू भएको क्षेत्र

Legend

	मन्थली नगरपालिकामा बाखा जोन लागू भएको क्षेत्रहरु
	सुनापती गाँउपालिकामा बाखा जोन लागू भएको क्षेत्रहरु
	खीडादेवि गाँउपालिकामा बाखा जोन लागू भएका वार्डहरु
	रामेछापका स्थानीय तहहरु

आलु जोन

१. परिचय

आलु एउटा बिकसित जरा हो । आलुलाई तरकारी तथा खाद्यान्नको रूपमा प्रयोग गरिन्छ । नेपालको हिमाली क्षेत्रमा प्रमुख खाद्यान्न बालीको रूपमा लिईन्छ, भने अन्य स्थानमा तरकारीको रूपमा लिनुको साथै नेपालमा पाचौं खाद्यान्न बालीको रूपमा पनि लिईन्छ । यसको अंग्रेजी नाम: **Potato** हो र बैज्ञानिक नाम **Solanum tuberosom** हो । धेरै जसो फलबाली गोलभेडा, भन्टा आदि भै आलुबाली पनि संसारकै महत्वपूर्ण बालीमा पर्दछ । यो जहिले पनि गरिब मानिसको साथीसगँ परिचित छ । आलु बाली लगभग ३०० वर्ष देखि खेती हुँदै आइरहेको छ । यो तरकारी बालीको रूपमा प्रसिद्ध छ । आलुलाई सस्तो खानाको रूपमा हेरिन्छ । यसले सस्तोमा मानिस एवं पशुलाई खानामा शक्ति प्रदान गर्दछ । आलु खेती समथर फाँट देखि उच्च पहाडमा गरिन्छ । पहाड र उच्च पहाडमा मुख्य बालीको रूपमा र तराईमा तरकारीका रूपमा यसको खेती गरिन्छ ।

क) नेपालमा आलु खेती

नेपालमा आलु खेती तराई तथा बेशीमा हिउँदे र पहाड तथा उच्चपहाडमा बर्षे बालीको रूपमा खेती गरिँदै आएको छ । आलु खेती नेपालको ७७ वटै जिल्लामा गरिन्छ । नेपालमा आ.व. २०७५/७६ आलु खेती गरिएको क्षेत्रफल १,९३,९९७ हेक्टरमा रहेको छ भने उत्पादन ३१,१२,९४७ मे.टन भएको पाइन्छ, यस हिसावले औषत उत्पादकत्व प्रति हेक्टर १६.०५ मे.टन रहेको छ । आलुलाई तरकारी तथा खाद्यान्नको रूपमा प्रयोग गरिन्छ । नेपालको हिमाली क्षेत्रमा प्रमुख खाद्यान्न बालीको रूपमा लिईन्छ, भने अन्य स्थानमा तरकारीको रूपमा लिनुको साथै नेपालमा पाचौं खाद्यान्न बालीको रूपमा पनि लिईन्छ । आलु बाली लगभग ३०० वर्ष देखि खेती हुँदै आइरहेको छ । यो तरकारी बालीको रूपमा प्रसिद्ध छ । आलुलाई सस्तो खानाको रूपमा हेरिन्छ ।

ख) रामेछाप जिल्लाको आलु खेतीको स्थिती

रामेछाप जिल्लामा बेशी तथा फाँटहरूमा हिउँदे आलु र पहाड तथा उच्चपहाडमा बर्षे आलुको रूपमा खेती गरिन्छ । उमाकुण्ड गाउँपालिकाको माथिल्लो भेग गुम्देल,बाम्ती, कुबुकास्थली,प्रिती,गुप्तेश्वर, भुजी र गोकुलगंगा गाउँपालिकाको चुचुरे,ठोसे र रस्नालुको माथिल्लो भागमा मुख्य बालीको रूपमा बर्षे आलु खेती गरिन्छ । उमाकुण्ड गाउँपालिका र गोकुलगंगा गाउँपालिकाका अधिकांश कृषकको मुख्य आम्रदानीको श्रोतका रूपमा आलु खेतीलाई लिने गरिँदै आएको छ । उमाकुण्ड र गोकुलगंगा बाहेकका स्थानहरू जस्तो दोरम्बा गाउँपालिकामा पनि बर्षे आलु बाली प्रशस्त मात्रामा उत्पादन हुने गर्दछ । व्यवसायिक खेतीका रूपमा आलु बालीलाई गोकुलगंगा गाउँपालिका, उमाकुण्ड गाउँपालिका र दोरम्बा गाउँपालिकामा गरिँदै आएको छ । यी बाहेकका केही क्षेत्रमा मात्र हिउँदे आलु खेती हुने गरेको छ । यस जिल्लाको आ.व. २०७५/७६ को तथ्याङ्क अनुसार आलु बाली ३२९० हेक्टर क्षेत्रफलमा गरिँदै आएको र उत्पादन ४६,४५९ मे.टन/हेक्टर तथा उत्पादकत्व १४.१२ मे.टन/हेक्टर रहेको पाइन्छ ।

ग) रामेछाप जिल्लामा आलु जोन विकास कार्यक्रम

जिल्ला समन्वय समिति सँगको समन्वयमा रामेछाप जिल्लामा आलु जोन गोकुलगंगा गाउँपालिकाको वडा नं. १ देखि ६ सम्म (चुचुरे,ठोसे,रस्नालु,वेताली,नमाडी र फर्पु) र उमाकुण्ड गाउँपालिकाका वडा नं. १ देखि ७ सम्म (गुम्देल,बाम्ती,कुबुकास्थली,प्रिती,गुप्तेश्वर र भुजी) को गरी १३ वटा वडाहरू भित्रका आलु खेती हुने क्षेत्रहरूलाई कायम गरिएको छ । उक्त क्षेत्र भौगोलिक रूपले अति नै विकट भएको हुनाले गोकुलगंगा गाउँपालिकाको रस्नालु भिमसेनस्थानमा सर्म्पक कार्यालय स्थापना गरी सेवा प्रदान गर्दै आइरहेको छ । यस आलु जोन क्षेत्रका कृषकहरूले परम्परागत रूपमा स्थानिय जातका आलु खेती गर्दै आएको पाइन्छ । आलु जोनमा २०७६/७७ मा सुचिकृत कृषक समुह ३६ वटा, कृषि सहकारी ७ वटा र निजी फर्म तथा उद्योग २४ वटा गरी जम्मा ६७ वटा संस्थाहरू रहेको छ भने यी संस्थाहरूका महिला ३६३ र पुरुष ६६८ गरी जम्मा १०३१ जना कृषकहरू आलु जोनमा प्रत्यक्ष रूपमा आबद्ध रहेको छन् । सूचिकृत संस्थाको विवरण तालिका नं. १ मा दिईएको छ । यी सबै संस्थाहरूलाई प्रतिनिधित्व गर्ने गरी एक आलु जोन संचालक समिति रामेछाप पनि गठन भएको छ । जोन संचालक समितिको विवरण तालिका न.२ मा दिईएको छ ।

तालिका नं. १. आ.व.२०७६/७७ मा आलु जोनमा सूचिकृत कृषक समूह, कृषि सहकारी र निजी फर्म तथा कम्पनीहरुको विवरण

क्र. स.	समूह/सहकारी/कम्पनी/उद्यमीहरुको नामावली	कृषकको नाम	ठेगाना			जम्मा जग्गाको क्षेत्रफल रोपनी	आलु खेती भएको जग्गाको क्षेत्रफल रोपनी	हाल आलु खेती भएको क्षेत्रफल रोपनी	थप आलु खेती हुने जग्गा रोपनी	जनजाति		दलित		अन्य		जम्मा		सम्पर्क नम्बर
			गा.पा	बडा नं.	टोल					महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	
१	तेर्सै थाम किवी आलु बाखा पालन फर्म	सोनाम शेर्पा	गोकुलगंगा	३	रस्नालु दात्रे	१५	१०	१०	५	०	१	०	०	०	०	०	१	९८४९५६४८२०
२	अर्गानिक कृषि फर्म	शंकर बहादुर वस्नेत	गोकुलगंगा	१		४४	३१	१०	३	०	०	०	०	०	२	०	२	९८४४२३४०८६
३	सगरमाथा चौरी गाई पालन तथा घ्यू उछुर्पा उत्पादक कृषक समूह	छिरी शेर्पा	गोकुलगंगा	१		६३	४१	४१	१९	०	१	०	१	४	१	५	९८४४२३४०८६	
४	तल्लो गर्जाड आलु किवी तथा तरकारी उत्पादन कृषक समूह	डिल्ली प्रसाद घिमिरे	गोकुलगंगा	१	तल्लो गर्जाड	९२	५७	५४	३२	०	०	०	१	१२	१	१२	९८४४००२३२२	
५	गर्जाड उपत्यका किवी उत्पादक कृषक समूह	कूल बहादुर खडका	गोकुलगंगा	१	गर्जाड	१७७	११०	१०७	६४	०	२	०	०	१४	०	१६	९८४९०१८६८३	
६	धौले कृषि स.संस्था लि.	सोनाम शेर्पा	गोकुलगंगा	१	धौले	१६१	१०३	१०३	५२	०	३	०	१	२	१२	२	१५	९८४४२३६६५०
७	उज्जल कृषि फार्म	सन्जय कार्की	उमाकुण्ड	१	क्यामा	१२	१२	१२	०	०	०	०	०	१	०	१	९८६३८४४४६५	
८	क्यामा एग्रेकल्चर एण्ड डेरी	डा पेम्वा शेर्पा	उमाकुण्ड	१	क्यामा	३६०	२६०	२६०	१००	०	९	०	०	०	०	९	९८४९८६१६८७	
९	बोड जोडग कृषि तथा फलफुल नर्सरी उद्योग	पेमा तामाङ	गोकुलगंगा	६	चुचुरे	३५	३४	३४	३९	०	१	०	०	०	०	१	९८६७६४४६०५	
१०	दिपज्योती चिया उत्पादन कृषक समूह	नारायण ब. लामिछाने	गोकुलगंगा	१	बालुवा	१४१	१३६	१०३	५	०	१	०	०	१५	०	१६	९८६१५९९२८५	
११	जागरण आलु उत्पादन कृषक समूह	ज्ञान बहादुर सुनुवार	गोकुलगंगा	१	चुचुरे	१८८	१६१	१४०	४	१	५	०	०	२	८	३	१३	९८६६६६६४२७
१२	श्री वरुण कृषि सहकारी लि.	राजेन्द्रकुमार लामिछाने	उमाकुण्ड	४	प्रिती च्यादलु	२३८८	१६०३	१०६८	६९६	७	७०	०	३	२३	४	३०	७७	९८६४०१८४६८

१३	सेतीदेवी कृषक समुह	याम ब. कार्की	गोकुलगंगा	२	ठोसे,दोजे	६७७	६७७	३०५	३७२	०	०	०	०	३	१५	३	१५	९८४४१६०८२१
१४	मानेटार कृषक समुह	बाल कु. कार्की	गोकुलगंगा	२	ठोसे,मानेटार	५९५	५९५	२७०	३२५	२	११	०	०	०	५	२	१६	९८४४४४०६६२
१५	स्याडवा तरकारी तथा फलफुल उत्पादन कृ.स	पासाड तामाङ्ग	गोकुलगंगा	६	फर्पु	२९४	२७७	६९	१२७	३	१४	०	०	०	०	३	१४	९८२४८७६०४०
१६	बुदिले तरकारी उत्पादन कृ.स	बिजुले तामाङ्ग	गोकुलगंगा	६	फर्पु	२८७	१७१	२९	१५०	१०	६	०	०	०	१०	६	१०	९८४४२०४८९१
१७	गुप्तेशवर कृषी सहकारी संस्था लिमिटेड	तेज ब.श्रेष्ठ	उमाकुण्ड	६	भगारे गुप्तेशवर	५७३	४७८	१३५	३५०	१	१२	०	०	१	४	२	१६	९८१४८४९४८५
१८	हिमालयन कृषी तथा जडीबुटी नर्सरी खेती उ.	लाम्पा शेर्पा	उमाकुण्ड	६	गुप्तेशवर	१२०	१०८	५७	४५	०	६	०	०	०	०	०	६	९८४०२००००८
१९	सुर्के बाखा पालन तथा आलु खेती फर्म	लाल ब. बस्नेत	गोकुलगंगा	३	सुर्के	१४	१४	७	७	०	०	०	०	०	१	०	१	९७४४०४२७०
२०	हरियाली कृषी स. स.लि	सन्तोस कार्की	उमाकुण्ड	१	गुम्देल	७३९	१३८	१३८	६०९	०	१०	०	०	२	८	२	१८	९८६०९४२३५१
२१	स्वामित्व बिउ उत्पादन कृ.स	प्रेम ब. थापा मगर	गोकुलगंगा	४	बेताली	५००	३५०	४२५	१०४	४	१२	०	०	०	१	४	१३	९८४४२८२४६५
२२	एम के एस एग्रा फर्म एण्ड रिसर्च सेन्टर प्रालि	मोहन ब. बस्नेत	गोकुलगंगा	३	रस्नालु	१३९३	४३९	३२३	४३७	०	०	०	०	०	१	०	१	९८५४०४०२२४
२३	पञ्चमुखी पशुपालन कृ. स	विष्णु खत्री	गोकुलगंगा	५	नमाडी	१९	१०	६	४	०	२२	०	०	०	३२	०	५४	
२४	श्री बुक आलु कृषि स.	मोहन लाल श्रेष्ठ	उमाकुण्ड	४	प्रिती	१२३१	९८८	२९९	६९६	१३	२९	०	०	०	०	१३	२९	
२५	ठोसे अर्गानिक तथा फलफुल खेती	सर्मिला बस्नेत	गोकुलगंगा	२	ठोसे	५	५	३	२	०	०	०	०	१	०	१	०	९८४४२७८४४९
२६	जन जागरण कृ.स	हेम राज आले	गोकुलगंगा	२	ठोसे	६३६	५६१	३१७	३५९	४	१७	०	०	०	२	४	१९	९८४४४१९८९१
२७	गणेश हिमाल कृषक समुह	अमृत बहादुर कार्की	गोकुलगंगा	२	ठोसे	४१०	३०७	३१३	१७४	०	९	०	०	३	१०	३	१९	९८४०१५३०१७

२८	चुचुरे कृषक समुह	सम्बरध्वज तामाङ	गोकुलगंगा	१	चुचुरे	१९२	११७	३६	७९	१	४	०	०	३	४	४	८	९८४४२२८४९२
२९	हिमालय पोटेटो रिसच डेवलपमेन्ट सेन्टर	भरत केसी खत्री	गोकुलगंगा	३	रस्नालु पाल्से	२०००	१५००	०	१५००	०	०	०	०	०	४	०	४	९८५१०११७४०
३०	गौरीशंकर कृषि समुह	तिकल बहादुर वस्नेत	गोकुलगंगा	२	ठोसे	६९५	५७६	५०	५१	७	८	०	०	२	३	९	११	९८६०८८६५१८
३१	टगम सेती भुमी कृषक स.	बलाराम कार्की	गोकुलगंगा	२	ठोसे	२९९	२९९	१७४	११५	२	४	०	०	२	१०	४	१४	९८१५८०९५१९
३२	पञ्चकन्या कृषक समुह	नारान बहादुर कार्की	गोकुलगंगा	२	ठोसे	२८०	१५०	७६	७१	३	१२	०	०	०	३	३	१५	९८४९८४५०२५
३३	ठुलोपोखरी कृषक समुह	कृष्ण बहादुर वस्नेत	गोकुलगंगा	२	ठोसे	४८८	२६९	२८५	८७	२	०	०	०	४	१२	६	१२	९८४३६३८९०९
३४	डाडडिङ्गर कृषि समुह	ज्ञान बहादुर तामाङ	गोकुलगंगा	२	ठोसे	४३१	२३४	२६६	१७२	२	२३	०	०	०	०	२	२३	९८६०५६२४१६
३५	सफलता कृषक समुह	पार्वती खत्री	गोकुलगंगा	२	ठोसे	२२१	२४१	१३३	९९	१	०	०	०	५	११	६	११	९८६२७३२३५४
३६	चुचुरे युवा कृषक समुह	प्रकाश श्रेष्ठ	गोकुलगंगा	१	चुचुरे	२०१	११६	४३	८४	५	२	०	०	१	३	६	५	९८४०१६२०५१
३७	सुर्के मभुवा महिला कृषक समुह	टिकामाया सुनुवार	गोकुलगंगा	३	रस्नालु	३२४	१४६	६६	७२	१३	०	२	०	१०	०	२५	०	९८४३१९५६३८
३८	जटामसी किसान कृषक समुह	चित्रमाया सुनुवार	गोकुलगंगा	३	रस्नालु धारापानी	२९०	१४२	९३	११४	३२	०	०	०	०	३	३२	३	९८६०१३२७०३
३९	सुमन थापा नमुना कृषि फर्म	सुमन बहादुर थापा मगर	गोकुलगंगा	४	वेताली	३७	३७	१७	२०	०	१	०	०	०	०	०	१	९८५४०५०६०१
४०	खरिजात बाखा पालन फर्म	राजकुमार सुनुवार	गोकुलगंगा	३	रस्नालु दाख	२०	१८	१८	२	०	१	०	०	०	०	०	१	९८४४३८८३४९
४१	कार्की पशुपालन फार्म	अर्जुन कुमार कार्की	गोकुलगंगा	३	रस्नालु	३०	१५	७	८	०	०	०	०	०	१	०	१	९८४९२१४७५४
४२	सगरमाथा एग्रो वाइल्डलाईफ एण्ड रिसर्च सेन्टर	सुजन कार्की	गोकुलगंगा	३	रस्नालु फेदी	२६	२६	५	२१	०	०	०	०	०	१	०	१	९८२३६६३१५०

४३	जट्टेश्वर एग्री फर्म एण्ड रिसर्च सेन्टर	एम बहादुर कार्की	गोकुलगंगा	३	रस्नालु	२७	२२	२२	७	०	०	०	०	१	१	१	१	१८५४०४३२००
४४	मानेडाँडा कृषक समूह	फुर्वा तामाड	गोकुलगंगा	३	रस्नालु सुर्के	१५५	१५५	७२	८५	९	२०	०	०	७	०	१६	२०	९८०८७७७७५७
४५	लालीगुरास ताजा तरकारी कृषक समूह	बुधमाया तामाड	गोकुलगंगा	३	रस्नालु	१६५	२६	१३१	१३७	१०	३	०	०	५	०	१५	३	९८०८९९३७५२
४६	रमाईला डाडा कृषक समूह	डेण्डी शेर्पा	गोकुलगंगा	३	रस्नालु विरौटा	३५५	२९३	२१७	१६५	२०	१६	१	०	०	०	२१	१६	
४७	भिमेश्वर गोकुलगंगा पोल्टी फार्म	मोहन कुमार कार्की	गोकुलगंगा	३	रस्नालु	६८	६८	५३	१७	०	०	०	०	२	२	२	२	९८५१०९३३१७
४८	सृजनशिल कृषक समूह	पवित्रा दाहाल	गोकुलगंगा	१	चुचुरे	१२९	७१	४७	९२	४	०	०	०	९	५	१३	५	९८४४५१८९१६
४९	गुभाजु कृषक समूह	रमेन गुभाजु	गोकुलगंगा	१	चुचुरे	६०	४६	३४	४८	२	०	०	०	६	४	८	४	९८६०२६९२०७
५०	पाल्ते कृषक समूह	वसन्ती सुनुवार	गोकुलगंगा	३	रस्नालु पाल्ते	२६२	२२२	७४	२१३	११	०	०	०	५	०	१६	०	९८१८९३६५२०
५१	बुदले ढाडवारी कृषक समूह	चमन व. सुनुवार	गोकुलगंगा	३	रस्नालु	५७६	५५८	५२१	५५६	७	२४	०	०	०	०	७	२४	९८४४३६९८७७
५२	भिमसेनस्थान तरकारी कृषक समूह	सुनिता सुनुवार	गोकुलगंगा	३	रस्नालु	२३४	२६९	१३१	८२	१३	०	०	०	७	४	२०	४	९८४४३९५७९६
५३	फुलबारी कृषक समूह	दावागेली शेर्पा	गोकुलगंगा	३	रस्नालु	१३४	१३१	९९	३२	२	८	०	०	०	२	२	१०	९६१५३९२१४१
५४	बुर्के जडिबुटी सुगन्धित तेल प्रसोधन उद्योग	शंकर सुनुवार	गोकुलगंगा	३	रस्नालु बुर्के	१२	८	८	४	०	१	०	०	०	०	०	१	९८०८६५६८२३
५५	गुप्तेश्वरी कृषक समूह	हेम बहादुर वस्नेत	गोकुलगंगा	२	ठासे	३२९	१६३	७४	४२	१	३	०	०	२	११	३	१४	
५६	नव सिदार्थ कृषि समूह	सुक बहादुर लामा	गोकुलगंगा	३	रस्नालु विरौटा	३६८	२३४	१६९	१८७	२०	४	०	०	०	१	२०	५	९८६१२४०६७१
५७	लालीगुरास बंगुर पालन कृषि फर्म	किपा शेर्पा	गोकुलगंगा	२	ठासे	७	५	२	३	०	१	०	०	०	०	०	१	९८४६८२७२५६
५८	अडगोरी डाडा किवी फर्म	चन्द्र बहादुर सुनुवार	उमाकुण्ड	६	गुप्तेश्वर लेखर्क	१८३	१५०	२४	१४६	१	९	०	०	०	०	१	९	९८६०९०६७०१

५९	चापावोटे कृषक समुह	पेच कुमार सुनुवार	उमाकुण्ड	६	गुप्तेश्वर कुन्दिपा	३०६	२७६	६३	१७७	५	११	०	१	०	०	५	१२	
६०	ढुङ्गे पाल्ट्री फर्म	राजेन्द्र कुमार सुनुवार	उमाकुण्ड	६	गुप्तेश्वर ढुङ्गे	१४०	१४०	३३	१०७	०	५	०	०	०	०	०	५	९८४६६९१२१४
६१	कन्चनजङ्गा कृषि तथा पशुपालन फर्म	भिम ब. सुनुवार	उमाकुण्ड	४	प्रिती	८५	४०	४०	५	०	१	०	०	०	०	१	९७४१०००५१०	
६२	श्रेष्ठ एकता बुक आलू कृषक समुह	जितनारायण श्रेष्ठ	उमाकुण्ड	४	प्रिती मैदाने	६०७	५९६	२४६	३५०	२३	४	०	०	०	०	२३	४	९८४९६९९१२३
६३	गुप्तेश्वर बगुर तथा पशुपालन फर्म	कृष्ण कुमार सुनुवार	उमाकुण्ड	६	गुप्तेश्वर	८०	५०	३०	२०	०	१	०	०	०	०	१	९८५४०४३१५२	
६४	गुप्तेश्वर कृषक समुह	डम्बर ब. खड्का	उमाकुण्ड	६	गुप्तेश्वर	३७७	१६१	१२८	५१	१	०	०	०	७	१८	८	१८	९८४३८४३४०२
६५	निशान एग्रिकल्चर फर्म	गम्बु शेर्पा	उमाकुण्ड	३	कुँवुकाँस्तली	५५	५५	२२	३३	०	१	०	०	०	०	१	९८५४०४०३९९	
६६	ताँवे पशु पालन तथा कृषि फर्म	शान्ता देवी सुनुवार	उमाकुण्ड	६	गुप्तेश्वर लेखर्क	२५	२०	४	१६	१	१	०	०	०	०	१	१	
६७	ताँवे पशु तथा कृषि फर्म	हिरालाल श्रेष्ठ	उमाकुण्ड	६	गुप्तेश्वर लेखर्क	५०	२०	२०	१०	०	१	०	०	०	०	१	९८२५८२४५४५	
	जम्मा			२१४९२	१५३४१	८१७१	९८६०	२४३	४१०	३	५	११७	२५४	३६३	६६८			

तालिका नं. २ परियोजना कार्यान्वयन इकाई रामेछाप अन्तरगत गठित आलु जोन संचालक समितिका पदाधिकारीहरूको नामावली र सम्पर्क ठेगाना

क्र.स.	पदाधिकारीहरूको नाम थर	पद	ठेगाना	आबद्ध संस्थाको नाम	सम्पर्क न
१.	श्री बालकुमार कार्की	संयोजक	गोकुलगंगा गाउँपालिका -२ रामेछाप	मानेदार कृषक समुह	९८४४४४०६६२
२.	श्री भिमबहादुर सुनुवार	उपसंयोजक	उमाकुण्ड गाउँपालिका-४ रामेछाप	बरुण कृषि सहकारी संस्था	९८४३३५३५८७
३.	श्री सुनिता सुनुवार	सचिव	गोकुलगंगा गाउँपालिका-३ रामेछाप	भिमसेनस्थान तरकारी कृषक समुह	९८४४३९५७९६
४.	श्री हिरालाल श्रेष्ठ	सहसचिव	उमाकुण्ड गाउँपालिका-६ रामेछाप	गुप्तेश्वर कृषि सहकारी	९८५४०४३९९४
५.	श्री लक्ष्मण के सी	सदस्य	गोकुलगंगा गाउँपालिका-३ रामेछाप	हिमालयन पोटाटो रिसर्च	९८६१५८८४०३
६.	श्री रञ्जु घिमिरे	सदस्य	गोकुलगंगा गाउँपालिका-४ रामेछाप	स्वामित्व कृषि सहकारी संस्था	९८४०२६२०४३
७.	श्री भिमबहादुर श्रेष्ठ	सदस्य	उमाकुण्ड गाउँपालिका-४ रामेछाप	श्रेष्ठ एकता बुक आलु कृषक समुह	९७४९४६८५७३
८.	श्री कुलबहादुर खड्का	सदस्य	गोकुलगंगा गाउँपालिका-९ रामेछाप	गर्ज्याड उपत्यका कृषक समुह	९८४९०९८६८३
९.	श्री वविता कार्की	सदस्य	उमाकुण्ड गाउँपालिका-९ रामेछाप	हरियाली कृषि सहकारी संस्था	९८६५०६५३६९

४) आ.व. २०७६।७७ मा आलु जोनमा संचालित कार्यक्रमहरू

४.१) ऋपकटिड

ऋपकटिड भन्नाले कुनै पनि स्थानको बालीको उत्पादन तथा उत्पादकत्व कति छ भनेर आकलन लिने एउटा तरिका हो । ऋप कटिड गर्दा निश्चित क्षेत्रमा बालि वस्तुको उत्पादन तथा उत्पादकत्व स्थितिको बारेमा जानकारी पाउनुको साथै आगामी वर्षको कार्यक्रम योजना तर्जुमाका क्रममा लक्ष निर्धारण गरी सोही अनुरूपको उत्पादन प्याकेज डिजाइन गर्न सहयोग पुग्छ । रामेछाप जिल्लाको आलु जोन क्षेत्र भित्रबाट ३० वटा कृषि सहकारी, कृषक समुह र निजि फर्म तथा कम्पनीहरूको आलु खेतीमा ऋप कटिड गर्दा प्राप्त विवरण तालिका नं ३ मा दिइएको छ । प्राय जसो माथिल्लो क्षेत्रमा लगाइएको स्थानिय जातको बर्षे आलु खन्ने काम आषाढको अन्तिम हप्तामा मात्र शुरु हुने हुनाले तालिकामा उल्लेखित औसत उत्पादकत्व १५.९८ मे.टन प्रतिहेक्टरले स्थानिय जात भन्दा अघि तयार हुने अगौटे उन्नत आलुलाई प्रतिनिधित्व गर्छ ।

४.२) समुदायमा आधारित वीउ आलु आत्मनिर्भर कार्यक्रम

वीउ एक आफ्नो जातिय (वंशाणुगत) अस्तित्व कायम राख्ने तथा आफ्नो जीवन संरक्षण गर्ने साधन हो । वानस्पतिक हिसावले परिभाषित गर्दा वीउलाई एक परिपक्व वीज/अण्ड भनिन्छ । सबै वीउ अन्न वा दाना हुन सक्छ, तर सबै अन्न/दाना वीउ हुन सक्दैन । रामेछाप जिल्लाको गोकुलगंगा गाउँपालिका र उमाकुण्ड गाउँपालिकाको कृषकहरूले धेरै पहिले देखि स्थानिय जातको आलु खेती गर्दै आएको हुँदा उत्पादन तथा उत्पादकत्व न्यून रहन गएको परिपेक्षमा कृषकले सोचे अनुरूप उत्पादन बृद्धि गर्न असमर्थ भएको हुनाले उन्नत तथा गुणस्तरीय वीउ आलुको प्रयोगबाट आलुको उत्पादन तथा उत्पादकत्व बढाई आयात प्रतिस्थापनमा सहयोग पुर्याउने उद्देश्यले आ.व. २०७६/७७ मा परियोजना कार्यन्वयन इकाई रामेछाप आलु जोनको तर्फ देहाय अनुसार आलुको वीउ वितरण गरियो ।

क) प्रमाणित द्वितीय वीउ आलु(बेसिक ३) वितरण

५०% मूल्य अनुदानमा कार्डिनल १३.५ मे.टन. र खुमल उपहार ३.३ मे.टन. गरी जम्मा १६.८० मे.टन उन्नत जातको आलुको वीउ कृषक समुह १७ वटा, कृषि सहकारी ५ वटा र निजी फर्म ९ वटा गरी ३१ वटा संस्थाहरूलाई वितरण गरिएको छ । व्यवसायिक रुपमा आलु खेतीको विस्तार गरी आगामि वर्षहरूमा गोकुलगंगा गाउँपालिका र उमाकुण्ड गाउँपालिका मात्रै नभएर रामेछाप जिल्ला स्वयम आलु उत्पादनको क्षेत्रमा आत्मनिर्भर हुनुको साथै राष्ट्रिय स्तरको बजारहरूमा समेत पुऱ्याउन सकिने आकलन गरिएको छ । आ.व.२०७६/७७ मा कृषक स्तरमा वितरित प्रमाणित द्वितीय वीउ आलु(बेसिक ३)को विवरण तालिका नं.४ मा दिइएको छ ।

ख) पि.वि.स. आलु (P.B.S. pre basic seed)

टिस्युकल्चर प्रविधि बाट तयार गरिएको प्र-बेसिक वीउ आलु (प्रजनन् वीउ आलु) लाई न्यूनतम् ३ देखि ४ पुस्तासम्म प्रसारण एवम विज बृद्धि गरेर चौथो वा पाँचौ पुस्ताको वीउ आलु मात्र खायन आलु उत्पादन गर्न प्रयोगमा ल्याईन्छ । त्यसैले पहिलो वर्ष ५०० दाना पूर्व मुल वीउ आलु (१ देखि ५ ग्राम साईज) ले न्यूनतम् ७५ के.जी. मुल वीउ आलु उत्पादन हुन्छ । दोस्रो वर्ष यस बाट एक रोपनी जग्गामा विज बृद्धि कार्यक्रम संचालन गर्न पुग्दछ र यस बाट न्यूनतम् ७५० के.जि. प्रमाणित १ वीउ आलु उत्पादन हुन्छ । तेस्रो वर्ष यस बाट १० रोपनी जग्गामा विज बृद्धि कार्यक्रम संचालन गर्न पुग्दछ, र यस बाट न्यूनतम् ७५०० के.जि. प्रमाणित २ वीउ आलु उत्पादन हुन्छ । चौथो वर्ष यस बाट १०० रोपनी जग्गामा विज बृद्धि कार्यक्रम संचालन गर्न पुग्दछ । यसबाट न्यूनतम् ७५ टन. उन्नत वीउ आलु उत्पादन हुन्छ । जसले १०० हेक्टर जग्गाको लागि वीउ पुग्दछ । आ.व.२०७६/७७मा कृषक स्तरमा वितरित पि.वि.स. आलु (P.B.S. pre basic seed) विवरण तालिका नं.४ मा दिइएको छ ।

तालिका नं. ४ आर्थिक वर्ष २०७६/७७ सालमा वितरण गरेको प्रमाणित द्वितीय बीउ आलु (बेसिक ३) को विवरण

क्र. स.	कृषि सहकारी, कृषक समुह र निजी फर्मको नाम	ठेगाना	मिनी टिलर (संख्या)	स्प्रेयर (संख्या)	बेसिक ३ आलुको विउ (के.जी.)	पि.वि.एस. (दाना)
१	धौले कृषि सहकारी संस्था	गोकुलगंगा गा.पा.- १ चुचुरे	०	०	१०००	
२	गर्जाड उपत्यका किवी उत्पादन कृषक समुह	गोकुलगंगा गा.पा.- १ चुचुरे	२	०	१२००	
३	तल्लो गर्जाड आलु किवी तथा तरकारी उत्पादन कृषक समुह	गोकुलगंगा गा.पा.- १ चुचुरे	१	०	१२५०	
४	जागरण आलु उत्पादन कृषक समुह	गोकुलगंगा गा.पा.- १ चुचुरे	१	०	९००	
५	दिपज्योती चिया उत्पादन कृषक समुह	गोकुलगंगा गा.पा.- १ चुचुरे	१	०	८००	
६	सृजनशिल कृषक समुह	गोकुलगंगा गा.पा.- १ चुचुरे	०	०	२५०	
७	मानेटार कृषक समुह	गोकुलगंगा गा.पा.- २ ठोसे	०	०	१५०	
८	सेतीदेवी कृषक समुह	गोकुलगंगा गा.पा.- २ ठोसे	०	०	१५०	
९	पन्चकन्या कृषक समुह	गोकुलगंगा गा.पा.- २ ठोसे	०	०	२००	
१०	जागरण आलु कृषक समुह	गोकुलगंगा गा.पा.- २ ठोसे	०	०	१००	
११	स्वमित्र वीड आलु उत्पादन कृषि सहकारी	गोकुलगंगा गा.पा.- ३ रस्नालु	०	०	२५०	
१२	तेसैंथाम किवी आलु बाखा पालन फर्म	गोकुलगंगा गा.पा.- ३ रस्नालु	०	०	५०	
१३	सुर्के मभुवा महिला कृषक समुह	गोकुलगंगा गा.पा.- ३ रस्नालु	१	०	२५०	
१४	बुर्के जडिबुटी सुगन्धित तेल प्रसोधन उद्योग	गोकुलगंगा गा.पा.- ३ रस्नालु	१	०	६००	
१५	नव सिदार्थ कृषक समुह	गोकुलगंगा गा.पा.- ३ रस्नालु	०	०	२५०	
१६	ललिगुराश ताजा तरकारी कृषक समुह	गोकुलगंगा गा.पा.- ३ रस्नालु	०	०	१००	
१७	हिमालयन पोटाटो रिसर्च सेन्टर	गोकुलगंगा गा.पा.- ३ रस्नालु	०	०	१०००	२००००
१८	पाल्ले कृषक समुह	गोकुलगंगा गा.पा.- ३ रस्नालु	०	०	१००	
१९	दुदले ढाडवारी कृषक समुह	गोकुलगंगा गा.पा.- ३ रस्नालु	१	०	५५०	
२०	भिमसेनस्थान तरकारी कृषक समुह	गोकुलगंगा गा.पा.- ३ रस्नालु	१	०	४५०	
२१	सुमनथापा नमुना कृषि फर्म	गोकुलगंगा गा.पा.-वेताली ४	०	१	२००	
२२	दोडजोड कृषि तथा फलफुल नर्सरी उद्योग	गोकुलगंगा गा.पा.- ६ फर्पु	०	१	४५०	
२३	क्यामा एग्रिकलचर एण्ड डेरी पा.ली.	उमाकुण्ड गा.पा.- १ गुम्देल	१	०	१००	
२४	हरियाली कृषि सहकारी संस्था	उमाकुण्ड गा.पा.- २ बाम्ती	१	४	१०००	
२५	बरुण कृषि सहकारी संस्था	उमाकुण्ड गा.पा.-४ प्रिती	१	४	२५००	
२६	बुक आलु कृषि सहकारी संस्था	उमाकुण्ड गा.पा.-४ प्रिती	०	०	१०००	
२७	श्रेष्ठ एकता बुकु आलु कृषक समुह	उमाकुण्ड गा.पा.-४ प्रिती	१	१	४५०	
२८	गुप्तेश्वर कृषि सहकारी संस्था	उमाकुण्ड गा.पा.- ६ गुप्तेश्वर	१	१	१०००	
२९	अडगोरीडाँडाँ किवी फर्म	उमाकुण्ड गा.पा.- ६ गुप्तेश्वर	०	०	२००	
३०	हुडगे पोल्टी फर्म	उमाकुण्ड गा.पा.- ६ गुप्तेश्वर	०	०	२००	
३१	चापा बोटे कृषक समुह	उमाकुण्ड गा.पा.- ६ गुप्तेश्वर	०	०	१००	
३२	सुर्के बाखापालन तथा आलु खेती फर्म	गोकुलगंगा गा.पा.३	०	१	०	
३३	हिमालयन कृषि तथा जडिबुटी नर्सरी	उमाकुण्ड गा.पा. ६	१	१	०	
३४	ताँवे पशुपालन तथा कृषि फर्म	उमाकुण्ड गा.पा. ६	०	०	०	३०००
	जम्मा		१५	१४	१६८००	२३०००

४.३) साना कृषि यन्त्र तथा उपकरण वितरण

कृषिमा प्रयोग हुँदै आएका परम्परागत कृषि औजार उपकरणको सट्टामा आधुनिक कृषि यन्त्र उपकरण तथा प्रविधिको प्रयोग गरी कम समयमा थोरै जनशक्तिले धेरै कार्य सम्पादन गरी कम लागतमा बढी उत्पादन हासिल गर्न सकिन्छ। पछिल्लो समय कृषि क्षेत्रमा विकास भएको पहाडी क्षेत्रमा पनि सजिलै प्रयोगमा ल्याउन सकिने आधुनिक साना कृषि यन्त्र उपकरणको प्रयोगबाट कम

लागतमा प्रति इकाई उत्पादन तथा उत्पादकत्व बढाउने उद्देश्यले परियोजना कार्यान्वयन इकाई रामेछापले आलु जोन क्षेत्र भित्रका गोकुलगंगा गाउँपालिका र उमाकुण्ड गाउँपालिकाको ८ वटा कृषक समुह, ३ वटा कृषि सहकारी संस्था र ६ वटा निजि फर्म तथा कम्पनीहरूलाई १५ वटा मिनिटिलर र १४ वटा स्प्रेयर गोकुलगंगा गाउँपालिकाका प्रमुख श्री खड्गबहादुर सुनुवारको समुपस्थितिमा वितरण गरिएको थियो।

४.४) साना सिचाई निर्माण तथा मर्मत सम्भार कार्यक्रम

सिचाई बाली विरुवाको लागि आधारभूत आवश्यकता भित्र पर्दछन। विरुवाको बृद्धि विकास, विरुवाको लागि आवश्यक पोषक तत्वको साथै जिवन चक्र पुरा गर्न सिचाईको महत्वपूर्ण भूमिका रहेको हुन्छ। पहाडी क्षेत्रमा पानीका ठूला ठूला स्रोतहरू पनि नहुने यदि भए पनि विकट भौगोलिक अवस्थाका कारण प्रयोगमा ल्याउन नसकिने परिपेक्षमा कार्यालयले साना सिचाई निर्माण तथा मर्मत सम्भार कार्यक्रम अन्तरगत देहाय अनुसारका पक्की साना पोखरी, पाइप, सिचाई तथा प्लाष्टिक पोखरी निर्माण तथा मर्मत सम्भारका योजनाहरू

कार्यान्वयनमा लिएको छ। जसबाट थप ४० हेक्टर जमिनमा सिचाई सुविधा पुग्ने अनुमान गरिएको छ। संचालित साना सिचाई योजना सम्बन्धी विवरण तालिका नं. ५ मा दिइएको छ।

४.५) सहभागितात्मक उन्नत प्रविधि प्रदर्शन तथा स्थलगत तालिम

कृषि पनि निश्चित क्षेत्रमा दुई वा दुई भन्दा बढी आलुको जातहरू एउटै जमिन, हावापानी र समयमा लगाएर जातिय परिक्षण गरी उन्नत प्रविधि प्रदर्शन कार्यक्रम संचालन गरिएको थियो । यस प्रविधिबाट कुन जातको आलु कस्तो किसिमको हावापानी,माटो र स्थानमा सफलतापूर्वक गर्न सकिने वा नसकिने सम्बन्धमा जानकारी प्राप्त हुन्छ । साथै आलु बालीको सुरुको अवस्था देखी अन्तिम अवस्था (बाली अवधिभर) सम्म प्राविधिकहरूको प्रत्यक्ष निगरानीमा कृषकहरूको उपस्थितिमा ३ पटक सम्म तालिम (आलु रोप्ने समय, उकेरा तथा गोडमेल र आलु हारभेष्ट वा भण्डारण) प्रदर्शनमा गरिएका सम्पूर्ण क्रियाकलपहरूको बारेमा जानकारी गराइन्छ । सहभागितात्मक उन्नत प्रविधि प्रदर्शन तथा स्थलगत तालिम गोकुलगंगा गाउँपालिकाको ठोसे र रस्नालु त्यसैगरी उमाकुण्ड गाउँपालिकाको प्रितीमा गरी जम्मा ३ ठाउँमा कार्यक्रम संचालन गरिएको थियो ।

सहभागितात्मक उन्नत प्रविधि प्रदर्शन कार्यक्रमको लागि वितरण गरेको वीउआलुको विवरण

क्र.स.	कृषक समुह/निजिफर्मको नाम	कृषकको नाम थर	पद	ठेगाना	पुर्व मुलवीउ द्वितिय पुस्ता के.जि.				वाई.पि.आई.-८ (PBS) दाना
					डेजिरे	कुफिज्योती	जनकदेव	खुमल विकास	
१	मानेडार कृषक समुह	बालकुमार कार्की	अध्यक्ष	गोकुलगंगा - २ ठोसे,	२०	२०	२०	२०	२००
२	कन्चनजङ्गा कृषि तथा पशु पालन फर्म	भिम बहादुर सुनुवार	प्रोप्राईटर	उमाकुण्ड -४, प्रिती	१०	१०	१०	१०	१००
३	कार्की पशु पालन फर्म	अर्जुन कार्की	प्रोप्राईटर	गोकुलगंगा -३ रस्नालु	५०	५०	५०	५०	२००
जम्मा					८०	८०	८०	८०	५००

उक्त तालिमबाट कृषकहरूमा ड्याड बनाएर आलु लगाएमा काम गर्न पनि सजिलो हुने र उत्पादन बढी दिने रहेछ भन्ने कुराको जानकारी व्यवहारीक रुपमै प्राप्त भयो । माथि उल्लेखित ठाउँहरूमा लगाएको आलु बालीमा १०/१० वर्गमिटर क्षेत्रफलमा जनकदेवको उत्पादकत्व बढीमा २३ के.जी.र कम १०.४५ के.जी.,कुफिज्योतीको उत्पादकत्व बढीमा २७.६ के.जी. र कम ११.४५ के.जी.,डेजिरेको उत्पादकत्व बढीमा १९.१० के.जी. कम ९ के.जी.,खुमलविकासको उत्पादकत्व बढीमा १२.५ के.जी. कम २ के.जी. र आई पिवाई.-८को उत्पादकत्व प्रति १०० दानामा २१.६६ के.जी. रहेको थियो । समग्रमा लोकल रोजिटा जातभन्दा नयाँ गुणस्तरीय जात भएकोले बढी उत्पादन दिने देखियो, तर आलु बालीमा डडुवा रोगको प्रकोप लोकल जातमा भन्दा उन्नत जातमा बढी रहेको पाइयो ।

तालिका नं. ५. आ. व. २०७६।७७ मा संचालित साना सिचाई निर्माण तथा मर्मत योजनाको विवरण

क्र. स.	आयोजनाको नाम	काम गर्ने सहकारी/समुह/फर्मको नाम	ठेगाना			कुल ईष्टीमेट रकम	खर्च भएको कुल रकम	अनुदान रकम	जनश्रमदान रकम	सम्पादित कामको विवरण
			पालिका	वाड नं	गाउँ टोल					
१	पक्की पोखरी निर्माण आयोजना	सगरमाथा एग्री वाइल्ड लाइफ एण्ड रिसर्च सेन्टर	गोकुलगंगा	३	रस्नालु	१९००७७.२७	३६८५२४.०६	९५५३२.००	२७२९९२.०६	१०.४/६.४ को मेशिनरी पोखरी
२	जुल्याहा भिता विमिरे सा सि आयोजना	भिमेश्वर गोकुलगंगा पोल्टी फर्म	गोकुलगंगा	३	रस्नालु	२०५८२८.८०	२०७४४८.६४	१०२८२०.००	१०४६२८.६४	ईन्टेक २ वटा र ख१५ मिटर पि.सि.सि बाल
३	पाल्ते जयटार पाइप सा सि आयोजना	पाल्ते कृषक समुह	गोकुलगंगा	३	रस्नालु	१९९०५८.६०	१८५८७४.४०	९५५२९.००	८६३४५.४०	ईन्टेक र ५० एमएम ६ केजी प्रेसरको पाईप ३७० मीटर ४० एमएम ६ केजी प्रेसरको पाईप २३० मीटर
४	सुकै खोला सिचाय आयोजना	सुकै बाखा पालन तथा आलु खेती फर्म	गोकुलगंगा	३	रस्नालु	१९८५८६.९०	१८५५५१.२२	९९२९३.००	८६२५८.२२	ईन्टेक र ४० एमएम ६ केजी प्रेसरको पाईप ८०० मीटर
५	बुकै पोखरी आयोजना	बुकै जडीबुटी सुघन्धीत तेल तथा प्रसोधन उद्योग	गोकुलगंगा	३	रस्नालु	१९५०६४.५७	१९५०६४.५७	९५५३२.००	९५५३२.५७	मेशिनरी पोखरी ५.२ / ३.७ साईजको
६	रातो पानि पाइप सिचाइ आयोजना	तेसैथाम किवि उत्पादन तथा बाखा पालन फर्म	गोकुलगंगा	३	रस्नालु	१९५७९५.९१	१८१०६०.१४	९७७९८.००	८३२६२.१४	ईन्टेक र ५० एमएम ६ केजी प्रेसरको पाईप ४०० मीटर ४० एमएम ६ केजी प्रेसरको पाईप २०० मीटर
७	महविर पक्की पोखरी निमाण आयोजना	तेसैथाम किवि उत्पादन तथा बाखा पालन फर्म	गोकुलगंगा	३	रस्नालु	१९००७७.२७	१९०२७७.२७	९५५३२.००	९४७४५.२७	मेशिनरी पोखरी ५.२ / ३.७ साईजको
८	माचखर्क खोला पाखरी निमाण आयोजना	तेसैथाम किवि उत्पादन तथा बाखा पालन फर्म	गोकुलगंगा	३	रस्नालु	१९००७७.२७	१९०२७७.२७	९५५३२.००	९४७४५.२७	मेशिनरी पोखरी ५.२ / ३.७ साईजको
९	दोवान खोला पाइप पोखरी सि.आ.	दोडजोड कृषि तथा फलफुल उद्योग	गोकुलगंगा	६	फर्पु	२३६८८.६०	१८७६२१.०२	१०१८४४.००	८५७७७.०२	ईन्टेक र ५० एमएम ६ केजी प्रेसरको पाईप ६३० मीटर
१०	छहरे खोला पाईप सिचाइ आयोजना	नवासिदार्थ कृषि समुह	गोकुलगंगा	३	रस्नालु	१८७११८.७६	१७३५९६.७२	९३५५९.००	८००३७.७२	ईन्टेक र ६३ एमएम ६ केजी प्रेसरको पाईप ३६० मीटर
११	ओखर डाँडाँ पाईप सिचाई आयोजना	सुकै मजुवा महिला कृषक समुह	गोकुलगंगा	३	रस्नालु	११६३९५.६७	१०८२४९.९४	५८१९७.००	५००५२.९४	ईन्टेक र ६३ एमएम ६ केजी प्रेसरको पाईप ५० मीटर ५० एमएम ६ केजी प्रेसरको पाईप १५० मीटर ४० एमएम ६ केजी प्रेसरको पाईप १५० मीटर
१२	क्यामा पक्की पोखरी निर्माण आयोजना	क्यामा एगृ कल्चर एण्ड डेरी पा. ली.	उमाकुण्ड	१	गुम्देल	१९५९९३.५८	१९५९९३.५८	९७९९६.००	९७९९७.५८	मेशिनरी पोखरी ५.२ / ३.६ साईजको

१३	गिलुवा खोला सिचाई आयोजना	वरुण कृषि सहकारी संस्था	उमाकुण्ड	४	पिती	१९५२६७.००	१८२०२४.८८	९७७३३.००	८४२९१.८८	कुलो मर्मत र १४० एमएम ६ केजी प्रेसरको पाईप ७० मीटर
१४	हिर्जुम पाईम सिचाई आयोजना	वरुण कृषि सहकारी संस्था	उमाकुण्ड	४	पिती	१९५०६१.६७	१८०५०९.४२	९७५३०.००	८२९७९.४२	इन्टेक र ९० एमएम ६ केजी प्रेसरको पाईप १८० मीटर
१५	पाला पक्की पोखरी निर्माण आयोजना	वरुण कृषि सहकारी संस्था	उमाकुण्ड	४	पिती	१९५९९३.५८	१९५९९३.५८	९७९९६.००	९७९९७.५८	मेशिनरी पोखरी ५.२ / ३.६ साईजको
१६	गर्सुप खोला पाईप सिचाई आयोजना	हुङ्गे पोल्ट्री फर्म	उमाकुण्ड	६	गुप्तेश्वर	१९५००८.७०	१७९९८४.२२	९७५०४.००	८२४८०.२२	इन्टेक र ६३ एमएम ६ केजी प्रेसरको पाईप ४०० मीटर
१७	महविर पक्की पोखरी निर्माण आयोजना	हिमालयन कृषि तथा जडीबुटी नर्सरी उद्योग	उमाकुण्ड	६	गुप्तेश्वर	२०१०८६.९०	१८८०५१.२२	९७५०४.००	९७५०४.००	इन्टेक र ४० एमएम ६ केजी प्रेसरको पाईप ८०० मीटर
१८	छहरे खोला पाईप सिचाई आयोजना	गुप्तेश्वर कृषि सहकारी संस्था	उमाकुण्ड	६	गुप्तेश्वर	२०१५८६.६०	१८८८७२.३६	९७५९३.००	९१२७९.३६	इन्टेक र ४० एमएम ६ केजी प्रेसरको पाईप ८०० मीटर
१९	छायाम्बो खोल्सा पाईप सिचाई आयोजना	तल्लो गर्जाड किची तथा तरकारी उत्पादन कृषक समुह	गोकुलगंगा	१	चुचुरे	१९००७०.८२	१७९९६०.६७	९५०३५.००	८४१२५.६७	इन्टेक र ५० एमएम ६ केजी प्रेसरको पाईप ३०० मीटर ४० एमएम ६ केजी प्रेसरको पाईप २०० मीटर
२०	निगुरे पागा रोसी साना सिचाई आयोजना	हरियाली कृषि सहकारी	उमाकुण्ड	२	बाम्ती	१९५२६७.००	१८२०२४.८८	९७६३३.००	८४३९१.८८	कुलो मर्मत र १४० एमएम ६ केजी प्रेसरको पाईप ७० मीटर
२१	खहरे खोला लुवु पाईप सिचाई आयोजना	हरियाली कृषि सहकारी	उमाकुण्ड	२	बाम्ती	१९५३०५.२४	१८१४०७.६०	९७६५२.००	८३७५५.६०	इन्टेक र ६३ एमएम ६ केजी प्रेसरको पाईप ३७० मीटर
२२	मेदाड पत्करी पक्की पोखरी सिचाई आयोजना	हरियाली कृषि सहकारी	उमाकुण्ड	१	बाम्ती	१९५९९३.५८	१९५९९३.५८	९७९९६.००	९७९९७.५८	मेशिनरी पोखरी ५.२ / ३.६ साईजको

जुनार जोन

१. नेपालमा जुनार खेती :

सुन्तलाजात फलफूल मध्य जुनार नेपालको रैथाने फलफूल वाली हुनका साथै बगैचाको क्षेत्रफल तथा उत्पादनको हिसाबले यो वाली दोस्रो ठुलो क्षेत्रफल ओगटेको र उत्पादन हुने सुन्तलाजात फलफूल वाली हो । जुनारको उत्पत्ती चिनमा भएको भन्ने ऐतिहासिक तथ्य रहेको छ । नेपालमा सुन्तला खेतीको इतिहास केलाउँदा परापूर्वकाल देखी आएको भन्ने पाइन्छ तर जुनार वाली २५० वर्ष भन्दा अगाडी राणा शासन कालदेखी आएको भन्ने पाइन्छ । सन् सत्तरीको दशकसम्म कृषकहरुले आफ्नो करेसा बारीमा एक दुइ ओटा सुन्तलाका बोटहरु खानका लागी लगाउथे र त्यसपछी यस वालीले आर्थिक स्तर उकास्ने स्थिति आउन थालेपछी नेपाल सरकारको सहयोगमा छैटौँ आवधिक योजनामा जुनार विकास कार्यक्रम अर्न्तगत जुनारको व्यवसायिक खेती गर्ने योजना गरियो । त्यसपछी आ.व २०४१/४२ मा मध्ये पहाडका २० जिल्लाहरुलाई समेटेर राष्ट्रिय सुन्तलाजात विशेष कार्यक्रम संचालन गरियो । यस कार्यक्रममा सिन्धुली र रामेछापलाई प्राथमिकतामा राखेर जुनार विकास सम्बन्धि कार्यक्रम संचालन गरेको पाइयो । त्यस्तै गरि २०६३/६४ मा एक गाँउ एक उत्पादन कार्यक्रम अर्न्तगत सिन्धुली र रामेछाप जिल्लामा जुनारवालीलाई राखी नेपाल सरकारले सहयोग गर्यो । हाल नेपालमा ४९ जिल्लाहरुमा जुनारको खेती गरिदै आएको भएता पनि रामेछाप र सिन्धुलीमा जुनार खेती किसानहरुको आमदानीको मुख्य स्रोत बन्दै आइरहेको पाइन्छ ।

नेपालमा बगैचाको क्षेत्रफल तथा उत्पादनको हिसाबले सुन्तलाजात वाली नेपालको सबै भन्दा बढी क्षेत्रफल ओगट्ने र उत्पादन हुने पहिलो फलफूल वाली हो । अमिलो बर्ग फलफूल मध्ये क्षेत्रफल र उत्पादनका हिसाबले सुन्तला, जुनार, कागती क्रमशः पहिलो दोश्रो र तेश्रो ठुलो वालीहरु हुन् । नेपालमा खेती गरीएको सुन्तलाजात फलफूल मध्य जुनार खेती गरेको क्षेत्रफल र उत्पादकत्वको हिसाबले दोस्रो ठुलो क्षेत्रफल ओगटेको पाइन्छ । नेपालमा जुनार खेती सम्बन्धी आ.व २०७४/७५ को तथ्यांक अनुसार कुल ६२७७ हेक्टर क्षेत्रफल मध्ये उत्पादनसिल क्षेत्रफल ३८६५ हेक्टरमा ४१५५६ मे.टन उत्पादन भई उत्पादकत्व १०.८० मे.टन प्रति हेक्टर रहेको छ ।

२) रामेछाप जिल्लामा जुनार खेतीको स्थिति :

जुनारलाई सुन्तलाजात फलफूल मध्ये प्रमुख मानिन्छ । जुनार खेती सर्वप्रथम रामेछाप जिल्लाको साविकको भलुवाजोर र हालको मन्थली नगरपालिकाको वडा न. ६ भलुवाजोरका कृषक ज्ञानेन्द्र बहादुर थापाले २०२४ सालमा लगाएको र त्यस लगत्तै रामेछाप नगरपालिकाको विभिन्न वडाहरु सुकाजोर, ओखेनी, रामपुर, हिमगंगा, देउराली, गोठगाउमा र मन्थली नगरपालिकाका सालु, फुलासी, पुरानागाँउ जस्ता केहि वडाहरु मा विस्तार हुदै गएको इतिहास छ । । रामेछाप जिल्ला जुनार खेतीको क्षेत्रफल र उत्पादनको हिसाबले दोस्रो जिल्लाको रुपमा परिचित भएको साथै जुनार क्षेत्र विस्तारको लागि विभिन्न सरकारी, गैर सरकारी संघ संस्थाहरुले काम गर्दै आएका छन् । आ.व.२०७०/७१ देखि जुनारमा देखा परेको फल कुहाउने औसा किराको प्रकोपले गर्दा जुनार उत्पादनमा ठुलो ह्रास आए संगै जुनार खेती गर्ने किसानहरुको आकर्षण घट्दै गएता पनि यस किराको नियन्त्रणको लागी हाल प्रोटीन बेट नामक चारो बजारमा आएपछि पुनः किसानहरु यस खेति तर्फ आकर्षित हुदै आएका छन् । यसै परिवेशमा जुनार जोन विकास कार्यक्रम संचालनमा आएकोमा कृषकहरु थप उत्साहित भएका छन् । कृषि तथा पशु पंक्षी विकास मन्त्रालयको तथ्यांक अनुसार आ.व.२०७५/७६मा रामेछाप जिल्लामा कुल १३६० हेक्टर क्षेत्रफल मध्ये उत्पादनसिल क्षेत्रफल ८८० हेक्टरमा ११४९३ मे.टन उत्पादन भई उत्पादकत्व १३.०६ मे.टन प्रति हेक्टर रहेको छ ।

३) रामेछापमा जुनार जोन विकास कार्यक्रम:

सुन्तला जात फलफूलमा विभिन्न खालका समस्याहरु देखा परेको हुँदा जुनार बढी उत्पादन हुने सिन्धुली र रामेछाप जिल्लाका किसानहरु निराश भई जुनार बगैचालाई नष्ट गर्न लागेको अवस्थामा नेपाल सरकारले २०७३ देखि प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना अर्न्तगत सिन्धुलीमा जुनारको सुपरजोन र २०७६ देखि रामेछापमा जुनार जोन विकास कार्यक्रम संचालनमा ल्याएको छ । नेपाल सरकार कृषि तथा पशुपंक्षी विकास मन्त्रालय अर्न्तगत रहेको प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना आ.व.२०७३/७४ देखि सञ्चालनमा आई कृषिका विभिन्न वालीहरुमा पकेट, ब्लक, जोन र सुपरजोन बनाई कार्य थालनी भएको सन्दर्भमा रामेछाप जिल्लामा जुनार जोन विकास कार्यक्रम लागू गरी जोन क्षेत्र निर्धारण गरी कार्यक्रम कार्यान्वयनमा आएको छ । नेपालमा रामेछाप जिल्ला नेपालको दोश्रो जुनार खेती हुने स्थान भएको हुँदाजिल्ला समन्वय समितिसँगको समन्वयमा रामेछाप जिल्लाको दुई वटा स्थानीय तहहरुका विभिन्न वडाहरुलाई जुनार जोन क्षेत्र निर्धारण गरी कार्यक्रम संचालनमा ल्याइएको छ । रामेछाप जिल्लाको रामेछाप नगरपालिकाका १,२,४,५,६,७ र ८ साथै मन्थली नगरपालिकाका ४ र ६ वडाहरुलाई जुनार जोन क्षेत्र विशेषगरी रामेछाप नगरपालिकाका १,२,४,५,६,७ र ८ र मन्थली नगरपालिकाका ४ र ६ वडाहरुलाई समेटि जुनार जोन क्षेत्र निर्धारण गरिएको छ । यसरी समेटिएको क्षेत्रहरु बाट जुनार जोनमा सुचिकृत हुने कृषि सहकारी, कृषक समुह, निजी तथा साभेदारी फर्म बनाई तोकिएको क्षेत्रमा दर्ता भएको प्रमाण पत्रको प्रतिलिपी र अन्य आवश्यक कागजातहरु समावेश गरी कार्यालयमा ईच्छा पत्र पेश गरेमा कार्यालयको नियम अनुसार सुचिकृत गराईने प्रावधान रहेको छ । यसरी सुचिकृत भएका कृषक समुह, कृषि सहकारी, निजी तथा साभेदारी फर्महरुलाई कार्यालयको वार्षिक स्वीकृत कार्यक्रम अनुसार कार्यक्रममा समावेश गराई ५० प्रतिशत मुल्य अनुदानमा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने गरिएको छ । आवश्यकता अनुसार जुनार जोन क्षेत्र भित्र सुचिकृत भएका कृषकहरुलाई निशुल्क प्राविधिक सेवा सुविधा उपलब्ध गराईन्छ । परियोजना कार्यान्वयन ईकाइ, रामेछापको कार्यालय मन्थलीमा रहेको छ र सम्पर्क कार्यालय भने रामेछाप नगरपालिकाको वडा नं.८, रामेछाप बजारमा रहेको छ । हाल सम्म जुनार जोनमा १३ वटा कृषक समुह, १० वटा कृषि सहकारी, ८ वटा निजी तथा साभेदारी फर्महरु र ४ वटा कम्पनीहरु गरी जम्मा ३५ वटा संस्था सुचिकृत भई ९०० घर धुरी लाभान्वित भएका छन् । सूचिकृत संस्थाहरुको विवरण तालिका नं. ६ मा दिइएको छ । यी सबै संस्थाहरुलाई प्रतिनिधित्व गर्ने गरी एक जुनार जोन संचालक समिति रामेछाप पनि गठन भएको छ । जुनार जोन संचालक समितिको विवरण तालिका नं. ७ मा दिइएको छ ।

तालिका नं. ६ आ.व. २०७६/७७ मा जुनार जोनमा सुचिकृत हुने समूह/सहकारी/कम्पनी/उद्यमीहरुको नामावली

क्र.स	समूह/सहकारी/कम्पनी/ उद्यमीहरुको नामावली	कृषकको नाम	ठेगाना			जम्मा जग्गाको क्षेत्रफल रोपनी	जुनार खेती भएको जग्गाको क्षेत्रफल रोपनी	थप जुनार लगाउन सकिने जग्गाको क्षेत्रफल रोपनी	हाल बगैचा मा रहेका जुनार का बोट संख्या	महिला	पुरुष	जनजाती	दलित	अन्य	जम्मा	सम्पर्क नम्बर
			न. पा/गा.पा.	वडा नं.	टोल											
१	आधुनिक कृषि सहकारी संस्था लि	भानु श्रेष्ठ	रा. न. पा.	१	गोठगाउँ	६	६	१३	८०८	११	८१	१४	०	७८	९२	९७५४२०३४६६
२	विज वृद्धि तथा तरकारी उत्पादन कृषक समूह	रमेश कुमार कठायत	रा. न. पा.	१	गोठगाउँ	११३	१९	७५	१९७	४	५	०		९	९	९८४४०३४८६७
३	सयपत्री फलफुल तथा तरकारी कृषि समूह	ख्याम बहादुर तामाङ	रा. न. पा.	४	हिमगंगा	११३	१९	७५	१९७	४	२४	२७	१	०	२८	९७४४०४१२०७
४	आइतबारे जुनार कृषि सहकारी संस्था लि.	पञ्चमाया तामाङ	रा. न. पा.	५	रामपुर		७९	४२	१९१४	१३	३२	४०	५	०	४५	९८६४०१७३७८
५	कृषक जागरण कृषि सहकारी लिमिटेड	कौशल्या तामाङ	रा. न. पा.	६	ओखेनी	२९८	८१	६१	११४५	११	९	२४	०	०	२०	९८४४२०४८७०
६	श्री सम्भना कृषक समूह	लछुमान तामाङ	रा. न. पा.	६	विशौली	२८९	८८	२२०	११५६	५	२५	३०	०	०	३०	
७	श्री कामना फलफुल बहुउद्देश्यीय नर्सरी फर्म	शेर बहादुर तामाङ	रा. न. पा.	६	ओखेनी	११	८	३	११०	०	१	१	०	०	१	९८६४०२७९६४
८	प्रगतीशिल कृषि उत्पादन तथा पशुपालन फर्म	निमराज तामाङ	रा. न. पा.	६		६०	४०	२०	८०	०	१	१	०	०	१	९८५४०४००३६
९	प्रगतीशिल बाखा तथा कृषि उत्पादन कृषक समूह	प्रिम बहादुर तामाङ	रा. न. पा.	६	ओखेनी	१८१	९५	७५	१९६४	५	६	११	०	०	११	९८६५४६८९३५
१०	रसिलो जुनार कृषि सहकारी संस्था ली.	शेर बहादुर तामाङ	रा. न. पा.	६	ओखेनी	१६१०	५१८	८१०	१०६१८	१७	१००	८६	१०	१०	११७	९८६४०२७९६४
११	श्री नेपाल एग्रो कसर्न उद्योग फर्म	पदम व. लामा	रा. न. प.	६	ओखेनी	१६५	८०	८५	६००	२	१	३	०	०	३	९८४४२०४८२७

१२	पाखा टोल जुनार कृषी सहकारी लिमीटेड	लक्ष्मण तामाङ्ग	रा. न. पा.	६	पाखाटोल	५४४	२२९	३५३	५८८०	११	२५	३३	१	२	३६	
१३	जुनार कृषी सहकारी संस्था लिमीटेड	युगराज पाखीन	रा. न. पा.	६	भालुखोप	५२७	२०८	३२०	४२८०	५	३१	३३	०	३	३६	९८४४४४१५५०
१४	देविस्थान तरकारी खेति कृषक समूह	मान बहादुर मोक्तान	रा. न. पा.	७	देविस्थान	१४३	३१	७३	८७९	६	११	१०	०	७	१७	
१५	जुनार विकास संघ	हाल बहादुर कार्की	रा. न. पा.	७	भालुखोप	१४९	३४	८८	९१३	२	१६	१०	०	८	१८	९८४०२३२८२३
१६	प्रगतिशिल अकबरे खुर्साना अचार उद्योग	चुडा बहादुर कार्की	रा. न. पा.	७	हिलेपानी	९३	११	७०	२७५	०	१	०	०	१	१	९८४४०४६६१८
१७	महाकाली कृषि सहकारी संस्था लिमीटेड	निर बहादुर तामाङ्ग	रा. न. पा.	७		५००	१७८	३३२	१००५	६	३२	१७	०	२१	३८	९८४४०६६०४ ७
१८	ग्रामिण विजनेश प्रमोशन प्रा. ली.	गुन्ज बहादुर कार्की	रा. न. पा.	७	भालुखोप	४११	३१	३६९	३१८	८	१०	१	०	१७	१८	९८५१०५७०३८
१९	जुनार व्यवसायिक उत्पादक कृषक समूह	युवराज कार्की	रा. न. पा.	७	हिलेपानी	२६०	३७	२४१	२६८	११	३	०	०	१४	१४	९८५१०६८९९ ८
२०	जुनार एग्रोफरेष्ट प्रोसेसिङ्ग प्रा. लि.	ज्ञान बहादुर कार्की	रा. न. पा.	७	हिलेपानी	३६७	५३	२८७	३४४	२	१७	१२	०	७	१९	९८४४०४३२२ ८
२१	सुकाजोर युवा विकास समाज	राम कुमार कार्की	रा. न. पा.	७	हिलेपानी	३८१	३१	२७५	२१०	३	१२	८	०	८	१५	
२२	सालु एग्रीकल्चर केन्द्र	कोमल बस्नेत	म. न. पा.	४	च्याउके ठाँटी	५४	१७	१७	२०५	१	६	०	०	१	७	९७४१०२३१८०
२३	श्री नमुना जुनार उत्पादक कृषि सहकारी	भिम बहादुर श्रेष्ठ	म. न. पा.	४	गैराथोक	१४५६	४०८	७९५	३३८५	२०	५७	३०	४	४४	७७	९८४४०४१०० ७
२४	मिलीजुली बशन्ती फलफूल कृषि समूह	गोविन्द रिखाम	रा. न. पा.	४	हिमगंगा	४३१	८५	३८२	९९८	१४	२७	४१	०	०	४१	
२५	लोहिडोरी कृषि नर्सरी पशुपालन फर्म	पुष्कर बहादुर कार्की	रा. न. पा.	६	ओर्खेनी	३०	१०	२	१३०	०	१	०	०	१	१	
२६	दगली कृषि फर्म	प्रेम बहादुर तामाङ्ग	रा. न. पा.	६	ओर्खेनी	१६	१०	८	१६०	०	१	१	०	०	१	

२७	सिर्जना कृषि फर्म	प्रेम कुमारी तामाड	रा.न.पा.	६	ओखेंनी	३३	३०	३	४७५	१	०	१	०	०	१	
२८	मौसमी कृषि फर्म	डल्ली तामाड	रा.न.पा.	६	ओखेंनी	२०	९	११	१८०	१	०	१	०	०	१	
२९	पालेवन पशु तथा फलफूल कृषक समूह	सिता श्रेष्ठ	रा.न.पा.	७	पालेवन	७३१	१४१	५७२	२१४६	२६	१५	२०	०	२१	४१	
३०	श्री देविस्थान एकता कृषक समुह	सन्तोष शाहि	रा.न.पा.	८	भंगेरी	२०२	७३	१४८	८८५	१०	१७	२७	०	०	२७	
३१	न्यानो कृषि सहकारी संस्था ली.	लिलानाथ घिमिरे	रा.न.पा.	८	बाबीयाखक	४६९	१७७	३१८	२१८४	३	४३	१८	२	२६	४६	
३२	कात्तिके ताजा तरकारी उत्पादन कृषक समुह	कुमार मगर	रा.न.पा.	८	कात्तिके	१५५	२५	११९	२८७	५	१०	१५	०	०	१५	
३३	श्री प्रगतीशिल जुनार कृषक समुह	कृष्ण भक्त श्रेष्ठ	रा.न.पा.	८	भंगेरी	२२७	९३	१३४	१०२२	७	३८	४५	०	०	४५	
३४	श्री सेतीदेवी नमुना तरकारी उत्पादक कृषक समुह	कर्ण बहादुर खत्री	म.न.पा.	४	निवुवाबोटे	३१९	१८०	१५४	२६५७	४	२३	२	०	२५	२७	
३५	श्री सम्बृद्धि कृषि फर्म	रमा कुमारी थापा	म.न.पा.	६	भलुवाजोर	०	९	०	१२६	१	०	०	०	१	१	
						१०३६४	३१४३	६५५०	४८००१	२१९	६८१	५६२	२३	३०४	९००	

तालिका नं. ७. परियोजना कार्यान्वयन इकाई रामेछाप अन्तर्गत जुनार जोन सञ्चालक समितिका पदाधिकारीहरूको नामावली र सम्पर्क नं र ठेगाना

क्र. स.	पदाधिकारीहरूको नाम थर	पद	ठेगाना	आबद्ध संस्था	सम्पर्क न
१	श्री युगराज पाख्रिन	संयोजक	रामेछाप नगरपालिका-६ रामेछाप	जुनार कृषि सहकारी संस्था लि	९८४४०६६३३९
२	श्री यशोदा सापकोटा	उपसंयोजक	रामेछाप नगरपालिका-१ रामेछाप	बिजवृद्धि तरकारी तथा बीउ उत्पादन कृषक समुह	९८४४४१९६३९
३	श्री गुञ्जबहादुर कार्की	सचिव	रामेछाप नगरपालिका-७ रामेछाप	ग्रामिण युवा विकास समाज	९८५१०७५०३८
४	श्री भिमबहादुर श्रेष्ठ	सहसचिव	मन्थली नगरपालिका-४ रामेछाप	नसुनम जुनार उत्पादक कृषि सहकारी	९७४४०४१००७
५	श्री पदमबहादुर लामा	सदस्य	रामेछाप नगरपालिका-६ रामेछाप	कृषक जागरण कृषि सहकारी संस्था	९८४४२०४८७०
६	श्री सुजता तामाङ	सदस्य	रामेछाप नगरपालिका-५ रामेछाप	आयतबारे जुनार कृषि सहकारी	९८४९९६२०८४
७	श्री चुडाबहादुर कार्की	सदस्य	रामेछाप नगरपालिका-७ रामेछाप	प्रगतिशिल अबकरे खुर्सांनी अचार उद्योग	९८४४०४३६१८
८	श्री रामकुमार कार्की	सदस्य	रामेछाप नगरपालिका-७ रामेछाप	सुकाजोर युवा विकास समाव	९८४४०४३५६२
९	श्री कविता हायू	सदस्य	रामेछाप नगरपालिका-७ रामेछाप	सुखाजोर युवा विकास समाव	९८६४११३५१७

४. जुनार जोनमा संचालित कार्यक्रमहरू

४.१.) कृप कटिड कार्यक्रम :

जुनसुकै खेती वाली लगाउँदा त्यसबाट उत्पादन कति भयो भनेर लेखाजोखा गर्न कृप कटिड गरिन्छ । कृप कटिड गरी जुनसुकै वालीको पनि उत्पादन र उत्पादकत्व निकाल्न सकिन्छ । सहज र सरल तरिकाबाट जुनार खेतीबाट हुने उत्पादन र उत्पादकत्व निकाल्न कुनै निश्चित स्थानमा रहेका १५ बोट मध्ये ३ बोटलाई छनौट गर्ने यसरी छनौट गर्दा धेरै फलेका, मध्ययम फलेको र कम फलेको बोटलाई छान्ने गर्नु पर्दछ । छनौट गरिएका ३ वटै बोटको फल सँख्या गणना गर्ने अनि ३ वटै बोटको चारैतिरबाट ठुला, साना , मध्ययम मिलाएर १० वटा फल टिप्ने त्यसपश्चात् ३ वटै बोटको फलहरू छुट्टाछुट्टै जोख्ने , जोखिएर निस्किएको परिमाणबाट त्यस क्षेत्रको उत्पादन र उत्पादकत्व पत्ता लगाउन सकिने हुदा कृप कटिडको महत्व रहेको छ । रामेछाप जिल्लाको जुनार जोन क्षेत्र भित्रबाट ८ वटा कृषि सहकारी, कृषक समुह र निजि फर्म तथा कम्पनीहरूको २० वटा बगैचामा कृप कटिड गर्दा प्राप्त विवरण तालिका नं ८ मा दिइएको छ । आ.व. २०७६।७७ मा उत्पादन भएको जुनारको औसत उत्पादकत्व १२.२९ मे.टन प्रतिहेक्टर रहेको छ ।

तालिका नं. ८ आर्थिक वर्ष २०७६/७७ जुनार जोन क्षेत्रमा जुनार क्रप कटिडको रिपोर्ट

क्र. स.	समूह/सहकारी/फर्म/उद्यमीकोनाम	कृषकको नाम थर	ठेगाना	धेरै उत्पादन भएको प्रति वोटमा फल संख्या	धेरै उत्पादन भएको प्रति वोटमा १० फलको औषत तौल (के जी)	मझौला उत्पादन भएको प्रति वोटमा फल संख्या	मझौला उत्पादन भएको प्रति वोटमा १० फलको औषत तौल -के जी	मझौला उत्पादन भएको प्रति वोटमा फल औषत तौल (के जी)	कम उत्पादन भएको प्रति वोटमा फल औषत तौल (के जी)	कम उत्पादन भएको प्रति वोटमा १० फलको औषत तौल के जी	कम उत्पादन भएको प्रति वोटमा फल औषत तौल (के जी)	धेरै उत्पादन भएको प्रति वोटमा औषत तौल -के जी	मझौला उत्पादन भएको प्रति वोटमा औषत तौल -के जी	कम उत्पादन भएको प्रति वोटमा औषत तौल -के जी	३ वटा वोटको औषत तौल (के जी)	प्रति रोपनी उत्पादन (के जी)	प्रति हेक्टर उत्पादन (के जी)	प्रति हेक्टर उत्पादन (मेट्रन)	
१	प्रगतिशिल अकबरे खुर्सानी अचार उद्योग	चुडा बहादुर कार्की	रा.न.पा-७	३९०	१.८००	०.१८	३००	१.३२	०.१३	१४०	१.१८	०.१२	७०	३९.६	१६.५	४२	६३१.२५	१२६२५.००	१२.६३
२	जुनार कृषि सहकारी संस्था लिमिटेड	युगराज पाख्रिन	रा.न.पा-६	६२०	१.६४०	०.१६	४००	१.५६	०.१६	१४०	१.६५	०.१६	९९	६२.४	२३	६२	९२२.८०	१८४५६.००	१८.४६
३	जुनार कृषि सहकारी संस्था लिमिटेड	टिकाराम लामा	रा.न.पा-६	१५०	२.०५	०.२१	१००	१.६६	०.१७	३५	१.४८	०.१५	३१	१६.६	५.१८	१७	२६२.४०	५२४८.००	५.२५
४	जुनार कृषि सहकारी संस्था लिमिटेड	डेक बहादुर पाख्रिन	रा.न.पा-६	४००	१.७३५	०.१७	१३५	१.७५	०.१८	८५	१.६२	०.१६	६९	२३.६	१३.७	३६	५३३.७६	१०६७५.२५	१०.६८
५	व्यक्तिगत	फुलस्त बहादुर तामाङ्ग	रा.न.पा-६	५२०	१.५२५	०.१५	१२६	१.५०५	०.१५	६५	१.५६	०.१६	७९	१८.९	१०.१	३६	५४०.४०	१०८०८.००	१०.८१
६	व्यक्तिगत	टहल बहादुर तामाङ्ग	रा.न.पा-६	३८०	१.८७५	०.१९	२१५	१.५७५	०.१६	१००	१.५	०.१५	७१	३३.९	१५	४०	५९९.३६	११९८७.२५	११.९९
७	व्यक्तिगत	टेक बहादुर तामाङ्ग	रा.न.पा-६	५००	१.८००	०.१८	१५०	१.४५	०.१५	८०	१.०३०	०.१	९०	२१.८	८.२४	४०	५९९.९५	११९९९.००	१२.००
८	रसिलो जुनार कृषि सहकारी संस्था लिमिटेड	हेम बहादुर तामाङ्ग	रा.न.पा-६	२००	२.०६०	०.२१	९८	१.८४५	०.१८	४०	१.८२५	०.१८	४१	१८	७.२८	२२	३३२.५६	६६५१.२०	६.६५
९	श्री कामना फलफूल बहउद्देश्यीय नसुरी फर्म	शेरबहादुर तामाङ्ग	रा.न.पा-६	२६०	२.०७	०.२१	१५०	१.९५५	०.२	५०	२.४२५	०.२४	५४	२९.३	१२.१	३२	४७५.५८	९५११.५०	९.५१

१०	रसिलो जुनार कृषि सहकारी संस्था लिमिटेड	प्रिय तामाङ्ग	रा. न.पा-६	३७०	१.९६	०.२	२१०	१.९३५	०.१९	१०५	१.९०५	०.१९	७२	४०.५	२०	४४	६६३.१५	१३२६३.००	१३.२६
११	व्यक्तिगत	भिम बहादुर कार्की	रा.न.पा.-७	१५०	१.६३	०.१६	१४०	१.५३५	०.१५	१०२	१.१९०	०.१९	२४	२१.४	१९.४	२२	३२५.५०	६५१०.००	६.५१
१२	व्यक्तिगत	सरिता आले मगर	रा.न.पा.-७	१५०	१.६६	०.१७	१३०	१.६१०	०.१६	३२	१.३३५	०.१३	२५	२०.९	४.२७	१७	२५०.५१	५०१०.२०	५.०१
१३	व्यक्तिगत	विजय कुमार कार्की	रा.न.पा.-७	६१०	१.५०	०.१५	३६०	१.२५५	०.१३	१००	१.०३०	०.१	९१	४७.७	१०.३	५०	७४५.९३	१४९१६.५०	१४.९२
१४	व्यक्तिगत	बिष्णु बहादुर बस्नेत	रा.न.पा.-७	८५०	१.६१	०.१६	५२०	१.५४०	०.१५	२४०	१.३९५	०.१४	१३६	८०.१	३३.४	८३	१२४९.३३	२४९८६.५०	२४.९९
१५	व्यक्तिगत	नरमाया तामाङ्ग	रा.न.पा.-५	७५०	१.७८	०.१८	४२५	१.४६०	०.१५	२६०	१.०३५	०.१	१३४	६२.१	२६.९	७४	१११२.३०	२२२४६.००	२२.२५
१६	आइतबारे जुनार कृषि सहकारी संस्था लिमिटेड	रामदाश वाइवा	रा.न.पा.-५	९५०	१.५३	०.१५	६९०	१.७	०.१७	३५०	१.०२	०.१	१४४	११७	३५.७	९९	१४८५.२८	२९७०५.५०	२९.७१
१७	व्यक्तिगत	चिरञ्जिवी खड्का	रा.न.पा.-७	२२५	१.२१	०.१२	१७५	१.१६	०.११	९८	१.०१	०.१	२७	१९.३	९.९	१९	२८१.८७	५६३७.३०	५.६४
१८	व्यक्तिगत	राम बहादुर मगर	रा.न.पा.-७	१८०	१.१६	०.११	१२०	१.०२	०.१	३९	१.०१	०.१	२०	१२.२	३.९४	१२	१७९.९०	३५९७.९०	३.६०
१९	व्यक्तिगत	राधा कुमारी बस्नेत	रा.न.पा.-७	१४५	१.६२२	०.१६	८९	१.४८	०.१५	३५	१.०३	०.१	२४	१३.२	३.५	१३	२००.९६	४०१९.१०	४.०२
२०	व्यक्तिगत	पुर्णिमाया तामाङ्ग	रा.न.पा.-६	४१५	१.७	०.१७	३३७	१.७	०.१७	१८५	१.९	०.१९	७१	५७.३	३५.२	५४	८१४.९५	१६२९९.००	१६.३०
																			२४४.१५
जुनारको उत्पादकत्व प्रति हेक्टर १२.२१ मे.टन																			

४.२) सुन्तलाजात ह्रास रोग व्यवस्थापन कार्यक्रम :

सुन्तलाजात ह्रास रोग भन्नाले विभिन्न प्रकारका जैविक तथा अजैविक कारणहरूले गर्दा सुन्तलाजात फलफुलका बोटहरू रोगी हुँदै गई विस्तारै विस्तारै उत्पादन घट्दै गई पूरै बोट नष्ट समेत हुने स्थितिमा पुग्ने अवस्थालाई बुझिन्छ । ह्रास हुनुमा बगैँचाको व्यवस्थापन राम्रोसँग नहुनु र रोग कीराको प्रकोप अत्यधिक मात्रामा हुनुलाई लिन सकिन्छ । वालीनालीमा ह्रास आएपछि व्यवस्थापनको बाटो पहिल्याउनु अति आवश्यक हुन्छ । त्यसैले सुन्तला जात वालीमा लाग्ने विभिन्न किसिमका रोगहरू व्यवस्थापन गर्ने उद्देश्यले यो कार्यक्रम लागु गरिएको हो । मुख्यतया सुन्तला जात वालीमा अत्याधिक मात्रामा देखा परेको समस्या भनेको खराने ,कालो ध्वाँसे, जरा कुहिने , फेद कुहिने, चोप निस्कने इत्यादि हुन । उल्लेखित रोगहरू व्यवस्थापनका लागी निलोतुथो,चुनाको प्रयोगलाई जुनार जोन क्षेत्रमा सुचिकृत भएका कृषक समुह, कृषि सहकारी , फर्म र कम्पनीहरूबाट माग भएअनुसार ५० प्रतिशत अनुदानमा आवश्यक मात्रामा तालिका नं.९ मा उल्लेख भए बमोजिमका सरोकारवालाहरूलाई तपशिल बमोजिमको परिमाणमा ६०० के.जी. निलोतुथो र ६०० के.जी. चुना वितरण गरियो ।

तालिका नं. ९ आ.व. २०७६/७७ मा सुन्तलाजात ह्रास रोग व्यवस्थापन कार्यक्रम अन्तर्गत वितरित सामग्री

क्र. स.	कृषक समुह, सहकारी, फर्म तथा कम्पनीहरू	सम्पर्क व्यक्तिको नाम	ठेगाना	निलोतुथो (के.जी.)	चुना (के.जी.)	प्रोटीन बेट (लिटर)	जाली घर भित्रका कलमी विरुवा (संख्या)	जालीघर बाहिरका कलमी विरुवा (संख्या)	दुवै गरी जम्मा विरुवा (संख्या)
१.	रसिलो जुनार कृषि सहकारी संस्था ली.	शेर बहादुर तामाङ्ग	रा.न.पा.-६	२९०	२९०	१३२	१७५	२००	३७५
२.	प्रगतिशिल कृषि उत्पादन तथा पशुपालन फर्म	हरि बहादुर तामाङ्ग		१५	१५	१०	०	०	०
३.	नमुना जुनार उत्पादक कृषि सहकारी संस्था ली.	भिम बहादुर श्रेष्ठ	म.न.पा.४	१३	१३	४०	१५०	५५०	७००
४.	सम्भना कृषक समुह	हरि शंकर लामा	रा.न.पा.६	१५	१५	१७	७८	१५६	२३४
५.	कृषक जागरण कृषि सहकारी संस्था ली .	योवन श्रेष्ठ	रा.न.पा.६	४०	४०	१७	५०	५००	५५०
६.	देविस्थान तरकारी खेति कृषक समुह	मान बहादुर तामाङ्ग	रा.न.पा.७	१७	१७	१५	१००	८०	१८०
७.	प्रगतिशिल बाखा तथा कृषि उत्पादन कृषक समुह	प्रेम बहादुर तामाङ्ग	रा.न.पा.६	५	५	२०	२५	३०	५५
८.	सयपत्री फलफुल तथा कृषि समुह	ख्याम बहादुर तामाङ्ग	रा.न.पा.४	१५	१५	२०	०	०	०
९.	जुनार कृषि सहकारी संस्था ली.	युगराज पाख्रिन	रा.न.पा.६	१००	१००	८४	७६४	८००	१५६४
१०.	पाखाटोल जुनार कृषि सहकारी संस्था ली .	पुर्ण बहादुर तामाङ्ग	रा.न.पा.६	५०	५०	४५	१५०	४५०	६००
११.	जुनार विकाश संघ	खड्ग बहादुर	रा.न.पा.७	१०	१०	१०	०	०	०

		रोकाय							
१२.	सुकाजोर युवा विकाश समाज	राम कुमार कार्की	रा.न.पा.७	२०	२०	६	५०	०	५०
१३.	विजवृद्धि तरकारी तथा वीउ उत्पादन कृषक समुह	तोप बहादुर थापा	रा.न.पा.९	५	५	४	३०	१८०	२१०
१४.	आधुनिक कृषि सहकारी संस्था ली.	सिर कुमारी श्रेष्ठ	रा.न.पा.९	५	५	५	१२०	६०	१८०
१५.	आइतबारे जुनार कृषि सहकारी	रामदास वाइबा	रा.न.पा.५	०	०	०	०	२००	२००
१६.	मिलिजुली बसन्ती कृषि समुह	गोविन्द मगर	रा.न.पा.४	०	०	०	०	१००	१००
१७.	समृद्धि कृषि फार्म	रमाकुमारी थापा	म.न.पा. ६	०	०	०	०	३०	३०
१८.	कालिकादेवी बहुघेस्वीय कृषक समुह	ढक बहादुर मगर	रा.न.पा. ७	०	०	०	१५०	२०	१७०
१९.	पालेवन पशु तथा फलफुल कृषक समुह	रामबहादुर मगर	रा.न.पा. ७	०	०	०	२५	१७६	२०१
२०.	शान्ती जागरण कृषक आमा समुह	रोशन श्रेष्ठ	म.न.पा. ६	०	०	०	०	४००	४००
२१.	देविस्थान एकता कृषक समुह	शन्तोष शाही	रा.न.पा. ८	०	०	०	१३५	१५०	२८५
२२.	न्यानौ कृषि सहकारी संस्था	उज्वल घिमिरे	रा.न.पा. ८	०	०	०	२४०	१७६	४१६
२३.	प्रगतिशिल जुनार कृषक समुह	कृष्ण भक्त श्रेष्ठ	रा.न.पा. ८	०	०	०	१०८	१०१	२०९
	जम्मा			६००	६००	४२५	२३५०	४३५९	६७०९

४.३) क्षेत्रगत रोग किरा नियन्त्रण कार्यक्रम :

क्षेत्रगत रोग किरा नियन्त्रण भन्नाले कुनै पनि निश्चित क्षेत्रमा अत्याधिक रूपमा देखापरेको समस्यालाई क्षेत्रगत समस्या भनिन्छ । जस्तै विगत २०७१ सालदेखि सिन्धुली र रामेछापको जुनारमा फल कुहाउने औँसा भिँगाँले क्षति पुऱ्याएको देखियो । यस भिँगाँलाई अन्तराष्ट्रिय स्तरमा चाईनिज सिट्रस फ्लाईको नामले चिनिन्छ । यो भिँगाँ चिनबाट पुर्वि नेपालको मध्य पहाडी भुभागबाट फैलिएको विद्वानहरुको भनाई छ । यो भिँगाँ व्यवस्थापनको लागि ग्रेट फ्रुट फ्लाई वेट नामक विषादीको प्रयोग वैशाख, जेठ र असार महिनामा फलको आकार गुच्चा जत्रो भएपछि १० पटक हप्तैपिच्छे , तिनवटा वोट मध्ये १ वोटमा , पात बढि भएको हाँगामा ०.५ देखि १ वर्ग मिटर पातमा पर्ने गरि स्प्रे गर्नुपर्दछ । परियोजना कार्यान्वयन इकाईले भिँगाँ व्यवस्थापनको लागि ४२५ लिटर विषादी तालिका नं. ९ मा उल्लेख भए बमोजिमका कृषक समुह, कृषि सहकारी तथा कम्पनिहरुलाई वितरण गरियो ।

४.४) जुनार वगैँचा क्षेत्र विस्तार कार्यक्रम :

जुनार जोन क्षेत्र भित्र रहेका दुईवटा स्थानिय तहमा जुनार खेतीबाट परापूर्वकालदेखि व्यवसायिक रुपमा खेति गरि आम्दानिको मुख्य स्रोतको रुपमा रहेको

क्षेत्रमा एक गाँउ एक उत्पादन कार्यक्रम लागु भएकोले यहाँका किसानहरु बढी लाभान्वित भएका थिए । त्यस पश्चात् ०७२ /०७३ मा फल कुहाउने भिँगाको प्रकोपले वगैँचा नै सखाप बनाएको हुनाले जुनार खेती गर्ने किसानहरुको मनोबल घट्दै गएको पाईयो । २०७६/०७७ को वार्षिक कार्यक्रमअनुसार जुनार वगैँचा क्षेत्र विस्तार तर्फ पुनः कृषकहरु आकर्षित भएका छन् । यस परियोजनाले तालिका नं. ९ बमोजिमका कृषक समुह, कृषि सहकारी, कृषि फर्म र कम्पनीहरुलाई उल्लेखित परिमाणबमोजिमका जुनारको विरुवा वितरण गरियो ।

४.५) उच्च प्रविधि नर्सरी स्थापना :

आ.व. २०७६/७७ को वार्षिक स्वीकृत कार्यक्रमअनुसार जुनार जोन क्षेत्रमा ५० प्रतिशत मुल्य अनुदानमा उच्च प्रविधि नर्सरी नेपाल एग्रो कन्सर्न उद्योग फर्म रामेछाप नगरपालिका-६

लामाटोल, रामेछापले कलमी काँठी प्रमाणिकर जाली घर नर्सरी निर्माण गरेको छ । यस जाली नर्सरी घरको लम्वाई १९.८ मिटर र चौडाई ९ मिटर रहेको छ । आ.व. २०७७/०७८ मा यस जाली घरमा १२,००० भन्दा बढी सुन्तलाजात फलफूलको विरुवा उत्पादन गरि जुनार जोन क्षेत्रका कृषक र रामेछाप जिल्लाका अन्य सुन्तलाजात फलफूलको खेती गर्न चाहने कृषकका लागि विरुवा उपलब्ध गराउन सक्ने अपेक्षा परियोजना कार्यान्वयन इकाई रामेछापको रहेकोछ । साथै रामेछाप जिल्लामा सुन्तलाजात फलफूल नर्सरीका लागि विगतका आ.व.मा कुनै पनि जाली नर्सरी घर नहुनाले सुन्तलाजातको फलफूलको उपयुक्त स्तरको नर्सरी नभएको र जसका कारण सुन्तलाजात फलफूलको क्षेत्र विस्तारका लागि छिमेकी जिल्ला सिन्धुलीमा निर्भर हुनु परेको तितो यथार्थता भोगि रहेका छन् कृषकहरुले ।

४.६) जुनार बगैंचामा सहभागितात्मक उन्नत प्रविधि प्रदर्शन तथा स्थलगत तालिम

मन्थली नगरपालिका वडा नं ४ सालुका किसानहरुको मुख्य आयस्रोतको रूपमा रहेको जुनार खेती प्रविधि सम्बन्धि सम्पूर्ण विषयको जानकारी व्यावहारिक रूपमै गराई जुनार बालीको गुणस्तरीय उत्पादन तथा उत्पादकत्व बढाउने उद्देश्यले संचालित तालिम पहिलो पटक मिति २०७६/१०/२६ गतेका दिनमा सुन्तलाजात फलफुलमा काटँछाट, गोडमेल, मलखाद व्यवस्थापन, साथै बोडो मिश्रण तथा बोडो पेष्ट तयार तथा प्रयोग सम्बन्धि शैद्धान्तिक तथा व्यावहारिक ज्ञान प्रदान गरिएको थियो । दोश्रो पटक २०७७/०२/१ गतेको तालिममा प्रोटीन बेटको प्रयोग गरी फल कुहाउने औँसा किरा व्यवस्थापनका विषयमा जानकारी गराइएको र अन्तिम पटक २०७७/०३/१३ को तालिममा जुनार बालीमा लाग्ने चुसाहा किराहरु व्यवस्थापन साथै विभिन्न प्रकारका रोगहरु व्यवस्थापनका उपायहरुका बारेमा जानकारी गराइएको थियो । शैद्धान्तिक मात्र नभई व्यावहारिक पक्षमा बढी जोड दिइ स्थलगत रूपमै तालिम प्रदान गरिएबाट कृषकहरुको ज्ञान तथा सीपमा राम्रो अभिवृद्धि भएको धारणा तालिमका सहभागीबाट व्यक्त भएको थियो ।

बाखा जोन

१) नेपालमा बाखा :

बाखापालन व्यवसाय नेपालमा हिमाल देखि तराई सम्म परम्परागत रूपमा परापूर्व काल देखिनै पालन गरिदै आएको छ । नेपालमा उपयोग हुने मासु मध्ये करिब २० प्रतिशत मासु खसि बोकाको हुन्छ । आ.व. २०७५/७६ को तथ्यांक अनुसार नेपालको कुल पशुको संख्या मध्ये बाखाहरूको संख्या सबैभन्दा बढि १ करोड २२ लाख ८३ हजार ७ सय ५२ वटा भएको देखिन्छ । नेपाल प्राकृतिक विविधताले भरिपुर्ण भएकोले यहाँका हावापानी ठाउँ अनुसार फरक फरक किसिमको पाईन्छ । त्यसैले यहाँ विभिन्न प्रजातिको बाखाहरू पालन गर्दै आएको पाईन्छ । नेपालमा मुख्यतया ४ जातका स्थानीय बाखाहरू पाल्ने गरेको पाईन्छ । यसको अलवा बाखा पालक कृषकहरू ले आफ्नो आवश्यकता चाहना अनुरूपका गुण भएका विदेशी जातका अन्य बाखाहरू पनि पालन गरिदै आएको पाईन्छ । हाल उत्पादन भैरहेका खसी बोका देशको माग भन्दा निकै न्यून मात्रामा रहेका छन् । विगतका तुलनामा हालका वर्षहरूमा खसी बाखाको उत्पादन वृद्धि भएतापनि बढ्दो मागलाई पूर्ति गर्न दशै तिहार जस्ता महत्वपूर्ण चाडपर्वहरूमा छिमेकी मुलकहरू चिन र भारत बाट खसि बोका आयत गर्नु पर्ने स्थिती रहेको छ । हाल नेपालमा बाखापालनलाई व्यवसायिक र आधुनिक तरिकाले संचालन गर्न नेपाल सरकार कृषि तथा पशुपंक्षी विकास मन्त्रालय द्वारा संचालित प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजनाले आ.व. २०७६/७७ देखि देशका चार जिल्लामा बाखा जोनको रूपमा क्षेत्र निर्धारण गरि कार्य गर्न थालिएको छ । त्यस्तै बाखापालन कृषकहरूलाई बाखापालन व्यवसाय तर्फ आकर्षित गर्न बाखा अनुसन्धान केन्द्र, बन्दिपुरले विदेशी जातका छिड्रो बढ्ने र मासु उत्पादन राम्रो हुने, दुध उत्पादन राम्रो हुने बाखाहरू आयत गरि अनुसन्धान तथा नश्ल सुधारको लागि विदेशी जातका ब्याड बोका वितरण कार्य गरिदै आएको पाईन्छ । विगतको तुलनामा हालको वर्षहरूमा बाखापालन व्यवसाय तर्फ कृषकहरू आकर्षित हुदै गई रहेको पाईन्छ । नेपालमा मुख्यतया ४ जातका स्थानीय बाखाहरू तराई,खरी,सिन्हाल र च्याग्रा बाखासाथै पाँच जातका विदेशी जातका बाखाहरू जमुनापारी,वारवरी, सानन, विटल र बोयर जातहरू पालन हुँदै आएको छ ।

२) रामेछापमा बाखापालनको स्थिती:

बाखापालन व्यवसाय रामेछाप जिल्लामा परम्परागत रूपमा परापूर्वक काल देखि नै हुदै आएको पाएता पनि विगत केहि वर्ष यता रामेछापका कृषकहरूले बाखापालन व्यवसायलाई फर्म दर्ता गरि सामुहिक तथा निजी स्तरमा आधुनिक खोरको निर्माण गरि स्थानीय तथा विदेशी जातका बाखाहरू विदेशबाट आयत गरि पालन गर्न सुरु गरेका छन् । रामेछाप प्राकृतिक विविधताले भरिपुर्ण भएको कारणले यहाँ हिमाल देखि तराई सम्म पालन गरिने बाखाहरू सजिल्यै पाल्न सकिन्छ । रामेछापको लेकाली भु-भागका कृषकहरूले च्याग्रा र सिन्हाल जातका बाखाहरू पालन गर्दै आएको पाईन्छ, भने मध्ये र तल्लो भु-भाग तिर खरी बाखा र यसमा विदेशी बाखाहरू बाट नश्ल सुधार गरि जन्मीएका पाठापाठी पालन गर्दै आईरहेको पाईन्छ । रामेछापका धेरै जसो भुभागहरू सुख्खा क्षेत्र भएको कारण यहाँका धेरै जसो जग्गा जमिन बाभो बसेको अवस्था छ । यस्ता जग्गाहरूमा स्वदेशी तथा विदेशी जातका घासहरू लगाएर बाखापालन व्यवसाय गर्न उपयुक्त हुन्छ । आ.व.२०७१/७२ को रामेछाप जिल्लाको वार्षिक प्रतिवेदन अनुसार रामेछाप जिल्लामा २,३०,२८७ वटा बाखा रहेकोमा १,६७,०४८ वटा बाखा स्थानीय बाखा र ६३,२३९ वटा बाखा उन्नत जातको बाखा रहेको तथ्यांक छ ।

रामेछाप जिल्लाको पशुपालन क्षेत्रमा विभिन्न सरकारी गैर सरकारी संघ संस्थाहरूले काम गरेको पाईन्छ । यस्ता संघ संस्थाहरूले पनि कृषकहरूलाई बाखापालन व्यवसाय गर्न आकर्षित गरेको पाईन्छ । यस्ता संघ संस्थाहरूले बाखामा नश्ल सुधारको लागि दिएको पाठापाठीहरूबाट उत्पादित पाठापाठीको मासु उत्पादन क्षमतामा केहि सुधार भएता पनि अबै रामेछाप जिल्लाको माग पूर्ति गर्न सकिरहेको छैन ।

३) रामेछाप जिल्लामा बाखा जोन विकास कार्यक्रम :

नेपाल सरकार कृषि तथा पशुपंक्षी विकास मन्त्रालय अन्तर्गत प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना आ.व.२०७३/७४ देखि संचालनमा आई कृषिका विभिन्न कृषि वालीहरुमा पकेट, ब्लक, जोन र सुपरजोन बनाई कार्य थालनी गरेता पनि पशुपंक्षी क्षेत्रमा भने आ.व.२०७६/७७ देखि पशुका चार जातमा आठ ओटा जोन बनाई आठ जिल्लामा कार्यगर्न थालिए संगसंगै रामेछाप जिल्लामा पनि बाखा जोन बनाई कार्यगर्न थालिएको छ । आ.व.२०७६/७७ बाट रामेछाप जिल्लामा नेपाल सरकार, कृषि तथा पशुपंक्षी विकास मन्त्रालय अन्तर्गत प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजनाले बाखा जोन क्षेत्र निर्धारण गरि कार्य थालनी गरेको छ । रामेछाप जिल्लाका धेरै बाखा पालिने र बाखापालन गर्न सवै भन्दा उपयुक्त हावापानी भएका तिन स्थानीय तहहरुका विभिन्न वडाहरुलाई बाखा जोन क्षेत्र निर्धारण गरीकार्यक्रम कार्यान्वयनमा लुगिएको छ । मन्थली नगर पालिकाका वडा नं.१,२,३,७,८,९,१०,११,१२ र १३ साथै खाँडाडेवी गाउँपालिकाका वडा नं. १,२,३,४ र ५ र सुनापति गाँउपालिकाका वडा नं. ३,४ र ५ लाई बाखा जोन क्षेत्र निर्धारण गरी सो जोन क्षेत्रमा कार्यक्रम संचालन गरेको छ । परियोजना कार्यान्वयन इकाई, रामेछापको कार्यालय मन्थली नगरपालिकाको वडा नं.१ मा रहेको छ र बाखा जोनको सम्पर्क कार्यालय पनि यसै कार्यालय रहेको भवनमा रहेको छ । जोन क्षेत्र निर्धारण गरिएको क्षेत्रहरु बाट कृषि सहकारी, कृषक समुह, निजी तथा साभेदारी फर्महरु बनाई संबन्धित निकायमा दर्ता गरी सो दर्ताको प्रतिलिपि र कार्यालयले दिएको फर्मका साथै आवश्यक कागजातहरु संलग्न गरी कार्यालयमा ईच्छा पत्र पेश गरेमा कार्यालयले नियमानुसार बाखा जोन संचालक समितिको सिफारिस समेतको आधारमा सुचिकृत गराई कार्यक्रममा समावेश गरिने प्रावधान रहेको छ । यसरी सुचिकृत भएका कृषक समुह, कृषि सहकारी र निजी तथा साभेदारी फर्महरुलाई कार्यालयमा प्राप्त हुने वार्षिक स्विकृत कार्यक्रममा सहभागी गराई ५० प्रतिशत मुल्य अनुदानमा कार्यक्रम संचालन गरिन्छ । हाल सम्म बाखा जोनमा २५ वटा कृषक समुह, ११ वटा कृषि सहकारी, ५८ निजी तथा साभेदारी फर्महरु गरी जम्मा ९४ वटा सुचिकृत भएका छन् । यसरी सुचिकृत भएका कृषक समुह, कृषि सहकारी , निजी तथा साभेदारी फर्महरु गरी जम्मा ९४ वटा सूचिकृत संस्थामा करिब १८,९९९ वटा बाखाहरु पालन गरिएको तथ्यांक छ । बाखा जोन कार्यक्रमबाट करिब १४६२ घर धुरी लाभावन्ति भएका छन् । परियोजनाको सफल कार्यान्वयनबाट रामेछाप जिल्लामा आगामी वर्षहरुमा बाखा पालन व्यवसाय बढ्दै जाने र बाखाको मासु उत्पादनमा वृद्धि भई रामेछाप जिल्लाको माग पुर्ति गर्न सक्ने र जिल्ला बाहिर समेत खसि वोका निर्यात गर्न सक्ने अवस्थामा पुग्न सकिने आशा लिइएको छ । बाखा जोनमा सूचिकृत संस्थाहरुको विवरण तालिका नं.१४ मा दिइएको छ ।यी सवै संस्थाहरुलाई प्रतिनिधित्व गर्ने गरी एक बाखा जोन संचालक समिति रामेछाप पनि गठन भएको छ । बाखा जोन संचालक समितिको विवरण तालिका नं.१५ मा दिइएको छ ।

तालिका नं. १४आ.व. २०७६/७७ मा बाखा जोनमा सुचिकृत हुने समूह/सहकारी/कम्पनी/उद्यमीहरुको विवरण

क्र.स.	समूह/सहकारी/कम्पनी/उद्यमीहरुको नामावली	कृषकको नाम	ठेगाना			जम्मा जग्गाको क्षेत्रफल रोपनी	पालन गरिएको माउ बाखा संख्या	पालन गरिएको पाठा पाठी संख्या	जम्मा पालन गरिएको संख्या	महिला	पुरुष	जनजाति	दलित	अन्य	जम्मा	कैफियत
			गा.पा	वडा नं.	टोल											
१	सुनापती उन्नत कृषी पशु फार्म	युगेश मोक्तान	सुनापती	३	हिलेदेवी	२७	२०	८	२८	०	१	१	०	०	१	९८४१५६९९११
२	असल कृषि फर्म	असल सिं तामाङ	सुनापती	३	हिलेदेवी	२७	१०	१३	२३	०	१	१	०	०	१	९८४१९५०५२९
३	महेन्दो कृषि तथा पशुपालन फर्म	जित बहादुर तामाङ	सुनापती	३	हिलेदेवी	१४	८	१३	२१	०	१	१	०	०	१	९८४१५७०१७५
४	नमुना खहरेखोला कृषि तथा पशु फर्म	पदम बहादुर तामाङ	सुनापति	४	भलबाडी	४	१५	७	२२	०	१	१	०	०	१	९८६००७७४७१
५	श्री कृष्ण बाखापालन फर्म	पूर्ण बहादुर खत्री	सुनापति	४	बेथान खत्री पधेरा	१६	१६	२५	४१	०	१	०	०	१	१	९८०३५०७०४२
६	खानीखोला बहुउद्देश्य कृषि तथा पशुपंक्षी फर्म	सोनाम तामाङ	सुनापति	४	खानीखोला	३०	२५	२०	४५	०	५	५	०	०	५	९८१३००२१०५
७	सुनापति एगो एण्ड मल्टीप्रपोज प्रा.ली	घन बहादुर लामा	सुनापति	४	बेथान केउरानी	३५	४४	५२	९६	०	२	२	०	०	२	९८५११२९७३३ ९८१८१९७०८६
८	जक्सन बाखा पालन फर्म	रामबाबु तामाङ	सुनापती	४	बेथान लाठा	४	१५	१७	३२	०	१	१	०	०	१	९८१३२५८६५९
९	सुनापती कृषि तथा पशुपालन फर्म	लहनाम दौजे लामा	सुनापती	४	बेथान		१०	१३	२३	०	१	१	०	०	१	९७५१०१०६५३
१०	भिरकुना कृषि तथा पशुपालन फर्म	सुनिता घिसिङ	सुनापती	४	बेथान		१०	११	२१	१	०	१	०	०	१	९८१८९३५५६८
११	सुनखरी बहुदेशीय सहकारी संस्था ली.	रामबाबु पाण्डे	सुनापती	४	बेथान	२९३	१८९	१०८	२९७	७	२५	२	१	२९	३२	९८५११५५०३७
१२	उच्च सगरमाथा तरकारी उत्पादक कृषक समूह	सुनिता तामाङ	सुनापति	४	बेथान	६९०	१३३	१५२	२८५	२८	१०	३८	०	१	३८	९८१३२५८६५९
१३	सुनापति कृषि सहकारी संस्था ली.	दोर्जे लामा	सुनापति	४	भवांसा	६४९	२५३	२०३	४५६	११	२७	२४	३	११	३८	९८४९१२६००५
१४	मन्दर ढोड बाखा पालन फर्म	धन बहादुर मानन्धर	सुनापती	५	खनियापानी	३९५	१३५	५५	१९०	०	७	६	०	१	७	९८५११०३८२०
१५	सुनकोशी बाखापालन फर्म	सन्देश कुमार खड्का	सुनापती	५	खनीयापानी	३०	१५	१२	२७	०	१	०	०	१	१	९८५११५५०३७
जम्मा (सुनापती गापा)						२२१४	८९८	७०९	१६०७	४७	८४	८४	४	४४	१३१	
१६	चम्किलो तारा कृषक समूह	यम विक्रम लामा	खाडादेवी	१	राकाथुम	४६	४२	२६	६८	४	१०	१४	०	०	१४	९८१००९४८०२
१७	कोपिला कृषक समूह	तिलक बहादुर तामाङ	खाडादेवी	१	राकाथुम	२०२	९५	८९	१८४	९	९	१८	०	०	१८	९४३६५६९३१
१८	सुनकोशी कृषक समूह	सोम बहादुर माझी	खाडादेवी	१	राकाथुम	१८९	७६	४६	१२२	७	११	१८	०	०	१८	९८६२५९८५८४

१९	कालीका देवी कृषक समुह	बेली कुमारी माझी	खाडादेवी	१	राकाथुम	१६७	१८०	२१७	३९७	९	१५	२४	०	०	२४	९८६१८२०९६३
२०	सिर्जनशिल घर बगैचा कृषक समुह	दान बहादुर लामा	खाडादेवी	२	मभुवा	२३४	७७	४८	१२५	१०	११	२१	०	०	२१	९७४४०७८५८
२१	मिलीजुली कृषक समुह	मिलन लामा	खाडादेवी	२	मभुवा कुरुन्थली	१९४	४३	३५	७८	७	७	१४	०	०	१४	९८४०४०१४९२
२२	श्री खाडादेवी बहुउद्देश्य कृषि तथा पशु पालन फर्म	तेज बहादुर बोहोरा	खाडादेवी	२	हिलेचौर	१५२	१००	५०	१५०	०	२	०	०	२	२	९८५११५४०७३
२३	बहुउद्देश्य बंगुर पालन फर्म	अमृत तामाड	खाडादेवी	२	मभुवा	२१	२२	१७	३९	०	२	२	०	०	२	९८१८२८८४४६
२४	खाडादेवी बहुउद्देश्य घर बगैचा कृषि समुह	यग बहादुर कार्की	खाडादेवी	२	मभुवा	२१८	५३	५२	१०५	१३	६	५	०	१४	१९	९८४९१४३१०८
२५	श्री दुर्गानदी बहुउद्देश्य कृषि घर बगैचा कृषक समुह	नवराज तामाड	खाडादेवी	२	मभुवा	१७४	५७	५७	११४	१९	१	१	०	१९	२०	९८६०६१६८६४
२६	काफलबोट बाखा पालन फर्म	कुझा दाजें लामा	खाडादेवी	२	मभुवा	२	२०	११	३१	०	१	१	०	०	१	९८४५३४६२८६
२७	बहुउद्देश्य बाखापालन कृषक समुह	मिना लामा	खाडादेवी	२	मभुवा	३१५	१३४	१२२	२५६	१०	५	१५	०	०	१५	९८६९१६४६१७
२८	मिलिजुली पशु तथा बाखा पालन कृषि समुह	कुमार घिसिड	खाडादेवी	२	मभुवा	१५०	५०	२०	७०	२	८	१०	०	०	१०	९८६१७५५६३५
२९	सूर्य किरण बाखा पालन समुह	लव श्रेष्ठ	खाडादेवी	३	कमराती	२८२	६६	३७	१०३	०	९	९	०	०	९	९८४१२५२०१६
३०	व्यवसायिक महिला पशुपालन समुह	सुनिता घिसिड	खाडादेवी	३	भिरपानी	२००	१००	०	१००	१०	०	१०	०	०	१०	९७४१०४२१२७
३१	मिलन एण्ड रोमन कृषि विकास प्रा.ली.	हरि बहादुर माझी	खाडादेवी	४	रजगाउ	१०	५०	४०	९०	०	१	१	०	०	१	९८४४२२६२१७
३२	गणेश बाखा पालन फर्म	विन्दा के.सी.	खाडादेवी	४	पकरवास	३	२५	३०	५५	१	०	०	०	१	१	९८४४१४२००६
३३	नमुना कृषि तथा पशु फर्म	सोम बहादुर कार्की	खाडादेवी	४	अर्चले	६	१९	१५	३४	०	१	०	०	१	१	९८४४५१७१११
३४	नवदुर्गा बाखा पालन फर्म	बलाराम प्रसाई	खाडादेवी	४	पकरवास	६८	६०	१९	७९	०	१	०	०	१	१	९८६४०१८२१०
३५	सेति देवी कृषि फर्म	शिवहरी मानन्धर	खाडादेवी	४	पकरवास	२५	२१	१८	३९	०	१	१	०	०	१	९८४४१७३९४३
३६	कालीदेवी कृषि फर्म	विष्णु कुमारी प्रसाई	खाडादेवी	४	ज्यामिरेटार	६	२२	१०	३२	१	०	०	०	१	१	९८४४४४०५३३
३७	उद्यमशिल लघुउद्यमी महिला तरकारी कृषक समुह	निर्मला पौडेल	खाडादेवी	४	माडीमुहान	२२७	१४६	७३	२१९	७	१	१	०	७	८	९८४४२३३९४०
३८	मटेरी बाखा पालन फर्म	लाल बहादुर माझी	खाडादेवी	४	रजगाउँ	०	३०	२०	५०	स्थानीय	०	१	१	०	०	९८४१६०५८४९
३९	राधाकृष्ण फलफुल तरकारी तथा पशुपालन कृषकसमुह	तारानथ ढुंगेल	खाडादेवी	५	पकरवास	२९७	१२५	२२	१४७	६	१०	०	२	१४	१६	
जम्मा (खाडादेवी गापा)						३१८८	१६१३	१०७४	२६८७	११५	११२	१६६	३	६०	२२७	

४०	सुनौलो बाखा पालन फार्म	साधुराम ढुंगेल	म.न.पा.	१	मन्थली	५०	३५	२५	६०	०	१	०	०	१	१	९८४१८९६८९४
४१	बहुमुखि कृषि तथा पशु फर्म	सावित्रा घिमिरे	म.न.पा.	१	भैरेश्वर	९	४	१	५	१	०	०	०	१	१	९७४४०४१७७७
४२	निर सिता बाखा फर्म	निर नारायण श्रेष्ठ	म.न.पा.	१	मन्थली	१४	१०	२५	३५	०	१	१	०	०	१	९८६६०७६४७६
४३	पौरखी युवा कृषि सहकारी	कुमार खत्री	म.न.पा.	१	मन्थली	२२७	१००	८७	१८७	१	१२	१	०	१२	१३	९८५४०४३४४५
४४	विराज बि. फार्मीङ्ग एगो प्रा .ली	चन्द्र बहादुर मानन्धर	म.न.पा.	१	मन्थली	१५	२५	२५	५०	०	१	१	०	०	१	९८५४०४३३३९
४५	श्री कालीआँप पशुपालन तथा कृषि फर्म	भरत बहादुर थापा	म.न.पा.	१	मन्थली	१८	१५	२५	४०	०	१	०	०	१	१	९८६४६७५६९७
४६	निलकण्ठेश्वर पशुपालन तथा पोल्ट्री फर्म	शंकर प्रसाद अधिकारी	म.न.पा.	२	कठजोर	२९	६	४	१०	०	१	०	०	१	१	९८४४२०२२४१
४७	श्री नवरत्न बाखा पालन फर्म	मिन बहादुर तामाङ	म.न.पा.	२	कठजोर	६	६	१०	१६	०	१	१	०	०	१	९८४४१९३८७१
४८	दिपसिखर बाखा फर्म	सिमा कोईराला अधिकारी	म.न.पा.	२	कठजोर	२	४०	२०	६०	१	०	०	०	१	१	९८४१५३६७३०
४९	जेनिशा बाखा पालन उद्योग	केदार प्रसाद अधिकारी	म.न.पा.	२	कठजोर	३०	१०	२१	३१	०	१	०	०	१	१	९८४१७३५०४५
५०	करम बोट कृषक महिला समुह	पदम कुमारी श्रेष्ठ	म.न.पा.	२	मन्थली करमबोट	७४	५५	५९	११४	१८	०	५	०	१३	१८	९८४४२६७२३२
५१	लालीगुराँस कृषक समुह	मैया लक्ष्मी श्रेष्ठ	म.न.पा.	२	कठजोर	३५५	१३३	१०६	२३९	३५	१	३४	०	२	३६	९८४२२३६८७७
५२	त्रिरत्न बाखा तथा कृषि फर्म	राज कुमारी तामाङ	कठजोर	२	कठजोर	१३	१०	४	१४	१	०	१	०	०	१	९८५४०४३४४५
५३	तामाकोशी कृषक महिला समुह	मुना माझी	म.न.पा.	२	करमबोट	४०	२६०	८१	३४१	१८	०	१२	०	६	१८	९८६६८७९९६७
५४	भेडा तथा बाखा पाठा उत्पादन फार्म	योगेन्द्र श्रेष्ठ	म.न.पा.	३	कठजोर	१९२	३०	३०	६०	०	१	१	०	०	१	९८४०१२०२२०
५५	तिनलाल कृषि तथा पशु पालन फर्म	मिश्रा थापा	म.न.पा.	३	कठजोर	१५	५	१	६	१	०	०	०	१	१	९८४४०४३०२८
५६	कालिका देवी कृषि तथा पशु पालन फर्म	उर्मिला खत्री	म.न.पा.	३	ठुलीमदौ	१३	१५	११	२६	स्थानीय	१	०	०	०	१	१
५७	एस.के. बाखा पालन फर्म	शिव बहादुर कार्की	म.न.पा.	७	भटौली	४१	३५	२५	६०	०	१	०	०	१	१	९८५४०४३०९७
५८	केराबारी कृषि सिंचाई तथा करेशा तरकारी कृषक समुह	बुद्धि प्रसाद ढुंगेल	म.न.पा.	७	भटौली	२८२	१५०	९५	५२७	४	१८	१०	४	८	२२	९८४४०४३८४१
५९	मुगिटार कृष्ण गाई फर्म	कृष्ण बहादुर कार्की	म.न.पा.	७	मुगिटार	६	२५	१०	३५	०	१	०	०	१	१	९८४३६३८७६३
६०	ओम तारा व्यवसायिक बाखा फर्म	लाल बहादुर माझी	म.न.पा.	८	चिसापानी जखनीटार	१४०	३४	२६	६०	०	२	२	०	०	२	९८६५१९५४०२
६१	छहारी साना किसान कृषि सहकारी सस्था लि.	विश्व कुमार श्रेष्ठ	म.न.पा.	८	चिसापानी	१५९	१०७	५७	१६४	३	१०	१२	०	१	१३	९८५४०४०२८०

६२	चिसापानी कुखुरा पालन फर्म	भीम कुमार श्रेष्ठ	म.न.पा.	८	चिसापानी	१५	९	४	१३	०	१	१	०	०	१	९८५४०४०२८०
६३	नमुना माछापालन फर्म	अम्बिका माझी	म.न.पा.	८	गाईखुरा	१०	७	५	१२	१	०	१	०	०	१	९८६४११३०५६
६४	लालुपाते कृषक समुह	हर्कमाया माझी	म.न.पा.	८	जखनीटार	५२	७३	६३	१३७	१८	०	१८	०	०	१८	९८६११८६७२८
६५	हरियाली महिला कृषक समुह	लक्ष्मी के.सी.	म.न.पा.	८	जखनीटार	९२	९५	१२३	२०९	२०	४	२३	०	१	२४	९८६५४४५१६८
६६	सागर कृषि तथा पशुपंक्षी फर्म	रीता माझी	म.न.पा.	८	जखनीटार	८	६	१०	१६	१	०	१	०	०	१	९८६२२५७५९१
६७	मखमली महिला कृषक समुह	विमला माझी	म.न.पा.	८	जखनीटार	५८	५७	६२	११९	१८	०	१८	०	०	१८	९८४६६८२८४९
६८	कालीका बाखा फर्म	सुशिला गिरी	म.न.पा.	९	पुरानागाउँ	३५	२५	१०	३५	१	०	०	०	१	१	९८४०४६७३४०
६९	भिमेश्वर बाखा फर्म	ग बहादुर बोहोरा	म.न.पा.	९	पुरानागाउँ	१५	८	६	१४	०	१	०	०	१	१	९८४४२८२८४४
७०	जनमैत्री साना किसान कृषि सहाकारी	प्रमोद कुमार श्रेष्ठ	म.न.पा.	९	पुरानागाउँ	३३८५	१३३७	९५४	२२९१	९१	१२८	१७१	७	४१	२१९	९८४४२४२५०७
७१	थानेश्वर कृषि सहाकारी संस्था ली.	राजकुमार बोहोरा	म.न.पा.	९	वाहुनचुरा	९०	२६	१०	३६	०	२	०	०	२	२	९८६३९२२५२६
७२	श्री थानापाती बंगुर पालन फर्म	दिपक मगर	म.न.पा.	९	वाहुनचुरा	२५	१५	७	२२	१	१	२	०	०	२	९८४४१४३८९०
७३	भिरखर्क कृषि तथा पशुपालन फर्म	रामहरी बोहोरा	म.न.पा.	९	पुरानागाउँ	८०	६०	२०	८०	०	२	०	०	२	२	९८४४३९३३६६
७४	थानापाती बाखा पालन कृषक समुह	रामबाबु गिरी	म.न.पा.	९	पुरानागाउँ	२६१	१९३	५८	२५१	२	१२	०	१	१३	१४	९७४४००७८७८
७५	पजु कृषि सहाकारी संस्था	माधवराज गिरी	म.न.पा.	९	पुरानागाउँ	२४१	२९०	१८६	४७६	५०	२३	५	०	६८	७३	९८४५३४५८८६
७६	श्री कैलाशेश्वर कृषि सहकारी संस्था ली.	भूपड बहादुर बस्याल	म.न.पा.	९	पुरानागाउँ	८४	३२	२३	५५	०	५	०	०	५	५	९८४३१४६३०६
७७	तुले बाखा पालन तथा कृषि फर्म	शम्सेर लामा	म.न.पा.	९	पुरानागाउँ	८	९	८	१७	०	१	१	०	०	१	९८४०४०१५४८
७८	श्री कालिका देवी विज वृद्धी कृषक समुह	यज्ञ ब. खत्री	म.न.पा.	११	नाटिला	५४८	४९३	४३८	९३१	०	१८	०	०	१८	१८	९८६११७९१०२
७९	आयुष्मा पशु पालन फर्म	राम बहादुर के.सी.	म.न.पा.	११	गेलु	७	२५	४६	७१	०	१	०	०	१	१	९८४०००३२७०
८०	आयुष बाखापालन फर्म	राजन कुमार श्रेष्ठ	म.न.पा.	११	गेलु	११	१७	१३	३०	०	१	०	०	१	१	९८४१७६१६३६
८१	कालिका देवी बाखा पालन फर्म	माहेन कुमार खड्का	म.न.पा.	११	गेलु	२२	३५	१५	५०	०	१	०	०	१	१	९८४४१९४३९४
८२	खाडादेवी कृषि तथा बाखा फर्म	विनोद खत्री	म.न.पा.	११	गेलु	१०	१५	१२	२७	०	१	०	०	१	१	९८४३२७६८३०
८३	जल्केनी बाखा फर्म	नर बहादुर खड्का	म.न.पा.	११	जल्केनी	२२	२०	१६	३६	०	१	०	०	१	१	९८४४२०२८३८
८४	भदौरे बाखा फर्म	अनिता खत्री	म.न.पा.	१२	गेलु	३०	१०	१०	२०	१	०	०	०	१	१	९८४४१४४९१९
८५	भिमसेनस्थान पशु पंक्षी तथा कृषि फर्म	लिला बहादुर बुढाथोकी	म.न.पा.	१२	गेलु	९	२०	१०	३०	०	१	०	०	१	१	९८४४४१९१८७
८६	घुर्पाङ्ग युवा कृषि बाखा पालन समुह	सुर्य कुमार बुढाथोकी	म.न.पा.	१२	गेलु	११५	६१	४५	१०६	४	२	०	०	६	६	९८४१५०३०४१

८७	घुपाङ्ग बाखा फर्म	ईश्वर कुमार बुढा	म.न.पा.	१२	गेलु	१०	२१	१३	३४	०	१	०	०	१	१	९८४४२६६१९१
८८	घुपाङ्ग साना किसान कृषि सहकारी संस्था	सन्तोष बुढाथोकी	म.न.पा.	१२	गेलु	३९१	१९२२	९३९	२८६१	५८	११७	८	५	१६८	१७६	९८४४२६६१९१
८९	दर्पण कृषि सहकारी संस्था लि.	मटकबहादुर बुढाथोकी	म.न.पा.	१२	गेलु	४०९	२२६	१३८	३६४	३२	३२	५	१	५८	६४	९८४४३१९५५४
९०	कालिका बाखा पालन फर्म	पूकाश चौहान	म.न.पा.	१३		१४	२०	७	२७	०	१	०	०	१	१	९८६१८८३६६३
९१	सेतीदेवी बाखा पालन फर्म	कृष्ण कुमारी चौहान	म.न.पा.	१३	फुलासी	६	४०	१५	५५	१	०	०	०	१	१	९८६१०६५०४१
९२	नमुना कृषि तथा पशु फार्म	खिम बहादुर अधिकारी	म.न.पा.	१३	फुलासी	३	३०	२२	५२	०	१	०	०	१	१	९८४४२८४४६१
९३	देविटार गिरी कृषि तथा पशुपंक्षी फर्म	हेम कुमारी गिरी	म.न.पा.	१३	देविटार	४	२०	५	२५	१	०	०	०	१	१	९८६३४८३८६४
९४	नवअभियान साना किसान कृषि सहकारी संस्था	खिम बहादुर अधिकारी	म.न.पा.	१३	फुलासी	४५४८	२५५२	१५११	४०६३	१४२	१६६	१६७	९	१३२	३०८	९७५१००४३९३
जम्मा (मन्थली न.पा.)						१२३४८	८८७९	५५५२	१४७०५	५२५	५७८	५०२	२७	५७९	११०४	
कुल जम्मा						१७७५०	११३९०	७३३५	१८९९९	६८७	७७४	७५२	३४	६८३	१४६२	

तालिका नं. १५ परियोजना कार्यान्वयन इकाई रामेछाप अन्तरगत गठित बाखा जोन संचालक समितिका पदाधिकारीहरूको नामावली र सम्पर्क ठेगाना

क्र.स.	पदाधिकारीहरूको नाम थर	पद	ठेगाना	आवद्ध संस्थाको नाम	सम्पर्क नं.
१	श्री भिम कुमार श्रेष्ठ	संयोजक	म.न.पा.-८	छहारी साना किसान सहाकारी संथा	९८५४०४०२८०
२	श्री सिमा अधिकारी	उपसंयोजक	म.न.पा.-२	दिपसिखर बाखा फर्म	९८४९५३६७३०
३	श्री घन बहादुर लामा	सचिव	सुनापति-४	सुनापति एगो एण्ड मल्टीप्रपोज प्रा.ली.	९८५९९२९७३३
४	श्री सोम बहादुर कार्की	सहसचिव	खाडादेवी-४	नमुना कृषि तथा पशु फर्म	९८४४५९७९९९
५	श्री पदम कुमारी श्रेष्ठ	सदस्य	म.न.पा.-२	करमबोट कृषक महिला समुह	९८४४२६७२३२
६	श्री हिराकुमारी गिरी	सदस्य	म.न.पा.-९	पजु कृषि सहकारी संथा ली.	९८४४४००५७८
७	श्री संतोष कुमार बुढाथोकी	सदस्य	म.न.पा.-१२	घुर्पाङ्ग साना किसान कृषि सहकारी	९८४४९९३२५०
८	श्री रामबाबु गिरी	सदस्य	म.न.पा.-९	थानपति बाखापालन कृषक समुह	९७४४००७८७८
९	श्री सुर्य कुमार बुढा	सदस्य	म.न.पा.-१२	घर्पाङ्ग युवा बाखापालन कृषक समुह	९८४९५०३०४९

४) आ.व. २०७६/७७ मा बाखा जोनमा संचालित कार्यक्रमहरू :

४.१) मिनरल ब्लक वितरण र खोप तथा परजीवी नियन्त्रण कार्यक्रम

पशु वस्तुको शारीरिक वृद्धि विकास गर्नको लागि शरिरलाई आवश्यक पर्ने खनिजतत्वहरूको पूर्ति गर्न विभिन्न खनिजतत्वहरूको श्रोत मिसाई बनाएको ढिकालाई मिनरल ब्लक भनिन्छ । यसको प्रयोगलेपशुवस्तुहरूका शरिरमा मिनरलको कमिले हुदाँ लाग्ने रोगहरूबाट बचाउनको साथै उत्पादन क्षमतामा पनि वृद्धि हुने गर्दछ । यसको प्रयोगले दुध उत्पादन, मासु उत्पादन, मिनरलको कमिले हुने बाभोपनको समस्या बाट समेत बचाउने गर्दछ । यसमा (Iron sulphate, copper sulphate, magnesium sulphate, calcium carbonate, cobalt trace, zink sulphate, iodized salt etc.) मिसाएर बनाउन सकिन्छ । यसका साथै प्रोटीन पाउनको लागि यसमा सिमित मात्रामा यूरिया मल समेत मिसाएर बनाउन सकिन्छ । यसको उपयोगको महत्वबारे जनचेतना जगाउन आ.व.२०७६/७७ को वार्षिक स्विकृत कार्यक्रम अनुसार मिनरल ब्लक वितरण कार्यक्रममा ३७ वटा कृषि सहकारी, कृषक समुह र निजी तथा साभेदारी फर्महरूलाई ९३०० के.जी. मिनरल ब्लक ल्याई ५० प्रतिशत मुल्य अनुदानमा वितरण गरियो । मिनरल ब्लक प्राप्त गर्ने कृषि सहकारी, कृषक समुह र निजी तथा साभेदारी फर्महरू र परिमाण तालिका नं १६ मा दिइएको छ ।

त्यस्तै खोप भन्नाले पशुवस्तु लाई कुनै पनि रोग लाग्न नदिनको लागि रोग फैलिने समय भन्दा अगावै प्रयोग गरिने जैविक रसायन लाई खोप भनिन्छ । परजीवी भन्नाले आफु वाचनको लागि अर्कामा निर्भर रहने जीवहरूलाई परजीवी भनिन्छ । परजीवी दुई किसिमका हुन्छन् । १.आन्तरिक परजीवी र २. बाह्य परजीवी । आ.व.२०७६/७७ को वार्षिक स्वीकृत कार्यक्रम अनुसार खोप तथा परजीवी नियन्त्रण कार्यक्रममा आन्तरिक परजीवी विरुद्ध ५००० वटा ४५० मि.ग्राको जेनाईड-एल ट्याब्लेट ल्याई गोलो जुका र नाम्ले जुकाको प्रकोप नियन्त्रणको लागि ५२ वटा कृषक समुह, कृषि सहकारी, निजी तथा साभेदारी फर्महरूलाई वितरण गरियो । सो जुकाको औषधी वितरण सम्बन्धी विवरण तालिका नं १६ मा दिइएको छ ।

तालिका नं. १६ आ.व. २०७६।७७ मा बाखा जोनमा वितरित मिनरल ब्लक, जुकाको औषधि तथा उन्नत बोयर क्रस बोका र प्राप्त गर्ने कृषक समुह, कृषि सहकारी, निजी फर्महरूको वितरण

क्र.स.	समूह/सहकारी/कम्पनी/फर्म/उद्यमीहरूको नामावली	आधिकारिक व्यक्तिको नाम	पालिका	वडा नं.	मिनरल ब्लक (के.जी)	जुकाको औषधि /ट्याब्लेट (जेनाईड-एल)	बोयर क्रस बोका (७५ प्रतिशत)	कैफियत
१	जक्सन बाखा पालन फर्म	रामबाबु तामाङ	सुनापति	४	१०	३०	१	९८१३२५८६५९
२	श्री कृष्ण बाखापालन फर्म	पूर्ण बहादुर खत्री	सुनापति	४	०	३२	-	९८०३५०७९४२
३	सुनापति एग्रो मल्टीपरोज प्रा.ली	धन बहादुर लामा	सुनापति	४	१०	७०	१	९८५११२९७३३
४	सुनकोशी बाखापालन फर्म	सन्देश कुमार खड्का	सुनापति	४	०	१०	-	९८५११५५०३७
५	खानिखोला बहुउद्देशिय कृषि तथा पशु पालन फर्म	सोनाम तामाङ	सुनापति	४	५	२०	१	९८१३००२१०५
६	नमुना खहरेखोला कृषि तथा पशु फर्म	पदमबहादुर तामाङ	सुनापति	४	०	३०	१	९८६००७७४७१
७	मान्दर धोड बाखा फर्म	धन बहादुर मानन्दर	सुनापति	५	१०	१००	१	९८५११०३८२०
८	कोपिला कृषक समुह	तिलक बहादुर तामाङ	खाडादेवी	१	४	१९०	१	९८४३६५६९३१
९	चम्कीलो तारा कृषक समुह	सुनिल मोक्तान	खाडादेवी	१	०	१००	-	९८४९४०२७२६
१०	काफल बोट बाखा फर्म	कुङ्गु दोर्जे लामा	खाडादेवी	२	८	४०	१	९६२११६०८७४
११	सिर्जनशिल घर बगैचा कृषक समुह	राजकुमार श्रेष्ठ	खाडादेवी	२	०	१६०	-	९८४०३५७९७७
१२	बहुउद्देशीय बंगुर पालन फर्म	अमृत तामाङ	खाडादेवी	२	५	२०	-	९८५११९६३२८
१३	बहुउद्देशिय बाखापालन कृषक समुह	मिना कुमारी लामा	खाडादेवी	२	१००	२६८	-	९८६९१६४६१७
१४	मिलिजुली पशु तथा बाखापालन कृषक समुह	भोज बहादुर लामा	खाडादेवी	२	२०	०	-	९८६१७५५६३५
१५	मिलिजुली कृषक समुह	मिलन लामा	खाडादेवी	२	०	१००	-	९८४०४०१४९२
१६	खाडादेवी बहुउद्देशीय घर बगैचा कृषि समुह	यग बहादुर कार्की	खाडादेवी	२	०	१२०	-	९८४९१४३१०८
१७	दुर्गानदी बहुउद्देश्य कृषि घर बगैचा समुह	अनिता बुढाथोकी	खाडादेवी	२	०	१२०	-	९८४४२०८५९१
१८	खाडादेवी बहुउद्देशीय कृषि तथा पशु पालन फर्म	कृष्णहरि के.सी	खाडादेवी	२	५०	२००	१	९८५११५४०७१
१९	व्यवसायिक महिला पशुपालन समुह	सुनिता घिसिङ	खाडादेवी	३	१२५	०	१	९८५११५३१८५
२०	सुर्य किरण बाखापालन समुह	रिद्धि बहादुर श्रेष्ठ	खाडादेवी	३	०	१४०	-	९८४१२५२०१६
२१	गणेश बाखा फर्म	विन्दा के.सि	खाडादेवी	४	१५	५०	१	९८४४१४२००६
२२	नव दुर्गा बाखापालन फर्म	बलराम प्रसाई	खाडादेवी	४	३०	१२०	१	९८६४०१८२१०
२३	नमुना कृषि तथा पशु फर्म	सोम बहादुर कार्की	खाडादेवी	४	५	४०	१	९८४४५१७१११
२४	पौरखी युवा कृषि सहकारी संथा ली.	सुन्दर घिमिरे	म.न.पा.	१	१०	२००	-	९८५४०४३४४५
२५	विराज वि फार्मिङ एग्रो प्रा.ली.	चन्द्र मान्धर	म.न.पा.	१	०	४०	-	९८५४०४३२३९
२६	बहुमुखी कृषि तथा पशु फर्म	सावित्रा घिमिरे	म.न.पा.	१	०	१०	-	९८४४०४१७७७

२७	निरसिता बाखा पालन फर्म	निरनारण श्रेष्ठ	म.न.पा.	१	१०	४०	१	९८६६०६६४७६
२८	निलकण्ठेश्वर पशुपालन तथा पोल्ट्री फर्म	शंकर प्रसाद अधिकारी	म.न.पा.	२	५	१२	-	९८४४२०२२४१
२९	दिप शिखर बाखा फर्म	सिमा अधिकारी	म.न.पा.	२	०	८०	-	९८४१५३६७३०
३०	जेनिशा बाखा पालन उद्योग	केदार प्रसाद अधिकारी	म.न.पा.	२	१०	२०	-	९८४१७३५०४५
३१	त्रिवरत्न बाखापालन फर्म	राजकुमारी तामाड	म.न.पा.	२	०	२०	-	०
३२	नवरत्न बाखा पालन फर्म	मिन बहादुर तामाड	म.न.पा.	२	५	१२	-	९८४४१९३८७१
३३	लालीगुरास कृषक समुह	मैया लक्ष्मी श्रेष्ठ	म.न.पा.	२	१५०	३००	१	९८४२२३६८७७
३४	करमबोट कृषक महिला समुह	पदमकुमारी श्रेष्ठ	म.न.पा.	३	०	१२०	१	९८४४२६७२३२
३५	एस.क. बाखापालन फर्म	शिव बहादुर कार्की	म.न.पा.	७	१०	६०	१	९८५४०४३०९७
३६	छहारी साना किसान कृषि सहकारी संस्था ली.	भिमकुमार श्रेष्ठ	म.न.पा.	८	०	२०२	१	९८५४०४०२८०
३७	चिसापानी कुखुरा पालन फर्म	भिमकुमार श्रेष्ठ	म.न.पा.	८	०	१८		९८५४०४०२८०
३८	भिमेश्वर बाखापालन फर्म	ग बहादुर बोहोरा	म.न.पा.	९	३	२०	१	९८४४२८२८४४
३९	भिरखर्क कृषि तथा पशुपालन फर्म	रामहरि बोहोरा	म.न.पा.	९	२३	१००	१	९८४४९३३६६
४०	श्री थानापति बंगुर पालन फर्म	दिपक मगर	म.न.पा.	९	३	२०		९८४४१४३८९०
४१	ठेले बाखापालन तथा कृषि फर्म	शम्सेर लामा	म.न.पा.	९	५	१८	१	९८४०४०१५४८
४२	श्री कैलाशेश्वर कृषि सहाकारी संथा लिं	भूपण्ड बहादुर बस्नेत	म.न.पा.	९	५०	७०	१	९८४३१४६३०६
४३	श्री पजु कृषि सहकारी संथा ली.	माधव राज गिरी	म.न.पा.	९	१००	१४०	१	९८४५३४५८८
४४	श्री थानापति बाखा पालक कृषक समुह	राम बाबु गिरी	म.न.पा.	९	४५	०	१	९७४४००७८७०
४५	जनमैत्री साना किसान कृषि सहकारी संस्था ली.	प्रमामेद कुमार श्रेष्ठ	म.न.पा.	९	०	३००	१	९८४४२४२५०७
४६	खाडादेवी कृषि तथा बाखापालन फर्म	विनोद खत्री	म.न.पा.	११	०	३०	-	९८४३२७६८३०
४७	आयुस बाखा पालन फर्म	राजन कुमार श्रेष्ठ	म.न.पा.	११	१२	३४	१	९८४१७६१६३६
४८	कालिकादेवी बाखा पालन फर्म	मोहन बहादुर खड्का	म.न.पा.	११	५	७०	-	९८४४१९४३९४
४९	आयुष्मा कृषि तथा पशु फर्म	रामबहादुर के.सि.	म.न.पा.	११	१२२	१००	-	९८४०००३२७०
५०	घुर्पाङ्ग बाखा फर्म	ईश्वर कुमार बुढा	म.न.पा.	१२	१०	४२	-	९८४४२६६१९१
५१	दर्पन कृषि सहकारी संथा ली	मटक बहादुर बुढाथोकी	म.न.पा.	१२	१००	४५२	१	९८४४३१९५४४
५२	घुर्पाङ्ग साना किसान कृषि सहकारी संथा ली.	सन्तोष कुमार बुढाथोकी	म.न.पा.	१२	१६०	२६०	१	९८४४१९३६५०
५३	घुर्पाङ्ग युवा कृषक बाखा पालन कृषक समुह	सूर्य कुमार बुढा	म.न.पा.	१२	१५	१३०	१	९८४१५०३०४१
५४	नमुना कृषि तथा पशु फर्म	खिमबहादुर अधिकारी	म.न.पा.	१३	०	४०	१	९८४४२८४४६१
५५	सेतिदेवी बाखापालन फर्म	कृष्ण कुमारी चौहान	म.न.पा.	१३	५०	८०	१	९८०१००५०४१
कुल जम्मा					१३००	५०००	३०	

४.२) उन्नत बोका वितरण कार्यक्रम :

विदेशी जातका छिट्टो बढ्ने, उत्पादन क्षमता राम्रो भएको (मासु, दुध) स्थानीय हावापानीमा सजिलै पाल्न सकिने, रोग प्रतिरोधात्मक क्षमता बढि भएको, प्रजनन क्षमता राम्रो भएको बोका लाई उन्नत बोका भनिन्छ । यस्ता बोकाहरुलाई स्थानीय बाखाहरु संग कस गराई नश्ल सुधारको लागि प्रयोग गर्न सकिन्छ । यस्ता बोकाहरुको कस बाट जन्मिएका पाठापाठीहरुमा स्थानीय जातका पाठापाठीहरुमा भन्दा छिट्टो बढ्ने, रोग प्रतिरोधात्मक क्षमता राम्रो हुने, प्रजनन क्षमता राम्रो हुने, हाडनाताको समस्या नहुने, मासुमा कोलेस्टेरोलको मात्रा कम हुने गुणहरु पाईन्छ । आ.व.२०७६/७७ को वार्षिक स्वीकृत कार्यक्रम अनुसार ५० प्रतिशत मुल्य अनुदानमा उन्नत जातको बोयर कस बोका नश्ल सुधार गर्नको लागि भण्डारी बाखा श्रोत केन्द्र, बन्दिपुर तनहुँ बाट ल्याई बाखा जोनमा आवद्ध ३० वटा कृषि सहकारी, कृषक समुह, निजी तथा साभेदारी फर्महरुलाई जिल्ला समन्वय समिति रामेछापका प्रमुख श्री प्रेमबहादुर खड्का ज्यूको समुपस्थितिमा वितरण गरियो थियो । सो को विवरण तालिका नं १६ मा दिइएको छ ।

५.३) पशु (बाखा) ढुवानी साधन वितरण तथा दानापानीको सुविधा हुने गरि पशु (बाखा) संकलन केन्द्र कार्यक्रम :

पशु वस्तु तथा पशु वस्तुलाई आवश्यक पर्ने (दाना, भुसा, चोकर, ढुटो, पिठो, घास, पराल) आदी लाई ओसारप्रसार गर्नको लागि प्रयोग गरिने साधनलाई पशु ढुवानी साधन भनिन्छ । यसमा बाखाबाट उत्पादित खसि, बोका, पाठापाठी, माउं,मल आदी ढुवानी गर्नको लागि प्रयोग गरिन्छ । आ.व.२०७६/७७ को वार्षिक स्वीकृत कार्यक्रम अनुसार पशु (बाखा) ढुवानी साधन ५० प्रतिशत अनुदानमा सिंगल क्याब बुलेरो गाडी ल्याई बाखा जोनमा सुचिकृत भएका ८ वटा कृषक समुह, कृषि सहकारी, निजी तथा साभेदारी फर्म हरुबाट कार्यक्रम

माग गरेका मध्ये सुनापती-४, खनियापानीमा रहेको मान्दरधोड बाखा फर्मलाई छनोट गरि सुनापति गाउँपालिकाका प्रमुख/अध्यक्ष श्री धावा लामा ज्यूको समुपस्थितिमा बलेरो गाडी हस्तान्तरण गरियो । उत्पादन भएका बजारमा बेच्न योग्य पशुहरुलाई संकलन गरि खरिद विक्री कार्यका लागी आवश्यक मापदण्ड पुरा गरी बनाएको निश्चित ठाउँलाई पशु संकलन केन्द्र भनिन्छ । यस संकलन केन्द्रमा दाना पानीको सुविधा सहित बाखाहरुलाई खरिद विक्री गरिन्छ । यस्ता ठाउँहरुमा कृषकहरुलाई आवश्यक परेका खसी,बोका, माउं, पाठापाठी आदी किन्न र बेच्न पाईन्छ । आ.व.२०७६/७७ को वार्षिक स्वीकृत कार्यक्रम अनुसार दानापानीको सुविधा हुने गरी बाखा संकलन केन्द्र ५० प्रतिशत मुल्य अनुदानमा बाखा जोनमा सुचिकृत भएका ६ वटा कृषक समुह, कृषि सहकारी, निजी तथा साभेदारी फर्महरुबाट कार्यक्रम माग गरेका मध्ये म.न.पा.१, मन्थलीमा रहेको सुनौलो बाखा फर्म छनोट भई दानापानीको सुविधा सहितको बाखा संकलन केन्द्र निमार्ण कार्य भयो । बाखा ढुवानी साधन वितरण तथा बाखा संकलन केन्द्रसंग सम्बन्धी विवरण तालिका नं १७ मा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. १७ आ.व. २०७६/०७७ मा बाखा जोनको बाखा संकलन केन्द्र र ढुवानी साधन ५० प्रतिशत मूल्य अनुदानमा प्राप्त गर्ने अनुदानग्राहीको विवरण

क्र.सं.	समुह/सहकारी/कम्पनी/फर्म उद्यमीहरुको नामावली	आधिकारिक व्यक्तिको नाम	ठेगाना			कार्यक्रम	प्राप्त अनुदान रकम (रु)	सम्पर्क नं.
			पालिका	वडा नं.	टोल			
१.	मान्दर धोड बाखा फर्म	धन बहादुर मानन्धर	सुनापति गाउँपालिका	५	खनियाखोला	ढुवानी साधन	११,९२,१५३.००	९८५११०३५८२०
२.	सुनौलो बाखापालन फर्म	साधुराम ढुंगेल	मन्थली नगरपालिका	१	मन्थली	संकलन केन्द्र	१३,६७,८०५.००	९८४१८९६८८४

५.४) सञ्चालक समितिका पदाधिकारीहरु, सरोकारवाला, अगुवा कृषक तथा कर्मचारीहरुको अन्तर जोन अध्ययन अवलोकन भ्रमण कार्यक्रम

आ.व. २०७६/७७को वार्षिक स्वीकृत कार्यक्रमअनुसार सञ्चालक समितिका पदाधिकारीहरु, सरोकारवाला, अगुवा कृषक तथा कर्मचारीहरुको अन्तर जोन अध्ययन अवलोकन भ्रमण कार्यक्रम मिति २०७६ साल चैत्र २३ गते देखि २०७६ साल चैत्र २७ गतेसम्म भएको थियो । भ्रमणमा जुनार, आलु र बाखाजोन सञ्चालका समितिका पदाधिकारीहरु,अगुवा कृषक र परियोजना कार्यान्वयन इकाई रामेछापका कर्मचारीहरुको सहभागिता भएको थियो । भ्रमणमा जुनार सुपर जोन सिन्धुली, आलु सुपरजोन पनौती काभ्रे, बाखा अनुसन्धान केन्द्र बन्दीपुर तनहुँ, रेशम किराको प्रजनन पिढी विजकोया श्रोत केन्द्र बन्दीपुर, तरकारी सुपरजोन कास्कीका साथै अन्य धार्मिक तथा पर्यटकीय क्षेत्रहरुको अध्ययन अवलोकन भ्रमण भएको थियो । भ्रमणमा सहभागिहरुको विवरण तालिका नं.१८ मा दिइएको छ ।

तालिका नं. १८ अन्तर जोन भ्रमणमा सहभागिहरु:

क्र.सं.	भ्रमणमा सहभागिहरुको नाम थर	पद	ठेगाना/संस्था	सम्पर्क नं.
१	कुलबहादुर खड्का	सदस्य	आलु जोन सञ्चालक समिति रामेछाप	९८४९०१८६८३
२	भिमबहादुर श्रेष्ठ	सदस्य	आलु जोन सञ्चालक समिति रामेछाप	९७४९४६८५७३
३	सरु सुनुवार	कृषक	वरुण कृषि सहकारी संस्था	९८६९४३७३९४
४	सुर्यकुमारी बस्नेत	कृषक	वरुण कृषि सहकारी संस्था	९८४४३८८०४३
५	देवीमाया सुनुवार	कृषक	सुर्के मजुवामहिला कृषक समूह	९८०८२८९२०६
६	सुर्यकुमार बुढा	सदस्य	बाखाजोन सञ्चालक समिति रामेछाप	९८४९५०३०४९
७	घनबहादुर लामा	सचिव	बाखाजोन सञ्चालक समिति रामेछाप	९८५९९२९७३३
८	पदमकुमारी श्रेष्ठ	सदस्य	बाखाजोन सञ्चालक समिति रामेछाप	९८४४२६७२३२

९	कोमललक्ष्मीश्रेष्ठ	कृषक	लालिगुराँस कृषक समूह	९८४४२३२६३२
१०	रामहरि खत्री	कृषक	खाँडादेवी बहुउद्देश्य कृषिफर्म	९८४४२३२९५५
११	युगराज पाख्रिन	संयोजक	जुनार जोन सञ्चालक समिति रामेछाप	९८४४०६६३३१
१२	रामकुमार कार्की	सदस्य	जुनार जोन सञ्चालक समिति रामेछाप	९८४४०४३५६२
१३	सुजाता तामाङ	सदस्य	जुनार जोन सञ्चालक समिति रामेछाप	९८४९९६२०८४
१४	मानबहादुर तामाङ	कृषक	देविस्थान तरकारी खेती कृषक समूह	९८४४२४४२११
१५	श्रीमाया तामाङ	कृषक	रसिलो जुनार कृषि सहकारी	
१६	होमनाथ लम्साल	व.कृ.अ.	परियोजना कार्यान्वयन इकाई रामेछाप	९८५४०४३५९०
१७	हिमाला खत्री	लेखापाल	परियोजना कार्यान्वयन इकाई रामेछाप	९८४४०४४८७४
१८	वेदराज काफ्ले	खरिदार	परियोजना कार्यान्वयन इकाई रामेछाप	९८४४१७७६०३
१९	मिश्रा पुरी	ना.प्रा.स	परियोजना कार्यान्वयन इकाई रामेछाप	९८४४२१४७२५
२०	श्यामबहादुर तामाङ	ना.प्रा.स	परियोजना कार्यान्वयन इकाई रामेछाप	९८६५०८२४१०
२१	बलबहादुर थापामगर	ना.प्रा.स	परियोजना कार्यान्वयन इकाई रामेछाप	९८४४२५९५२५
२२	मिनाकुमारी तामाङ	ना.प्रा.स	परियोजना कार्यान्वयन इकाई रामेछाप	९८६४११२३०४
२३	अमरसिंह धामी	ना.प्रा.स	परियोजना कार्यान्वयन इकाई रामेछाप	९८६७०५९१४९
२४	योजबहादुर सुनुवार	स्था.श्रो.व्य.	परियोजना कार्यान्वयन इकाई रामेछाप	९८४४२०८३८९
२५	संगीताउप्रेती प्रसाई	स्था.श्रो.व्य.	परियोजना कार्यान्वयन इकाई रामेछाप	९८४१०१६२३७
२६	मञ्जु बखेल	स्था.श्रो.व्य.	परियोजना कार्यान्वयन इकाई रामेछाप	९८४४२०३६३८
२७	माधवकोइराला	कृषि इन्टन	परियोजना कार्यान्वयन इकाई रामेछाप	९८४८३९७४४४
२८	सन्तोष खड्का	कृषि इन्टन	कृषि ज्ञानकेन्द्र रामेछाप	९८६८११०८४०
२९	इन्द्रबहादुर तामाङ	ह.स.चा.	परियोजना कार्यान्वयन इकाई रामेछाप	९८४६८९७२२३
३०	विमलाश्रेष्ठ	का.स.	परियोजना कार्यान्वयन इकाई रामेछाप	९८४४२६५२३५
३१	सिताराम तामाङ	ड्राइभर	सिन्धुपाल्चोक	९८६१११६२३०
३२	प्रभाष तामाङ	सहयोगी	सिन्धुपाल्चोक	९८०८५३००८४

अन्तरजोन अवलोकन अध्ययन भ्रमण- २०७६ का केही भलकहरु

जुनार सुपरजोन सिन्धुलीमा

जुनार सुपरजोन सिन्धुलीमा फलकुहाउने औसा व्यवस्थापनबारे छलफल

प्रगतिशिल जुनार नर्सरी अवलोकन गर्दै

काभ्रेको कुशादेवीमा आलु बीउ उत्पादन कार्यक्रम अवलोकन

काभ्रेको कुशादेवीको स्किन हाउसमा उत्पादित आलु वेर्ना अवलोकन

वाखा अनुसन्धान केन्द्र बन्दिपुरमा

प्रजनन् पिठी विजकोया श्रोत केन्द्र बन्दिपुरको किम्बु नर्सरी अवलोकन

रेशमकिराको जीवन चक्रबारे छलफल गर्दै

तरकारी सुपरजोन कास्की र देविस्थान कृषि सहकारी संस्था हेम्जा द्वारा संचालित नर्सरी फर्मको अवलोकन गर्दै

६) जनशक्ति विवरणः

तालिका नं.१९ परियोजनामा कार्यान्वयन इकाई,रामेछापमा कार्यरत कर्मचारीहरुको विवरणहरु (आ.व.२०७६/७७)

क्र.स.	कर्मचारीको नाम थर	पद	ठेगाना	कार्यालय	सम्पर्क नं.
१	होमनाथ लम्साल	वरिष्ठ कृषि अधिकृत	निलकण्ठ-९,धादिङ	परियोजना कार्यान्वयन इकाई रामेछाप	९८५४०४३५९०
२	भीमलाल तामाङ	लेखापाल	खाँडादेवी-८,रामेछाप	परियोजना कार्यान्वयन इकाई रामेछाप	९८५४०४०६०७
३	वेदराज काफ्ले	खरिदार	फिक्का-३, सिन्धुली	परियोजना कार्यान्वयन इकाई रामेछाप	९८४४९७७६०३
४	मिश्रा पुरी	ना.प्रा.स.(कृषि)	मन्थली-९,रामेछाप	जुनार जोन सम्पर्क कार्यालय रामेछाप	९८४४२९४७२५
५	श्यामबहादुर तामाङ	ना.प्रा.स.(कृषि)	तिनपाटन-१०,सिन्धुली	आलु जोन सम्पर्क कार्यालय रामेछाप	९८६५०८२४९०
६	भवानी बस्नेत	ना.प्रा.स.(कृषि)	रामेछाप-७, रामेछाप	जुनार जोन सम्पर्क कार्यालय रामेछाप	९८४४०९०२४०
७	बलबहादुर थापामगर	ना.प्रा.स.(कृषि)	लिखुतामाकोशी-६,रामेछाप	आलु जोन सम्पर्क कार्यालय रामेछाप	९८४४२५९५२५
८	मिनाकुमारी तामाङ	ना.प्रा.स.(पशु सेवा)	रामेछाप-७,रामेछाप	परियोजना कार्यान्वयन इकाई रामेछाप	९८६४९९२३०४
९	अमरसिंह धामी	ना.प्रा.स.(पशु सेवा)	ताजाकोट-२,हुम्ला	परियोजना कार्यान्वयन इकाई रामेछाप	९८६७०५९९४९
१०	योजबहादुर सुनुवार	स्थानिय श्रोत व्यक्ति	उमाकुण्ड-६,रामेछाप	आलु जोन सम्पर्क कार्यालय रामेछाप	९८४४२०८३८९
११	संगीता उप्रेती प्रसाई	स्थानिय श्रोत व्यक्ति	मन्थली-७,रामेछाप	परियोजना कार्यान्वयन इकाई रामेछाप	९८४९०९६२३७
१२	मञ्जु बखेल	स्थानिय श्रोत व्यक्ति	मन्थली-९,रामेछाप	जुनार जोन सम्पर्क कार्यालय रामेछाप	९८४४२०३६३८
१३	इन्द्रबहादुर तामाङ	ह.स.चा.	शिवपुरी-२, नुवाकोट	परियोजना कार्यान्वयन इकाई रामेछाप	९८४६८९७२२३
१४	विमला श्रेष्ठ	कार्यालय सहयोगी	मन्थली-२,रामेछाप	परियोजना कार्यान्वयन इकाई रामेछाप	९८४४२६५२३५
१५	जीवन हायू	कार्यालय सहयोगी	रामेछाप-८, रामेछाप	जुनार जोन सम्पर्क कार्यालय रामेछाप	९८४८७६९६३८
१६	भक्तबहादुर आले	कार्यालय सहयोगी	मन्थली-२,रामेछाप	परियोजना कार्यान्वयन इकाई रामेछाप	९८४४४९९२०९
१७	अरविन सुवेदी	कार्यालय सहयोगी	मन्थली-९,रामेछाप	आलु जोन सम्पर्क कार्यालय रामेछाप	९८४०२६२४८०

आ.व. २०७६/७७ मा प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना, परियोजना व्यवस्थापन इकाई मार्फत वि.ए.सी.ए.जी.का कृषि इन्टन कर्मचारीहरुः

क्र.स.	नाम थर	पद	ठेगाना	कार्यालय	सम्पर्क नं.
१	माधव कोइराला	कृषि इन्टन	तिलागुफा-९, कालिकोट	आलु जोनको सम्पर्क कार्यालय रामेछाप	९८४८३९७४४४
२	सुस्मिता तिवारी	कृषि इन्टन	तिलोत्तमा-२, बुटवल	आलु जोनको सम्पर्क कार्यालय रामेछाप	९८६७९३६०३३

संचालित कार्यक्रम र प्रगति विवरण

आ.व. २०७६।७७

तालिका नं. २० आ.व.०७६/७७ को बजेट तथा कार्यक्रम

क्र.सं	कार्यक्रम/क्रियाकलाप	खर्च शीर्षक	इकाई	वार्षिक लक्ष्य			प्रथम चौमासिक लक्ष्य			दोस्रो चौमासिक लक्ष्य			तेस्रो चौमासिक लक्ष्य			वार्षिक प्रगती	
				परिमाण	भार	लागत	परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भार	बजेट	परिमाण	भारित
अ १	पूँजिगत खर्च अन्तरगतका कार्यक्रमहरु																
१.१	मोटरसाईकल खरिद	३११२१	संख्या	२	१.८०	४.९८	२	१.८०	४.९८							२	१.८०
१.२	ल्यापटप खरिद	३११२२	संख्या	१	०.२९	०.८०	१	०.२९	०.८०							१	०.२९
१.३	डेस्कटपकम्प्युटर प्रिन्टरसेट खरिद	३११२२	सेट	२	०.७२	२.००	२	०.७२	२.००							२	०.७२
१.४	कार्यालयकोलागीफर्निचर फिक्सचर्स	३११२३	पटक	१	०.७२	२.००	१	०.७२	२.००							१	०.७२
	अ) पूँजिगत खर्चकोजम्मा		६	३.५३	९.७८	६	३.५३	९.७८							६	३.५३	
	आ) चालू खर्चअन्तर्गतका कार्यक्रमहरु																
२.	Baseline Survey of specific crop in project area	२२४११	पटक	१	१.८०	५.००				०	०.९०	२.५०	०	०.९०	२.५०	१	१.८०
	जम्मा			१	१.८०	५.००				०	०.९०	२.५०	०	०.९०	२.५०	१	१.८०
	३. आलु जोन																
३.१	ऋप कटिग	२२५२२	पटक	२०	०.०७	०.२०				२०	०.०७	०.२०				२०	०.०७
३.२	समुदायमा आधारित विउआलु आत्मनिर्भर कार्यक्रम	२६४१३	हेक्टर	१५	८.६५	२४.००	१५	८.६५	२४.००							१५	७.५०

३.३	प्रतिफलमा आधारितप्रोत्साहन अनुदान	२६४१३	हेक्टर	१००	३.६०	१०.००					०.००		३३	३.६०	१०.००	०	०.००
३.४	साना कृषियन्त्र उपकरणवितरण	२६४२३	संख्या	२	२.१६	६.००			१	१.०८	३.००	१	१.०८	३.००	२	२.१६	
३.५	साना सिचाई निर्माणतथा मर्मत संभार	२६४२३	संख्या	२७	९.७३	२७.००			२७	२.५२	७.००	२७	७.२१	२०.००	२२	७.९३	
	जम्मा				२४.२२	६७.२०		८.६५	२४.००		३.६८	१०.२०	११.९०	३३.००	५७	१७.६६	
४. जुनार जोन																	
४.१	क्रप कटिंग	२२५२२	पटक	२०	०.०४	०.१०			२०	०.०४	०.१०		०.००		२०	०.०४	
४.२	सुन्ततालाजातकोहास रोग व्यवस्थापन कार्यक्रम संचालन	२२५२२	पटक	२	०.७२	२.००			१	०.३६	१.००	१	०.३६	१.००	२	०.७२	
४.३	जुनारकोरोग कीरा अध्ययन परिक्षण	२२५२२	पटक	१	०.१८	०.५०	१	०.१८	०.५०						१	०.१८	
४.४	जुनारवगैचा व्यवस्थापन तथा क्षेत्रगत रोगकीरा निरीक्षण	२६४१३	हेक्टर	१००	१.८०	५.००	३३	०.९०	२.५०	३३	०.९०	२.५०	०.००		१००	१.८०	
४.५	फलफुलवगैचा क्षेत्रविस्तार कार्यक्रम	२६४१३	हेक्टर	३०	३.२४	९.००						३०	३.२४	९.००	३०	३.२४	
४.६	उच्चप्रविधी नर्सरी स्थापनामा अनुदान	२६४१३	संख्या	१	७.२१	२०.००	१	१.८०	५.००	१	५.४१	१५.००			१	७.२१	
	जम्मा				१३.१९	३६.६०		२.८८	८.००		६.७०	१८.६०	३.६०	१०.००	१५४	१२.४३	
५. बाखा जोन																	
बाखा	बाखाजोन कार्यक्रम संचालन	२५५१२	पटक	३	०.५४	१.५०	१	०.१८	०.५०	१	०.१८	०.५०	१	०.१८	०.५०	०	०.००

जोन	भएका वाखा पालक कृषकहरुलाई वाखा पालन तथा व्यवस्थापनतालिम																
५.१	वाखाजोन संचालन क्षेत्रका वाखापालक कृषकहरुलाई उन्नत बोका वितरण	२५५२२	संख्या	३०	३.२४	९.००	१५	१.६२	४.५०	१५	१.६२	४.५०				३०	३.२४
५.२	खोप तथापरजिवी नियन्त्रण कार्यक्रा	२५५२२	पटक	१	०.१८	०.५०	१	०.१८	०.५०							१	०.१८
५.३	मिनरलब्लकवितरण कार्यक्रम	२५५१२	पटक	३	०.६५	१.८०	१	०.२२	०.६०	१	०.२२	०.६०	१	०.२२	०.६०	३	०.६५
५.४	पशुढुवानी मापदण्ड अनुसारको पशु ढुवानी साधनमा ५० प्रतिशत अनुदान	२६४१३	थान	१	६.४९	१८.००				१	६.४९	१८.००		०.००		१	६.४९
५.५	दानापानीको सुविधा हुनेगरी पशुसंकलन केन्द्रको स्थापनामा ५० प्रतिशत अनुदान	२६४१३	संख्या	१	७.२१	२०.००				१	७.२१	२०.००		०.००		१	७.२१
	जम्मा				१८.३१	५०.८०		२.२०	६.१०		१५.७२	४३.६०		०.४०	१.१०	३६	१७.७७
६ परियोजना कार्यान्वयन इकाई																	
६.१	तलब रा.प. द्वितियप्रा.स्थायी कर्मचारी	२२१११	जना	१	२.११	५.८५	०	०.८१	२.२५	०	०.६५	१.८०	०	०.६५	१.८०	१	२.११
६.२	तलबरा.प. तृतीय प्रा.स्थायी कर्मचारी	२२१११	जना	३	५.६१	१५.५५	०	२.१६	५.९८	०	१.७२	४.७८	०	१.७२	४.७८	०	०.००

६.३	तलब रा.प.अंन.प्रथमप्र.स्थायी कर्मचारी	२२१११	जना	२	२.९२	८.०९		१.१२	३.११		०.९०	२.४९		०.९०	२.४९	२	२.९२
६.४	स्थानीय भत्ता	२१११२	जना														
६.५	स्थायी कर्मचारीकोमंहगी भत्ता	२११३२	जना	६	०.५२	१.४४		०.१७	०.४८		०.१७	०.४८		०.१७	०.४८	३	०.३
६.६	खरिद समितिर अन्य समिति बैठक भत्ता	२११३४	पटक	६	०.१६	०.४५					०.०८	०.२२		०.०८	०.२३	६	०.१६
६.७	निजामती कर्मचरी पोशाक	२११२१	जना	६	०.२२	०.६०						६	०.२२	०.६०	३	०.११	
६.८	धारकोमहसुल	२२१११	पटक	२००	०.०९	०.२४		०.०३	०.०८		०.०३	०.०८		०.०३	०.०८	२००	०.०९
६.९	विधुदुतमहसुल	२२१११	पटक	४००	०.१७	०.४८		०.०६	०.१६		०.०६	०.१६		०.०६	०.१६	४००	०.१७
६.१०	जारकोपिउने पानी	२२१११	जार	२५	०.०८	०.२३		०.०३	०.०७		०.०३	०.०८		०.०३	०.०८	२५	०.०८
६.११	टेलीफोनमहशुल	२२११२	महिना	२	०.१७	०.४८		०.०६	०.१६		०.०६	०.१६		०.०६	०.१६	२	०.१७
६.१२	इमेल/इन्टरनेट जडान खर्च	२२११२	महिना	१	०.१३	०.३६		०.०४	०.१२		०.०४	०.१२		०.०४	०.१२	१	०.१३
६.१३	हुलाककरियर खर्च	२२११२	पटक	१	०.०४	०.१२		०.०१	०.०४		०.०१	०.०४		०.०१	०.०४	१	०.०४
६.१४	मोटरसाईकलकोलागि पेट्रोल	२२२१२	लिटर	७२०	०.२८	०.७९		०.०९	०.२६		०.०९	०.२६		०.१०	०.२७	७२०	०.२८
६.१५	गाडीकालागि डिजल	२२२१२	लिटर	१२००	०.४३	१.२०		०.११	०.३०		०.१६	०.४५		०.१६	०.४५	१२००	०.४३
६.१६	गयाससिलेन्डर	२२३१४	थान	१२	०.०६	०.१८		०.०२	०.०६		०.०२	०.०६		०.०२	०.०६	१२	०.०६
६.१७	दुईपाग्रे सवारी साधन मर्मत	२२२१३	बटा	४	०.१४	०.४०		०.०४	०.१०		०.०५	०.१५		०.०५	०.१५	४	०.१४
६.१८	मेशीनरीउपकरण मर्मत	२२२२१	पटक	६	०.०६	०.१८		०.०२	०.०६		०.०२	०.०६		०.०२	०.०६	६	०.०६
६.१९	कार्यालयकोलागिस्टेशनरी टोनर तथा अन्य मालसामान	२२३११	पटक	६	०.२२	०.६०		०.०७	०.२०		०.०७	०.२०		०.०७	०.२०	६	०.२२
६.२०	कार्यालय मसलन्द सामान खर्च	२२३११	पटक	५	०.३६	१.००		०.१४	०.४०		०.१४	०.४०		०.०७	०.२०	५	०.३६
६.२१	कार्यालयलाईविभिन्न सामाग्री छुपाई खर्च	२२३१५	पटक	३	०.११	०.३०		०.०४	०.१०		०.०४	०.१०		०.०४	०.१०	३	०.११
६.२२	कार्यालयकोलागि पत्रपत्रिका तथा पुस्तिका खरीद	२२३१५	महिना	३	०.११	०.३०		०.०४	०.१०		०.०४	०.१०		०.०४	०.१०	३	०.११
६.२३	पत्रपत्रिका तथा रेडियोमा	२२३१५	पटक	३	०.११	०.३०		०.०४	०.१०		०.०४	०.१०		०.०४	०.१०	३	०.११

	विज्ञापन तथा सूचना प्रकाशन																
६.२४	स्थानियश्रोत व्यक्ती परिचालन	२२४११	जना	३	२.३४	६.४८		०.७८	२.१६		०.७८	२.१६		०.७८	२.१६	३	२.३४
६.२५	कार्यालयसहयोगी सेवाकरारमा लिने	२२४१३	जना	४	२.५४	७.०४	४	०.८५	२.३५	४	०.८५	२.३५	४	०.८५	२.३५	४	२.५४
६.२६	सवारीचालक करारमा लिने	२२४१३	जना	१	०.७४	२.०४	१	०.२५	०.६८	१	०.२५	०.६८	१	०.२५	०.६८	१	०.७४
६.२७	कृषिप्रविधिक करारमा लिने	२२४१३	जना	६	५.५९	१५.५१	६	१.८६	५.१७	६	१.८६	५.१७	६	१.८६	५.१७	६	५.५९
६.२८	करारसेवामा कार्यरत कर्मचारी हरुका लागि पोशाक भत्ता	२२४१९	जना	१०	०.३६	१.००						१०	०.३६	१.००	१०	०.३६	
६.२९	उद्धमशिलतातथा क्षमता अभिवृद्धि तालिम	२२५१२	पटक	१२	०.८७	२.४०	४	०.२९	०.८०	४	०.२९	०.८०	४	०.२९	०.८०	७	०.५०
६.३०	जिल्लास्तरीय तालिम संचालन	२२५१२	संख्या	२	०.७२	२.००				२	०.७२	२.००				१	०.३६
६.३१	योजनातर्जुमा गोष्ठी	२२५१२	पटक	२	०.५०	१.४०				२	०.५०	१.४०				२	०.५०
६.३२	सार्वजनिकसुनुवाई तथा कार्यक्रम सार्वजनिकीकरण	२२५२२	पटक	१	०.२२	०.६०	१	०.२२	०.६०							१	०.२२
६.३३	प्रधानमन्त्रीकृषि आधुनिकीकरण रेडियो कार्यक्रम	२२५२२	पटक	६	०.३२	०.९०	२	०.११	०.३०	२	०.११	०.३०	२	०.११	०.३०	६	०.३२
६.३४	परियोजनाप्रचार प्रसार सामग्री तयारी	२२५२२	पटक	३	०.३२	०.९०	१	०.११	०.३०	१	०.११	०.३०	१	०.११	०.३०	३	०.३२
६.३५	जोनमाविशिष्टिकृत बालीको जिल्लागत आधार तथ्यांक सहितको प्रोफाइल तयारी तथा प्रकाशन	२२५२२	पटक	१	१.४४	४.००	१	१.४४	४.००							१	१.४४
६.३६	मेला/महोत्सवमा सहयोग	२२५२२	पटक	२	०.३६	१.००	१	०.१८	०.५०	१	०.१८	०.५०				१	०.१८
६.३७	जोनसंचालक समितिको संचालन तथा व्यवस्थापन	२२५२२	पटक	३	१.०८	३.००	१	०.३६	१.००	१	०.३६	१.००	१	०.३६	१.००	३	१.०८
६.३८	सहभागितात्मकउन्नत प्रविधि प्रदर्शन तथा स्थलगत तालिम	२२५२२	पटक	३	१.०८	३.००	१	०.३६	१.००	१	०.३६	१.००	१	०.३६	१.००	२	०.७२

६.३९	संचालकसमितीका पदाधिकारी सरोकारवाला अगुवा कृषक तथा कर्मचारिहरको अध्ययन अवलोकन भ्रमण	२२५२२	पटक	१	१.२६	३.५०				१	१.२६	३.५०				१	१.२६
६.४०	परियोजनाव्यस्थापनन इकाईको समन्वयमा जोन क्षेत्र निर्धारण कार्यक्रम	२२५२२	पटक	३	०.५४	१.५०	३	०.५४	१.५०							३	०.५४
६.४१	जोन विकास कार्यक्रम अन्तरगत संचालन हुनेकृयाकलापहरुको अनुगमन तथा मुल्याङ्कन	२२६११	पटक	१२	१.२९	३.५७	४	०.४०	१.१०	४	०.४३	१.२०	४	०.४६	१.२७	१२	१.२९
६.४२	सरुवाभ्रमण खर्च र प्रशासनिक भ्रमण	२२६१२	पटक	१०	१.०४	२.८९	४	०.३६	१.००	३	०.३६	१.००	३	०.३२	०.८९	१०	१.०४
६.४३	कार्यक्रमबजेट तर्जुमा तथा बजेट गोष्ठीमा भाग लिने	२२६१२	पटक	१०	०.२५	०.६८	२	०.०५	०.१४	४	०.१०	०.२७	४	०.१०	०.२७	१०	०.२५
६.४४	सवारीसाधन विमा	२२२१४	संख्या	२	०.०४	०.१०							२	०.०४	०.१०	२	०.०४
६.४५	सवारीसाधन नविकरण शुल्क	२२२१४	संख्या	२	०.०४	०.१०							२	०.०४	०.१०	२	०.०४
६.४६	कार्यालयमा दैनिक चियापान तथा अन्य भैपरि आउने विविध खर्च	२२७११	महिना	१२	०.१७	०.४८	४	०.०६	०.१६	४	०.०६	०.१६	४	०.०६	०.१६	१२	०.१७
६.४७	कार्यालयकोघर भाडा	२८१४२	महिना	१२	१.७३	४.८०	४	०.५८	१.६०	४	०.५८	१.६०	४	०.५८	१.६०	१२	१.७३
	जम्मा				३८.९४	१०८.०३		१३.८७	३८.४९		१३.५८	३७.६८		११.४८	३९.८५		३९.७०
	चालुजम्मा				९६.७४	२६८.३८		२७.६१	७६.५९		४०.५८	११२.५८		२८.२८	७८.४५		८१.३६
	कुलजम्मा				१००.००	२७८.१६		३१.१३	८६.३७		४०.५८	११२.५८		२८.२८	७८.४५		८४.८९
								तेस्रोचौमासिक भारत प्रगति			७०.८०						
								वार्षिक भारतप्रगति			८४.१०						

तालिका नं. २१ खर्चको फाँटवारी (०७६/७७ साल आषाढ महिनासम्म)

बजेट उपशिर्षक नं. ३१२००१०६३						
क) चालु खर्च अन्तर्गत	खर्च/वित्तीय संकेतको नाम	अन्तिम बजेट	आषाढ महिना सम्मको निकास	आषाढ महिनाको खर्च	आषाढ महिना सम्मको खर्च	बाँकी बजेट
क) चालु खर्च अन्तर्गत						
२११११	पारिश्रमिक कर्मचारी	२,९४९,०००.००	७५३,२४०.५०	१५८,९४२.३०	१,३१०,६६०.८०	१,६३८,३३९.२०
२११२१	पोशाक	६०,०००.००	-	-	२०,०००.००	४०,०००.००
२११३२	महंगी भत्ता	१४४,०००.००	२८,०००.००	६,०००.००	५२,०००.००	९२,०००.००
२११३४	कर्मचारीको बैठक भत्ता	४५,०००.००	-	-	४४,०००.००	१,०००.००
२२१११	पानी तथा विजुली	९५,०००.००	४,८००.००	२०,४१०.००	४७,२८०.००	४७,७२०.००
२२११२	संचार महशुल	९६,०००.००	४२,४१०.००	२५,९११.००	९६,०००.००	-
२२२१२	इन्धन(कार्यालय प्रयोजन)	१९९,०००.००	९२,२७८.००	१६,२३२.००	१९९,०००.००	-
२२२१३	सवारी साधन मर्मत खर्च	४०,०००.००	-	-	४०,०००.००	-
२२२१४	विमा तथा नविकरण खर्च	२०,०००.००	१६,१२८.००	-	१६,१२८.००	३,८७२.००
२२२२१	मेशिनरी तथा औजार मर्मत सम्भार तथा सञ्चालन खर्च	१८,०००.००	-	१८,०००.००	१८,०००.००	-
२२३११	मसलन्द तथा कार्यालय सामग्री	१६०,०००.००	१११,५५०.००	६,०००.००	१५९,८६०.००	१४०.००
२२३१४	इन्धन(अन्य प्रयोजन)	१८,०००.००	-	६,९७५.००	१८,०००.००	-
२२३१५	पत्रपत्रिका,छुपाई तथा सूचना प्रकाशन खर्च	९०,०००.००	१७,७४०.००	४९,१८८.००	६८,४२८.००	२१,५७२.००

२२४११	सेवा र परामर्श खर्च	१,१४८,०००.००	१९७,८२०.००	५४७,५८४.००	९६१,४०४.००	१८६,५९६.००
२२४१३	करार सेवा शुल्क	२,४५९,०००.००	८६५,५०६.००	२३५,९००.००	२,०५८,००६.००	४०३,९९४.००
२२४१९	अन्य सेवा शुल्क	१००,०००.००	-	-	१००,०००.००	-
२२५१२	सीप विकास तथा जनचेतना तालिम तथा गोष्ठि सम्बन्धी खर्च	७३०,०००.००	५०,३५०.००	(९०,०००.००)	२७२,१५०.००	४५७,८५०.००
२२५२२	कार्यक्रम खर्च	३,३२५,०००.००	५१५,१२०.००	१,५६३,२१८.००	२,९३०,०४४.००	३९४,९५६.००
२२६११	अनुगमन, मुल्यांकन खर्च	३५७,०००.००	२३२,८६०.००	-	३४२,३६०.००	१४,६४०.००
२२६१२	भ्रमण खर्च	३५७,०००.००	३८,४००.००	१५५,५००.००	३५७,०००.००	-
२२७११	विविध खर्च	४८,०००.००	३९,१००.००	-	४८,०००.००	-
२६४१३	अन्य संस्थालाई अनुदान सःशर्त	८,६००,०००.००	७०५,९२०.००	३,२३२,८९३.००	४,६४३,२३८.००	३,९५६,७६२.००
२६४२३	अन्य संस्थालाई सःशर्त पुँजीगत अनुदान	५,३००,०००.००	-	३,५५४,९४४.००	३,८४६,४६८.००	१,४५३,५३२.००
२८१४२	घर भाडा	४८०,०००.००	१०५,९८५.००	१०२,१००.००	३७८,१८५.००	१०१,८१५.००
चालु खर्च शिर्षकको जम्मा	२६,८३८,०००.००	३,८१७,२०७.५०	९,६०९,७९७.३०	१८,०२३,२११.८०	८,८१४,७८८.२०	
पुँजीगत खर्च						
३११२१	सवारी साधन	४९८,०००.००	-	-	४८१,०००.००	१७,०००.००
३११२२	मेशिनरी तथा औजार	२८०,०००.००	-	-	२८०,०००.००	-
३११२३	फर्निचर तथा फिक्चर्स	२००,०००.००	-	-	२००,०००.००	-
	पुँजीगत खर्च शिर्षकको जम्मा	९७८,०००.००	-	-	९६१,०००.००	१७,०००.००
	जम्मा (चालु र पुँजीगत)	२७,८१६,०००.००	३,८१७,२०७.५०	९,६०९,७९७.३०	१८,९८४,२११.८०	८,८३१,७८८.२०
समग्रमा वित्तिय प्रगति: ६८.२५						

तालिका नं. २२ आर्थिक वर्ष २०७६/७७मा पचास हजार रकम भन्दा बढी प्रवाह भएको अनुदानको विवरण

क्र. स.	कार्यक्रमको नाम	अनुदानग्राही समुह/सहकारी/उद्यमीको नाम	ठेगाना	सम्पर्क व्यक्ति	सम्पर्क नं.	बाली/पशुवस्तु	क्षेत्रफल/संख्या	कुल लगानी	अनुदान रकम	स्वःलगानी	उपलब्धी(आमदानी/क्षेत्रविस्तार/उत्पादन आदि सहित)
१	पशु ढुवानी मापदण्ड अनुसारको पशु ढुवानी साधनमा ५० प्रतिशत अनुदान	मान्दरधोड बाखा फर्म	सुनापति-५ खनियापानी	धनबहादुर मानन्धर	९८५११०३८२०	बाखा	२००० बाखा अन्य कृषि वस्तु ढुवानी	२३८४३०५	११९२१५३	११९२१५३	बजारीकरणमा सहयोग
२	दाना पानीको सुविधा हुने गरी पशु संकलन केन्द्रको स्थापनामा ५० प्रतिशत अनुदान	सुनौलो बाखा पालन फर्म	मन्थली १ रामेछाप	साधुराम हुंगेल	९८४१८९६८८४	बाखा	१००० बाखा	२७३५६१०	१३६७८०५	१३६७८०५	बजारीकरणमा सहयोग
३	उच्च प्रविधि नर्सरी स्थापनामा अनुदान	नेपाल एग्रो कन्सर्न उद्योग फर्म	रामेछाप - ६ रामेछाप	पदमबहादुर तमाङ	९८४४२०४८७०	सुन्तलाजात फलफुल	१२००० विरुवा	२०१२०४४	१००६०२२	१००६०२२	क्षेत्र विस्तार तथा उत्पादन र उत्पादकत्वमा वृद्धि
जम्मा								७९३१९५९	३५६५९८०	३५६५९८०	

तालिका नं. २३ आर्थिक वर्ष २०७६/७७मा प्रवाह भएको अनुदानको विवरण

क्र. स.	कार्यक्रमको नाम	कार्यक्रम सञ्चालन हुने क्षेत्र	अनुदान रकम रु	सेवाग्राही संख्या	उपलब्धी क्षेत्रफल/उत्पादन/उत्पादकत्व...वृद्धि	कैफियत
१	साना कृषि यन्त्र उपकरण वितरण	आलु जोन क्षेत्र (गोकुलगंगा र उमाकुण्ड गा. पा.)	५९०,५००.००	१६	लागत न्युनिकरणमा सहयोग पुगी क्षेत्र विस्तारमा सहयोग	सेवाग्राहीमा कृषक समुह सहकारी र निजी फर्मलाई लिइएको
२	समुदायमा आधारित बीउ आलु आत्मनिर्भर कार्यक्रम	आलुजोन क्षेत्र (गोकुलगंगा र उमाकुण्ड गा. पा.)	८९५,०००.००	३२	उत्पादन र उत्पादकत्वमा वृद्धि	
३	क्षेत्रगत रोगकीरा नियन्त्रण कार्यक्रम	जुनार जोन क्षेत्र (रामेछाप र मन्थलो न. पा.)	५००,०००.००	२१	उत्पादन र उत्पादकत्वमा वृद्धि	
४	जुनार क्षेत्र विस्तार	जुनार जोन क्षेत्र (रामेछाप र मन्थलो न. पा.)	५००,०००.००	२१	क्षेत्र विस्तारमा सहयोग	
५	उन्नत बोका वितरण	बाखा जोन क्षेत्र (मन्थलो न. पा., सुनापति र खाँडादेवी गा. पा .)	८५०,०००.००	३०	उत्पादन र उत्पादकत्वमा वृद्धि	
कुल जम्मा			३,३३५,५००.००	१२०		

तालिका नं. २४ जोनमा लाभान्वित विवरण

क्र. सं.	जोनको विवरण	जोनले ढाकेको क्षेत्रफल (हे)	लाभान्वित समुह/सहकारी/उद्यमीको संख्या	लाभान्वित जनसंख्या							
				महिला	पुरुष	जम्मा	दलित	जनजाती	अन्य	युवा	कूल जम्मा
१.	जुनार जोन	३५०	३५	२९९	६८९	९००	२३	५६२	३०४	३६०	९००
२.	आलु जोन	५००	६७	३६३	६६८	९०३९	८	६५३	३७९	४००	९०३९
३.	बाखा जोन	९९०००	९४	६८७	७७४	९४६९	३४	७४२	६८५	६००	९४६९
जम्मा			१६९	१२६९	२९२३	३३९२	६५	९९५७	९३६०	९३६०	३३९२

सन्दर्भ सामाग्रिहरु

अर्थ मन्त्रालय (२०७५), आर्थिक सर्वेक्षण २०७५/७६, नेपाल सरकार, अर्थ मन्त्रालय, सिंहदरवार, काठमाण्डौ
 कृषि सुचना तथा प्रशिक्षण केन्द्र (२०७६), कृषि डायरी २०७६, नेपाल सरकार, कृषि तथा पशुपन्छी विकास
 मन्त्रालय, कृषि सुचना तथा प्रशिक्षण केन्द्र, हरिहरभवन, ललितपुर।

राष्ट्रिय जनगणना, २०६८, केन्द्रिय तथ्याङ्क विभाग।

राष्ट्रिय योजना आयोग, (२०७५)। चौधौ योजना, नेपाल सरकार, राष्ट्रिय योजना आयोग, काठमाण्डौ, नेपाल।

राष्ट्रिय योजना आयोग, (२०७५)। पन्धौ योजनाको (२०७६/७७— २०८०/८१) आधार वर्ष, नेपाल सरकार,
 राष्ट्रिय योजना आयोग, काठमाण्डौ, नेपाल।

MoF (२०१८), Economic Survey २०१७/१८, Government of Nepal, Ministry of Finance,
 Singadarbar, Kathmanudu
 Statistical Information of Agriuculture, Ministry of Agriculture and Livestock Development,
 2077